Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Petr Sedlák

EVROPEIZACE FRANCOUZSKÝCH JUDIKATUR

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Jiří Zemánek, CSc.

Katedra evropského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31.8.2009

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne

……..

1. ÚVOD 4

2. FRANCOUZSKÁ SPECIFIKA SOUDNÍHO A PRÁVNÍHO SYSTÉMU 7

2.1. Právní předpisy nařizovací povahy 7

2.2. Francouzská soudní organizace a její vývoj 8
2.2.1. Správní soudy 9
2.2.2. Obecné soudy 12
2.2.3. Ústavní rada 15

3. VÝVOJ JUDIKATURY FRANCOUZSKÝCH SOUDŮ 18

3.1. Výzva Ústavní rady 18

3.2. Odpověď Kasačního soudu 21

3.3. Odpověď Státní rady 28
3.3.1. Případ *Semoules* 28
3.3.2. Případ *Cohn-Bendit* 32
3.3.3. Případ *Alitalia* 35
3.3.4. Případ *Nicolo* 38

3.4. Důvody, které vedly Státní radu ke změně své judikatury 40

3.5. Změny institucionálních vztahů mezi nejvyššími soudy 46

4. NEJNOVĚJŠÍ JUDIKATURA ÚSTAVNÍ RADY 52

4.1. Rozhodnutí v případu Loi pour la confiance dans l'économie numérique 52

4.2. Rozhodnutí týkající se Smlouvy o Ústavě pro Evropu 54

4.3. Rozhodnutí týkající se Lisabonské smlouvy 59

5. ZÁVĚR 61

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ: 65

7. PŘÍLOHY 70

8. RESUMÉ EN FRANÇAIS 91

1. ÚVOD

Již od svého vzniku jsou Evropská společenství považována za mezinárodní instituce specifického charakteru, přičemž právě právní řád je jedním z nejdůležitějších faktorů „supranacionality“ dnešní Evropské unie. Právní řád Společenství má celou řadu specifik, nejvýrazněji to podtrhuje poměr k mezinárodnímu a vnitrostátnímu právu. Postupný vývoj vedl k vytvoření právního řádu odpovídajícího vnitrostátním zvyklostem, avšak za použití právních technik, které mají základ v mezinárodních smlouvách, jenž jsou nepochybně součástí práva mezinárodního. Zdroje evropského práva dokládají tento právní „paradox“ Společenství a formují hierarchii právních norem, jejichž vrcholem jsou zakládající smlouvy a jejich revize. Subjekty nového právního řádu Společenství, v jehož prospěch členské státy omezily svá suverénní práva, i když jen v omezených oblastech, jsou nejen členské země, ale i jejich státní příslušníci.

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolil téma pojednávající o postoji k evropskému právu a aplikaci právních norem Společenství v jedné ze zakladatelských zemí, ve Francii. Vedlo mě k tomu více důvodů, jednak pro moji dlouhodobou odbornou orientaci na tuto zemi, jednak i pro mimořádně zajímavou genezi postoje nejvyšších politických a soudních orgánu ve Francii k aplikaci evropského, či spíše komunitárního[1] práva. Právě Francie byla jednou z členských zemí, kde vývoj aplikace komunitárního práva a akceptace jeho systémových vlastností, generovaných judikáty Evropského soudního dvora, podstoupily nejkomplikovanější vývoj.

Specifickou pozici v aplikaci evropského práva má Francie zvláště proto, že nemá zcela jasně definován nejvyšší soudní orgán, což je dáno zejména historickými okolnostmi, které budou nastíněny v první části práce. Dalším specifikem francouzského soudnictví je striktní oddělení obecných a správních soudů. S přihlédnutím k těmto okolnostem bude věnována pozornost třem „nejvyšším“

[1] Komunitární právo se týká materie ES a Euratom, evropské právo je pak pojem zastřešující jak komunitární, tak i unijní právo (II. a III. pilíř)

soudním orgánům, které dnes existují ve Francii. Jedná se o Ústavní radu, která je činná v kontrole ústavnosti *ex ante* při legislativním procesu a při schvalování mezinárodních smluv, dále jde o Státní radu, která je nejvyšší instancí ve větvi správního soudnictví a zároveň plní konzultační funkce a nakonec o Kasační soud, který je vrcholným orgánem systému soudů obecných, tj. zjednodušeně v civilní, trestní a obchodní materii.

Nejdůležitější roli mají v dané problematice zejména soudní rozhodnutí všech zmíněných soudních institucí a jejich vliv na proměny francouzského postoje k aplikaci norem evropského práva. Ačkoliv je Francie klasickou monistickou zemí, na rozdíl třeba od dualistické koncepce ve Velké Británii, nebyl přístup při aplikaci komunitárního práva jednoznačný a na jeho systémové vlastnosti jednotlivé soudy nahlížely zcela jinak. Nejdůležitější jsou rozhodnutí Ústavní rady z roku 1975, kdy přijala sebeomezující princip rozhodování pouze o souladu mezinárodních smluv s Ústavou[2], nikoli se zákonem, což bylo chápáno jako vyzvání Kasačního soudu a Státní rady k převzetí této úlohy. Dále pak ve stejném roce je významné rozhodnutí Kasačního soudu v případu *Société Cafés Jacques Vabre*, kdy byl poprvé přijat princip, že soud může nepoužít vnitrostátní právní předpis, jestliže není v souladu s mezinárodní smlouvou. Tím se Kasační soud velice přiblížil stanoviskům zastávaným Evropským soudním dvorem. Státní rada však trvala na přednosti francouzského práva, jestliže se jednalo o novější úpravu, než byla komunitární norma (tzv. Matterova doktrína), což potvrzovaly její klíčové judikáty *Semoules* z roku 1968 a *Cohn-Bendit* z roku 1978 i rozsudky v následujících případech. Až přelomové rozhodnutí *Nicolo* z roku 1989 znamenalo částečné opuštění této koncepce a pozdější judikatura Státní rady se nakonec přiblížila k pozicím, které Kasační soud zastával již více než 15 lety. Zvláštní pozornost si taktéž zaslouží politická dimenze problematiky aplikace komunitárního práva. V 80. letech 20. století byly dokonce vedeny diskuse o přijetí zákona, který by zajišťoval přednost novějších francouzských norem před aplikací dřívějších komunitárních opatření, což by bylo zcela v rozporu s judikaturou Evropského soudního dvora. Nepochybně přínosná bude také analýza nejnovější judikatury Ústavní rady (období 2004-2007),

[2] jestliže nebude uvedeno jinak, jedná se v práci vždy o Ústavu Francouzské republiky z roku 1958

která je posledním příspěvkem do celé problematiky, definující zejména nové ústavněprávní limity účasti Francie na procesu evropské integrace.

Z uvedené problematiky nám vyvstávají klíčové otázky této práce. Samozřejmě nejdůležitější otázkou je proč byla judikatura zmiňovaných soudů natolik odlišná. Proč se Ústavní rada tak snadno zřekla svých pravomocí a přijala značně vyhýbavé stanovisko? Jaké důvody vedly Kasační soud k tomu, že hned poté, co byl vyzván Ústavní radou k aktivitě, přijal velmi proevropský postoj? Naopak, jak to, že Státní rada stále trvala na tradičních aplikačních přístupech a nebrala ohled na doktrínu Evropského soudního dvora? A nakonec, co vedlo Státní radu ke změně svého postoje a byla tato změna náhlá nebo se jednalo o evoluční proces?

Moje práce by měla naznačit, že vývoj aplikace evropského práva ve Francii byl velmi komplikovaný, vedl k zásadním proměnám k přístupu k principům přednosti a přímého účinku a k jejich téměř úplné akceptaci až ve velmi nedávné době. Tato francouzská zkušenost, přes velké odlišnosti jak soudního systému, tak i historických okolností členství v Evropské unii, by mohla být určitým přínosem i pro Českou republiku. Otázky spojené s právní oblastí jsou jen částí složitého procesu evropské integrace, nicméně představují pro občany, soukromoprávní subjekty i pro orgány státní správy v členských zemích EU bezprostřední a nejvýznamnější kontakt s faktickým působením evropských institucí.

2. FRANCOUZSKÁ SPECIFIKA SOUDNÍHO A PRÁVNÍHO SYSTÉMU

Ve spojitosti s objasněním příčin komplikovaného vývoje aplikace komunitárního práva ve Francii je třeba ozřejmit nejvýznamnější odlišnosti mezi francouzským soudním a právním systémem a tím, jak je uspořádána soudní organizace a jak je vnímán systém právních norem v českém kontextu.

Ve Francii je na rozdíl od většiny států kontinentální právní kultury omezena působnost zákonů jen na taxativně vyjmenované oblasti podle článku 34 Ústavy[3]. Orgány zákonodárné moci, tj. dolní komora Parlamentu – Národní shromáždění a horní komora Parlamentu – Senát, jsou tak významně omezeny v přijímání právních předpisů legislativní povahy jen na oblast vymezenou zmiňovaným článkem Ústavy. Naopak je tím při tvorbě právních norem velice posílena role výkonné moci (vláda, prezident republiky), což bylo záměrem tvůrců Ústavy z roku 1958, kteří měli, vzhledem k neblahým zkušenostem s vleklými politickými krizemi IV. republiky, zájem o posílení postavení vlády i v normotvorné činnosti a také o její větší nezávislost na vůli zákonodárných sborů.

2.1. Právní předpisy nařizovací povahy[4]

Vydávání právních předpisů nařizovací povahy patří mezi kompetence výkonné moci. Jsou dvojího typu, jednak *prováděcí nařízení*, která provádějí zákon a vždy musí být vydávána na základě a v mezích zákona (podle stejných principů jako jsou vydávána nařízení vlády a vyhlášky ministerstev v České republice) a jednak *autonomní nařízení*, která jsou zcela nezávislá na znění zákonů, jejich působnost je vymezena v článku 37 Ústavy (všechny oblasti, které nespadají do působnosti zákonů, spadají do kompetence norem nařizovací povahy) a mají stejnou právní sílu jako zákony. Mezi právní předpisy nařizovací povahy patří tyto právní předpisy:

[3] jeho znění viz Přílohy diplomové práce
[4] společný pojem pro všechny právní předpisy nařizovací povahy je nařízení (*règlement*)

- Vyhláška (*arrêtée*) – právní předpis nejnižší právní síly, je vydáván na základě a v mezích zákona či autonomního nařízení jednotlivými ministerstvy, prefekturami nebo obcemi

- Dekret (*décret*) – právní předpis – jedná se o akt prezidenta republiky vydaný a schválený v Radě ministrů[5] (nebo akt předsedy vlády bez intervence Rady ministrů), mají charakter obecně závazného nařízení nebo individuálního správního aktu (do češtiny bývá výraz překládán „vládní nařízení“, pro větší přehlednost jsou v práci uváděny termíny odvozené od francouzského znění)

- Ordonance (*ordonnance*) – opět se jedná o akt prezidenta republiky vydaný a schválený v Radě ministrů, po vypracování předběžného stanoviska Státní rady, může být ovšem vydán (často ve stavu nouze, když není dostatek času na přijetí zákona) pouze na základě pozdějšího zmocnění Parlamentem (zmocňovací zákon), vydaného v určité lhůtě, na konci lhůty musí vláda předložit ordonanci jako návrh zákona (ratifikační zákon) a po jeho schválení se ordonance změní na běžný zákon, působnost takového právního předpisu se týká jen oblastí, které jsou normálně vyhrazeny zákonům (podle čl. 38 Ústavy) (do češtiny bývá výraz překládán „prezidentské nařízení“)

2.2. Francouzská soudní organizace a její vývoj

Pro lepší pochopení problematiky vývoje aplikace evropského práva francouzskými soudy je vhodné nastínit historické souvislosti francouzské koncepce normotvorby a postavení soudů v rámci politického uspořádání státu a zejména nahlížení na postavení a úlohu soudce při aplikaci zákonů. Dále je potřeba bližší seznámení se samotnými soudy, jejich organizací a rozdělením na správní a obecní soudní větev.

Z myšlenek Francouzské revoluce vykrystalizovaly dvě základní ideje:

1. *Francouzský lid je jediný suverén*

[5] fr. *Conseil des ministres*, orgán výkonné moci, který je vymezen úžeji nežli pojem vláda (*Gouvernement*), jedná se o kolektivní orgán ve kterém zasedají ministři nejdůležitějších resortů (na rozdíl od zasedání vlády se neúčastní např. delegovaní ministři nebo státní tajemníci) za předsednictví prezidenta republiky

2. *Pouze suverén tvoří zákony* (a nikdo další, zákon pochází z vůle lidu)

Tato koncepce tvorby zákona vedla ke ztrátě moci soudců, kteří nemohli nadále tvořit zákon, ani ho kritizovat či posuzovat. Naopak byli nuceni k striktnímu respektování zákona – podle Montesquieua byl soudce pouhými „ústy" zákona. Jediné aplikovatelné právo tvořily zákony přijaté zástupci lidu v Národním shromáždění. Podle teorie *légicentrisme*, vycházející z pojetí národní suverenity a obecně z myšlenek Francouzské revoluce, je zákon projevením obecné vůle. Původním inspirátorem této teze byl nepochybně Jean-Jacques Rousseau[6] a explicitně ji obsahuje i Deklarace práv člověka a občana z 26. srpna 1789.

Z těchto důvodů již napříště nebyly mezi zdroje francouzského práva připuštěny obyčeje ani judikatura soudů. V neposlední řadě je třeba také podotknout, že k uvedenému vývoji došlo také pod vlivem silného postavení dřívějších nejvyšších soudních orgánů (a jejich soudců) – Parlamentů – které představovaly v období *Ancien régime* brzdu rozvoje, reformních snah a oporu pro zachování moci a výsad pro šlechtu, což nemohlo být v souladu se zájmy porevolučního vývoje. Všechny uvedené zásady později vedly ke značným obtížím při aplikaci evropského práva.

2.2.1. Správní soudy

Další zvláštností je fakt, že se francouzská organizace soudnictví vyznačuje rozdělením na správní soudy a soudy obecné, které jsou kompetentní v občanské, obchodní a trestní materii. Rozdělení soudních a správních mocí má svůj původ již v koncepci přijaté kardinálem Richelieuem v roce 1641[7]. Soudy byly omezeny k zásahům do výkonu státní správy a ke stíhání úředníků za výkon funkce. Koncepce pocházející z období *Ancien régime* přetrvala i v rámci porevolučního vývoje a byla přímo ukotvena v zákoně o soudní organizaci z 16. a 24. srpna 1790[8], který měl následně, dokonce až do druhé poloviny 20.století, přímý dopad na problematiku aplikace evropského práva správními soudy (jak uvidíme ve druhé části práce).

[6] Zvláště jeho filozofické dílo *Du contrat social* (O společenské smlouvě)
[7] viz Perottino, Michel: Francouzský politický systém, Praha 2005, Sociologické nakladatelství, str. 175
[8] tamtéž

Zjednodušeně řečeno, uspořádání soudů má podobu dvou pyramid, jejichž vrcholy se lehce dotýkají díky personálnímu propojení (polovina soudců je z řad Kasačního soudu, druhá polovina ze Státní rady) v rámci Kompetenčního soudu (Tribunal de conflit), který v poslední instanci rozhoduje do čí pravomoci soudní větve určitý případ spadá, jestliže se to nepodařilo určit jinak.

V čele správního soudnictví se nachází Státní rada, která je ze všech francouzských soudů zdaleka nejváženější a nejstarší. Její původ sahá až do středověku, v moderní podobě se objevuje poprvé v ústavě z roku VIII, tj. 1799, kdy se Státní rada stává orgánem správního soudnictví a zároveň poradním orgánem ve službách nejvyššího představitele exekutivy podle koncepce Prvního konzula Napoleona Bonaparta. Státní rada má postavení jednak vysokého orgánu státní správy a jednak nejvyššího správního soudu. Podle Reného Chapuse:

„(Státní rada) *dosáhla této rovnovážné pozice, kterou Napoleon definoval v roce 1806 vyjádřením své vůle, aby Státní rada byla orgánem napůl správním a napůl soudním, což znamená, že se jedná o instituci, kde se setkává porozumění pro státní správu a smysl pro soudnictví*“[9].

Na základě zákona z 24. května 1872 je Státní radě svěřena úloha správního soudnictví a je vytvořen *Code administratif* (Správní řád) složený z různých norem zákonné i nařizovací povahy. V roce 1873 je vydán první rozsudek v rámci správního řádu – *Blanco*, který definuje, že napříště nemohou být spory týkající se státní správy řešeny na základě *Code civil* (Občanského zákoníku), jehož úkolem je řídit vztahy mezi jednotlivci, nýbrž pouze na základě autonomního správního práva, nezávislého na právu soukromém (občanském).

Soudci Státní rady jsou ze čtyř pětin vybíráni mezi nejúspěšnějšími absolventy prestižní školy ENA (*Ecole nationale de l´administration* – Národní škola státní správy) a pouze z jedné pětiny formou externího konkurzu. Díky svému postavení Státní rada nabízí svým soudcům (*Conseillers d´Etat*) několik možností, jak dosáhnout na nejvyšší posty ve státní správě. Nejen, že vždy měli a stále mají

[9] Chapus, René: Droit administratif général, 9. vydání, Paris 1996, Monchrestien, str. 701

soudci Státní rady dobré vztahy s vládnoucí politickou vrstvou, ale dokonce se nezřídka stává, že jsou jmenováni i do ministerských funkcí.

I když Státní rada nemůže vykonávat kontrolu ústavnosti zákonů, její propojení na exekutivní orgány s politickou mocí je významné. Za prvé, každý soudce Státní rady je i poradcem pro různá ministerstva, Úřad prezidenta republiky nebo nejvyšší úřady veřejné správy díky procesu vydávání stanovisek[10].

Za druhé, což je ještě důležitější úloha, Státní rada reviduje všechny návrhy zákonů a prezidentských a vládních nařízení[11] (ordonance, dekrety) ještě před hlasováním v obou komorách Parlamentu bez ohledu na oblast jejich aplikace[12]. Díky této pravomoci provádí Státní rada předběžnou kontrolu zákonodárce, který však není povinen respektovat její úpravy legislativních návrhů. Právní názory Státní rady, týkající se právních předpisů nařizovací povahy, jsou v praxi vládou téměř vždy respektovány. Poslanecká sněmovna i Senát také uznávají názory Státní rady na legislativní návrhy, ale mnohem častěji a snadněji je při konečném hlasování opomíjejí.

Za třetí má Státní rada pravomoc zrušit jakýkoliv správní akt vydaný v rámci projednávání sporů správními úřady nebo při překročení pravomoci správním úřadem. Tuto významnou politickou pravomoc však nesmíme zaměňovat s *judicial review*[13], která směřuje k přezkoumávání platnosti zákonů.

Kompetence Státní rady jsou velmi široké, je nejvyšším odvolacím soudem (v poslední instanci) ve veškeré správní materii a soudem v první a poslední instanci ve zvláště důležitých záležitostech. Jedná se zejména o odvolání při překročení pravomoci proti dekretům (a ordonancím před jejich schválením Parlamentem), odvolání při překročení pravomoci proti nejvýznamnějším ministerským rozhodnutím, odvolání při překročení pravomoci proti rozhodnutím kolegiálních správních úřadů s celostátní působností, sporné záležitosti při volbách do

[10] podle článku 52 Ústavy z roku VIII a článku 23 ordonance z 31. července 1945
[11] podle článků 37, 38 a 39 Ústavy
[12] samozřejmě bez návrhů na změnu Ústavy, které posuzuje výlučně Ústavní rada
[13] kontrola ústavnosti, tj. souladu zákonů a dalších právních předpisů s Ústavou

zastupitelstev regionů a do Evropského parlamentu[14]. V roce 1958 ovšem Státní rada přišla o výhradní právo vykládat ústavu ve prospěch nově ustavené Ústavní rady při příležitosti vzniku V. republiky a přijetí Ústavy ve stejném roce.

Mimo Státní radu tvoří soustavu správního soudnictví správní soudy a odvolací správní soudy. Ve Francii najdeme 35 správních soudů (první instance) s 550 soudci, kteří ročně vydávají kolem 90 000 rozsudků[15]. Kromě výlučných kompetencí Státní rady vykonávají správní soudy stejné aktivity jako Státní rada, avšak v lokálním měřítku. Správní soudci jsou tedy poradci prefektů (nejvyšší představitel státu v departementu) a kontrolují zachovávání zákonnosti správních aktů v oblasti své jurisdikce. Správní soudci jsou také často vybíráni z absolventů ENA, ale spíše z těch druhořadých, kteří by se mohli stát soudci Státní rady pouze cestou externího konkurzu.

Proti rozhodnutí správního soudu se lze odvolat k správnímu odvolacímu soudu, kterých je ve Francii pět s přibližně stem soudců, kteří jsou souběžně soudci také u správních soudů. Správní odvolací soudy představují mezistupeň mezi správními soudy a Státní radou, kvůli které byly zřízeny v roce 1987, aby snížily její zahlcení odvoláními proti rozhodnutí správních soudů první instance. Mají pravomoc přezkoumávat odvolání v téměř celé správní materii, od roku 1995 (zákonem ze 7. ledna 1995) mohou dokonce projednávat odvolání při překročení pravomoci proti právním předpisům nařizovací povahy, jedinou výjimkou je projednávání sporných záležitostí při volbách, které je ve výlučné pravomoci Státní rady.

2.2.2. Obecné soudy

Obecné soudy, které jsou kompetentní v oblasti práva občanského, obchodního a trestního, se mohou dělit podle různých kritérií, jednak podle jurisdikce (soudy s obecnou příslušností a soudy se zvláštní zákonem určenou příslušností), jednak podle toho, zdali jsou soudci profesionální či nikoliv (např. u obchodních soudů) a nakonec podle toho, jestli jsou soudy kompetentní či nikoliv v trestní materii.

[14] na základě zákonů z 30. září 1953, 7. července 1977 a 10. července 1985 (podle Chapus, René: Droit administratif général, 9. vydání, Paris 1996, Monchrestien, str. 705-706)
[15] tamtéž, str. 708

Soustavu obecných soudů tvoří zvláště obecné prvoinstanční soudy (TGI – *Tribunal de Grande Instance*) a odvolací soudy (*Cour d´appel*). Nejdůležitějším soudem rozhodujícím v první instanci je *Tribunal de Grande Instance*, který projednává obecně všechny spory, mimo těch, které jsou výslovně přiděleny do kompetencí jiným soudům. Většinou se jedná o spory o větší finanční částky a o záležitosti v trestní materii. Obecných prvoinstančních soudů je ve Francii 181, v každém departementu tak minimálně jeden. Soudci TGI jsou absolventy ENM (*Ecole nationale de la Magistrature* – Národní škola pro soudce a státní zástupce), tvoří základ francouzské magistratury (sbor soudců a státních zástupců) a každý rok řeší kolem 650 tisíc případů[16].

Plná jurisdikce nad odvoláním proti rozsudkům vzešlým z obecných prvoinstančních soudů náleží 33 odvolacím soudům. Mají také jurisdikci nad odvoláním proti rozhodnutím obchodních soudů a určité atribuční pravomoci jako například při řešení sporných záležitostí podle konkurenčního práva. Soudci odvolacích soudů jsou nejčastěji nominováni z řad soudců obecných prvoinstančních soudů.

Soudy obecného práva se zpravidla dělí na civilní a trestní senáty. Ačkoliv jsou soudci připravováni tak, aby byli způsobilí rozhodovat ve všech právních odvětvích, v praxi dochází k tomu, že jsou velmi specializovaní. Navíc soudci v trestní materii se poměrně často stávají státními zástupci a obráceně. Specializace se prohlubuje s významem soudu, u těch nejnižších bude jurisdikce velmi diferenciovaná. Systém přidělování postů je založen na zásluhách, na délce soudní praxe. Další odlišností od civilních soudů je rozšířená pravomoc trestních soudů zrušit správní akt, aniž by případ musel být předběžně poslán k správnímu soudu k projednání[17].

Nejnižšími součástmi soustavy obecného soudnictví jsou prvoinstanční soudy (TI – *Tribunal d´Instance* a v trestní materii *Tribunal de police* – policejní soud).

[16] Comte, Pierre: Procédure civile, droit judiciaire privé, Paris 1993, Dalloz, str. 10

[17] blíže viz rozsudek Rozhodčího soudu (Tribunal de conflit) z 5. července 1951, *Avranches et Desmarets*, Sb. Dalloz, str. 635, citováno v: Chapus, René: Droit administratif général, 9. vydání, Paris 1996, Monchrestien, str. 840

Jejich počet dosahuje 473 a vyřizují až jeden milion případů ročně, které však nejsou závažné povahy, jako například sousedské spory, problémy s nájemními smlouvami, nesplacené půjčky do hodnoty 7600€, atd. Soudci prvoinstančních soudů jsou taktéž absolventi *Ecole nationale de la Magistrature*, ale většinou ti nejméně schopní nebo nejméně zkušení. Soudci TI rozhodují téměř vždy jako samosoudci a strany sporu nemusí zastupovat advokát, což je u TGI obligatorní.

Vedle soudů s obecnou příslušností ještě existují soudy se zvláštní zákonem určenou příslušností (specializované), ke kterým patří soudy venkovských nájmů (*Tribunal paritaire de baux ruraux*), pracovní soudy (*Conseil des prud´hommes*), soudy sociálního zabezpečení (*Commission du contentieux de la Sécurité sociale*) a obchodní soudy (*Tribunal de commerce*), které jsou nejdůležitější. Ročně se zabývá 230 obchodních soudů až 230 tisíci případy. Zvláštností u těchto soudů je nepřítomnost profesionálních soudců z *Ecole nationale de la Magistrature*, najdeme zde pouze soudce zvolené obchodníky a podnikateli z vlastních řad. Odvolání proti jejich rozhodnutí je přijato u TGI nebo u odvolacího soudu.

Na vrcholu pyramidy tvořící obecné soudy se nachází Kasační soud (*Cour de cassation*). Tato instituce je stará přes 200 let, mezi jejími soudci najdeme samozřejmě jen ty nejschopnější a nejzkušenější absolventy *Ecole nationale de la Magistrature*. Soud je nyní tvořen šesti senáty, pěti civilními a jedním trestním. Každý senát zahrnuje předsedu senátu, několik soudců, jednoho nebo několik státních zástupců a soudního zapisovatele. Aby byla zaručena pružnost ve fungování Kasačního soudu, není zákonem stanoven přesný počet soudců a složení každého ze šesti senátů.

Kasační soud nerozhoduje v meritu věci, nýbrž pouze přezkoumává zákonnost postupu nižších soudů, není tedy soudem třetí instance. V českém soudním systému by mu nejvíce odpovídal Nejvyšší soud v Brně. Jediným způsobem, jak se obrátit na Kasační soud ve Francii, je podání zmateční stížnosti (*pourvoi en cassation*) proti rozsudku odvolacího soudu nebo proti jakémukoliv rozhodnutí vydanému v posledním stupni. Zmateční stížnost může být buď odmítnuta nebo přijata, pak je rozsudek zrušen a věc je opětně vrácena k projednání u odvolacího soudu (stejného nebo jiného, než vydal rozsudek). Tímto způsobem

Kasační soud předává k nižším soudům určité principy, které, ač nejsou bezprostředné závazné, se prosazují silou své přesvědčivosti díky prestiži Kasačního soudu.

2.2.3. Ústavní rada

Nakonec je třeba zmínit Ústavní radu (*Conseil constitutionnel*), která existuje od roku 1958. Vzhledem k francouzským právním tradicím a již zmiňované teorii *légicentrisme* (zákon je vyjádřením obecné vůle) byla vždy otázka kontroly souladu zákona s ústavou ve Francii problematická. Nic nemůže stát nad zákonem přijatým legislativním orgánem tvořeným zástupci lidu, tudíž i ústava je jen zvláštním druhem zákona. Kontrola ústavnosti schvalovaných zákonů je pak zbytečná, navíc podle tradičního pojetí není možné připustit inherenci moci soudní do pravomocí legislativy. Určité prolomení těchto principů přinesla až Ústava V. republiky z roku 1958, která zřizuje Ústavní radu jako orgán kompetentní zejména k posuzování návrhů legislativních předpisů, respektive jestli spadají do působnosti zákona vymezené článkem 34 Ústavy nebo již do oblasti působnosti nařízení podle článku 37 Ústavy. Měla se tudíž stát garantem dodržování Ústavy parlamentem.

Je složena z devíti soudců, tři jsou jmenováni prezidentem republiky, tři předsedou Národního shromáždění (francouzská dolní komora Parlamentu) a tři předsedou Senátu (horní komora Parlamentu). Každý ze soudců je jmenován na devět let a po třech letech se třetina soudců obnovuje. Navíc se zasedání a rozhodování v Ústavní radě mohou účastnit i bývalí prezidenti republiky (podle odstavce 2 článku 56 Ústavy), ale doposud se v Ústavní radě rozhodl zasedat, od června roku 2004, pouze Valéry Giscard d´Estaing[18]. V Ústavní radě také zasedali prezidenti poválečné IV. republiky René Coty a Vincent Auriol (pouze v letech 1958-1962)[19].

Ústavní rada je jediný soudní orgán oprávněný přezkoumávat kontrolu ústavnosti zákonů. Ve skutečnosti Ústavní rada vykonává předběžnou (a priori) kontrolu ústavnosti, po hlasování a přijetí návrhu zákona v obou komorách Parlamentu, avšak ještě před podpisem zákona prezidentem, tj. před jeho vstoupením

[18] viz např. rozsudek Ústavní rady *Loi relative à la bioéthique*, ze dne 29. července 2004, č. 2004-498 DC

[19] Perottino, Michel: Francouzský politický systém, Praha 2005, Sociologické nakladatelství, str. 179

v platnost (promulgací). Může prohlásit za neplatný každý zákon, který posoudí za neslučitelný s Ústavou.

Nicméně až do roku 1974 byla kontrola ústavnosti prováděna Ústavní radou velice zřídka, neboť se na ni mohli obrátit s požadavkem přezkoumání souladu zákona s Ústavou pouze prezident republiky, předseda vlády, předsedové obou komor Parlamentu, tj. Národního shromáždění a Senátu. Revizí čl. 61 Ústavy ze dne 29. října 1974, o kterou se zasloužil tehdejší prezident Valéry Giscard d´Estaing, se otevřela cesta pro častější posuzování a kontrolu ústavnosti, jelikož napříště se může na Ústavní radu obrátit skupina nejméně 60 poslanců nebo 60 senátorů. Avšak poslední vývoj přináší další změny; 23. července 2008 byla provedena změna Ústavy, vznikl nový čl. 61-1, který stanoví novou předběžnou otázku souladu zákona s Ústavou. Občanům se tak otevírá cesta namítat ústavnost zákona formou soudního sporu. Na Ústavní radu se tak s otázkou přezkoumání souladu zákona s Ústavou může obrátit Statní rada nebo Kasační soud, ale stále ještě nebyl přijat organický[20] zákon, který by upřesňoval tuto proceduru. Povinně, bez vyzvání, se Ústavní rada dále vyjadřuje k souladu organických zákonů a jednacích řádů obou sněmoven Parlamentu s Ústavou.

Přes svoji výjimečnou pravomoc přezkoumávání platnosti zákonů je Ústavní rada omezena politickým charakterem jmenování svých členů, nemá na rozdíl od Kasačního soudu ani Státní rady historickou tradici a vážnost a v neposlední řadě trpí určitým dublováním funkcí se Státní radou vydávající názory na všechny otázky, které jsou jí položeny (mimo výlučné kompetence Ústavní rady jako volebního soudu při volbách prezidenta republiky a volbách do Národního shromáždění).

Francie pod vlivem historických zkušeností odmítala, aby soudce vykonával kontrolu souladu zákonů s Ústavou. Soudci nemohou odmítnout aplikaci zákona nebo nařízení z důvodu jeho nesouladu s Ústavou. Nikdo se nemůže dovolávat neústavnosti zákona proto, aby ho nemusel dodržovat. Žádný správní nebo obecný soud nemá pravomoc ke konstatování takového nedostatku zákona kvůli francouzské koncepci suverenity zákonodárce. Ovšem posuzování souladu zákona se zněním

[20] organické zákony rozvádí obecné články ústavy

mezinárodních smluv francouzskými soudy prošlo zásadním vývojem v druhé polovině 20. století právě ve spojitosti s procesem evropské integrace, tento vývoj bude podrobně rozebrán v druhé části práce.

3. VÝVOJ JUDIKATURY FRANCOUZSKÝCH SOUDŮ

Vývoj principiální judikatury je základním ukazatelem postoje francouzských soudů při aplikaci komunitárního práva respektive při přijímání ústavní doktríny Evropského soudního dvora.

Principiální rozsudky se odlišují od ostatních rozsudků svou obecností, vytvořenou abstraktním způsobem, týkající se právních otázek a vztahující se k nejvýznamnějším problémům. Nejvyšší soudy tímto způsobem naznačují nižším soudům a všem občanům právní stav v dané oblasti. Tato judikatura může být buď výsledkem pouze jednoho rozsudku (dále potvrzeného doplňujícími rozsudky) nebo může vycházet z postupně vydávaných rozsudků, které poukazují na určitý vývoj stanoviska k daným principům.

Jak dále uvidíme, doktrína Evropského soudního dvora byla francouzskými nejvyššími soudy přijata zcela odlišně. Ústavní rada dala přednost alibistickému řešení. Státní rada této doktríně oponovala téměř třicet let, naproti tomu Kasační soud ji přijal velmi rychle.

3.1. Výzva Ústavní rady

Za výchozí bod pro studium rozdílných pozic judikatury Kasačního soudu a Státní rady můžeme označit překvapivě rozsudek vydaný Ústavní radou v roce 1975. V tomto roce vydala Ústavní rada rozsudek ve známem případu *I.V.G.*[21], který se týkal zákona o umělém přerušení těhotenství (známý také jako „*loi Veil*“ podle tehdejší ministryně zdravotnictví Simone Veil). Ústavní rada, jakožto garant dodržování francouzského ústavního pořádku, byla vyzvána k interpretaci čl. 55 Ústavy z roku 1958[22], a tím k posouzení ústavnosti zákona, která byla zpochybňována z důvodů neslučitelnosti s Evropskou úmluvou o ochraně lidských

[21] Interruption volontaire de grossesse, Ústavní rada, rozsudek z 15. ledna 1975, Sbírka, str.12

[22] čl. 55 Ústavy z roku 1958: „*řádně ratifikované nebo schválené* (mezinárodní) *smlouvy nebo dohody mají, již od své publikace, větší právní sílu než-li zákony za podmínky, platné pro každou smlouvu nebo dohodu, její aplikace druhou smluvní stranou*“

práv a základních svobod (z roku 1950). Otázka položená Ústavní radě skupinou poslanců[23] zněla:

„*Nechť se Ústavní rada vyjádří, jestli čl. 4 zákona o umělém přerušení těhotenství je v souladu s ustanovením čl. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jejíž právní síla je nadřazena zákonům podle znění čl. 55 Ústavy*.[24]“

Přestože se tento případ bezprostředně netýkal komunitárního práva, vyvstávaly zde stejné otázky, které by *mutatis mutandis* nastoloval případ vztahující se k recepci doktríny Evropského soudního dvora. Ústavní rada odpověděla:

„(…) *čl. 61 Ústavy dává* (Ústavní radě) *pouze pravomoc vyslovit se ke shodě zákonů, předložených k prozkoumání, s Ústavou; ustanovení čl. 55 Ústavy uděluje mezinárodním smlouvám vyšší právní sílu nežli zákonům, nezahrnuje však v sobě více než konstatování, že respektování principu musí být zaručeno Ústavní radou*. (…)

Vzhledem k tomu, rozhodnutí (Ústavní rady) *přijatá aplikací čl. 61 Ústavy jsou absolutní a definitivní povahy, která představuje překážku vyhlášení a vstoupení v účinnost každého ustanovení* (zákona) *shledaného neústavním; naproti tomu, přednost mezinárodních smluv před zákony má povahu relativní a zároveň podmíněnou*.[25]“

Tímto citovaným výrazně sebeomezujícím rozhodnutím Ústavní rada odmítla rozšíření svých pravomocí, protože podle Ústavy rozhodnutí, která vydává Ústavní rada, jsou „absolutní a definitivní“ povahy. Zatímco otázka přednosti mezinárodní smlouvy před národní legislativou (zákonem) by byla pouze povahy „relativní a podmíněné“; relativní, neboť přednost mezinárodní smlouvy před vnitrostátním zákonem je omezena jen na oblast její aplikace a nepoužívá se ve vztazích se státy,

[23] nejprve byla 20. prosince 1974 položena otázka skupiny poslanců pod vedením Jeana Foyera, 30. prosince 1974 se přidal poslanec Raymond Réthoré, (viz Favoreau, Louis, Philip, Loïc: „Les grandes décisions du Conseil Constitutionnel“, Paris 1997, Dalloz, str. 310)
[24] Ústavní rada, rozsudek z 15. ledna 1975, Sbírka, str.12
[25] tamtéž, str.13

které nejsou smluvními stranami. Podmíněné, poněvadž je podřízeno podmínce recipročního použití ustanovení mezinárodní smlouvy druhou smluvní stranou.

Z toho vyplývá, že zákon odporující mezinárodní smlouvě nemůže být prohlášen neústavním, a že kontrola ústavnosti dle čl. 55 Ústavy by nebyla vykonána v souladu s čl. 61 Ústavy. Nikoliv Ústavní radě, nýbrž obecným a administrativním soudům pak podle tohoto přísluší posuzovat shodu zákonů s mezinárodními smlouvami[26].

Ústavní rada takto rozhodla, že „*zákon, který odporuje mezinárodní smlouvě, není kvůli tomu v nesouladu s Ústavou*“[27]. Tato formulace otevřela prostor pro řadu pozdějších polemik a kontroverzí, i když většina právní odborné veřejnosti přijala rozhodnutí kladně. Zvláště gaullisté[28] to přijali s povděkem a oceňovali Ústavní radu pro svou zdrženlivost v daném rozsudku, který dával přednost „*takové interpretaci článků 55 a 61 Ústavy, jež by byla v souladu s duchem a textem Ústavy*“[29]. Analýza dále utvrzovala nedůvěru gaullistů k doktríně komunitárního práva Evropského soudního dvora: „*Jednoznačně se připouští, že během vypracovávání Ústavy* (1958) *její tvůrci* (z nichž zejména de Gaulle) *chtěli zpomalit nastupující evropskou integraci a zachovat národní suverenitu*“[30]. Jakékoliv jiné rozhodnutí by: „*vedlo k cestě pro vytvoření vlády soudců*“[31].

Odmítnutí Ústavní rady rozšířit své kompetence a vykonávat ústavní kontrolu a přezkum mezinárodních smluv bylo nepřímým vyzváním ostatním francouzským soudům, respektive institucím stojícím v jejich čele – Státní radě a Kasačnímu soudu, k vyjádření svých pozic. Stejně tak gaullisté, kteří chválili Ústavní radu za svůj konzervativní přístup, přiznávali, že: „*Ústavní soud tímto implicitně potvrdil*

[26] diskuse k tomuto rozhodnutí viz Favoreau, Louis, Philip, Loïc: „Chronique constitutionnelle et parlementaire française“, Revue de Droit administratif, 1975, str. 190-197
[27] Interruption volontaire de grossesse, Ústavní rada, rozsudek z 15. ledna 1975, Sbírka, str.13
[28] stoupenci politického odkazu Charlese de Gaulla, v té době rozděleni na tradicionalisty (Jacques Chaban-Delmas) a pragmatiky - stoupence tehdejšího předsedy vlády (Jacques Chirac)
[29] viz Favoreau, Louis, Philip, Loïc: „Grandes décisions du Conseil Constitutionnel“, Paris 1979 Sirey, str. 301, 309, citováno v: Slaughter, Anne-Marie, Sweet, Alec Stone, Weiler, J.H.H.: The European Court and National Courts – Doctrine and Jurisprudence, Legal Change in Its Social Context, Portland 1998, Hart Publishing Oxford, str. 43
[30] tamtéž, str. 43-44
[31] tamtéž, str. 44

výlučnou úlohu obecných soudů v oblasti uskutečnění principu přednosti mezinárodní smlouvy před zákony“[32].

Ovšem část odborné veřejnosti nacházela vyjádření Ústavní rady blízké doktríně Evropského soudního dvora, což mohlo být založeno na jediném faktu a to, že Ústavní rada nepřevzala dřívější logiku odůvodnění Státní rady, považovanou za protiintegrační. Postoj Ústavní rady se tak zdá velmi nesmělý. Nejen, že nevyjadřoval jasnou pozici ke skutkovým otázkám, ale překvapí i fakt, že Ústavní rada nepovažovala za vhodné publikovat[33] také závěry vysokého poradce[34]. Nezdá se tedy účelné extrapolovat z tohoto rozsudku něco jiného nežli opatrnost Ústavní rady.

3.2. Odpověď Kasačního soudu

Smíšený senát Kasačního soudu odpověděl[35] na výzvu Ústavní rady o pět měsíců později, vydáním rozsudku ve věci *Société des Cafés Jacques Vabre*[36] dne 24. května 1975, kterým potvrzoval dřívější rozsudek prvního senátu Odvolacího soudu v Paříži.

V tomto případu žádala Société des Cafés Jacques Vabre, největší dovozce kávy do Francie, o vrácení dovozního cla uvaleného na kávu pocházející ze třetích zemí (jiných než francouzské zámořské departementy). Clo bylo vybíráno na základě francouzského daňového zákona přijatého v roce 1966. Advokáti Société des Cafés Jacques Vabre se dovolávali neplatnosti francouzského zákona vzhledem ke znění článku 95 Římské smlouvy. Základní otázkou tak bylo, stejně jako u případu *Costa vs. E.N.E.L.*[37], jestli v případě sporu Římská smlouva má nebo nemá přednost před novější národní legislativou, která s ní není v souladu.

---

[32] Favoreau, Louis, Philip, Loïc: „Chronique constitutionnelle et parlementaire française“, Revue de Droit administratif, 1975, str. 197

[33] Francouzské nejvyšší soudy se občas uchylují k tomuto způsobu, když potřebují ospravedlnit rozhodnutí u zvlášť významného rozsudku a zároveň to není možné vyjádřit přímo v enunciátu rozsudku

[34] fr. „Haut Conseiller“ u Ústavního soudu zastává podobnou funkci jako generální advokát u Evropského soudního dvora nebo vládní komisař u Státní rady

[35] Případ *Jacques Vabre* byl předložen Kasačnímu soudu v listopadu 1974

[36] Kasační soud, smíšený senát, 24. května 1975, Generální ředitelství celní správy a nepřímých daní/ S.A.R.L. (= s.r.o.) Weigel a Société des Cafés Jacques Vabre, Sborník Dalloz (1975) str. 497

[37] Evropský soudní dvůr, *Costa vs. Ente Nazionale per l´Energia Elettrica*, rozsudek z 15. července 1964, případ 6/64, Sb. str. 1141

Připomeňme, že Kasační soud byl vázán respektováním Matterovy doktríny[38], podle níž mezinárodní smlouva, řádně inkorporovaná do národního právního řádu, automaticky ruší protichůdně znějící dřívější zákon. V případě sporu s novějším zákonem soud musí:

„*v první fázi vyřešit zřejmý spor mezinárodní normy a národní legislativy upřednostněním smírné interpretace vzájemně si odporujících norem; jestliže to není možné, soud musí dát přednost národní legislativě, protože nemůže znát jinou vůli, než-li vůli zákonodárce*“[39].

Matterova doktrína je více než pouhá interpretační metoda, technickými prostředky vyjadřuje základní principy institucionálních vztahů ve francouzském politickém systému. V právní oblasti účinně prosazuje základní pojmy dělby moci a suverenity zákonodárné moci[40].

V souladu s představou Montesquieua, tato doktrína zabraňuje ingerenci soudní moci do zákonodárné oblasti; řádně inkorporovaná mezinárodní smlouva může zrušit dřívější zákon, poněvadž inkorporace legislativním aktem vyjadřuje poslední vůli zákonodárce. Stejně tak soudce, který dal přednost mezinárodní smlouvě před protichůdně znějícím zákonem, respektuje vůli zákonodárce. Avšak jestliže je zákon přijat později než-li mezinárodní norma, i když řádně inkorporovaná do národního právního řádu, soudce se jí nemusí dovolávat jakožto normy vyšší právní síly, protože by to nebylo v souladu s posledním vyjádřením vůle zákonodárce[41] dle obecné právní zásady *lex posteriori derogat priori*.

Matterova doktrína tedy znovu utvrzovala v soudobé soudní praxi platnost základních institucionálních principů, vydaných však o dvě století dříve - v zákoně o soudní organizaci z 16. a 24. srpna 1790 a v dekretu ze 16. fructidoru roku III[42].

[38] Podle někdejšího státního zástupce Mattera působícího u Kasačního soudu ve 30.let 20.stol.
[39] Závěry státního zástupce Mattera, Kasační soud 22.12. 1931, Sborník Dalloz (1932) 1, str. 131, citováno v: Slaughter, Anne-Marie, Sweet, Alec Stone, Weiler, J.H.H.: The European Court and National Courts – Doctrine and Jurisprudence, Legal Change in Its Social Context, Portland 1998, Hart Publishing Oxford, str. 44-45
[40] Což je v protikladu např. s americkým systémem „*checks and balances*“
[41] Jinak by to znamenalo připustit, že zákonodárný sbor může vnutit svou vůli, vyjádřenou pouhým zákonem, všem svým nástupcům – zákonodárným orgánům v novém složení
[42] tj. 2. září 1795

Kasační soud v tomto právním kontextu prohlásil:

„*Vzhledem k tomu, Smlouva z 25. března 1957* (Římská smlouva o založení EHS) *na základě výše zmíněného článku* (čl. 55 Ústavy), *má vyšší právní moc, než zákony a vytváří vlastní právní řád, který je propojen s právními řády členských zemí. Z důvodu této specifičnosti je vytvořený právní celek aplikovatelný na jejich příslušníky a na ně samotné*“ [43].

Tímto „*attendu que*“[44] Kasační soud vyvolal mnoho pozdějších diskusí. Na *dictum* je možné nahlížet z dvou pohledů.

Za prvé, bez ohledu na právní výsledky, Kasační soud přiznal plnou účinnost přednosti a přímému účinku[45] komunitárního práva ve francouzském vnitrostátním právu, což posílilo pokrok v evropské integraci. Tím si také udělil pravomoc kontrolovat shodu francouzských legislativních aktů a v případě potřeby prohlásit nenamítatelnost[46] národní normy. Podle Karen Alter si Kasační soud, jenž si přál zvýšit svoji prestiž a pravomoc, přiznal pravomoc cenzurovat zákonodárce a praktikovat takto určitou formu *judicial review* – přezkoumávání platnosti zákona (kontrola ústavnosti). To vše pak vedlo Kasační soud k původně nezamýšlenému upřednostnění evropské integrace[47].

Za druhé je možné interpretovat změnu v judikatuře vzhledem k tomu, co Kasační soud vyslovil. Poprvé tak nejvyšší civilní soud v zemi odstranil Matterovu doktrínu a posvětil doktrínu Evropského soudního dvora, nikoliv však bez dvojznačností. K lepšímu pochopení krátkého „*attendu que*“ o čtyřech řádcích je třeba se seznámit s odůvodněním rozsudku, kde vyvstávají čtyři základní principy:

[43] Kasační soud, smíšený senát, 24. května 1975, Generální ředitelství celní správy a nepřímých daní/ S.A.R.L. Weigel a Société des Cafés Jacques Vabre, Sborník Dalloz (1975) str. 5O6
[44] výraz „*attendu que*“ uvozuje bod odůvodnění v rozsudku francouzského soudu, překládá se jako „vzhledem k“
[45] fr. „*primauté*“ a „*effet direct*“
[46] fr. „*inopposabilité*“
[47] viz Alter, Karen: Explaining National Court Acceptance of European Court Jurisprudence, in: Slaughter, Anne-Marie, Sweet, Alec Stone, Weiler, J.H.H.: The European Court and National Courts – Doctrine and Jurisprudence, Legal Change in Its Social Context, Portland 1998, Hart Publishing Oxford

1) „*Ústavní rada ve svém rozsudku ze dne 14. ledna 1975 měla za to, že posouzení principu přednosti mezinárodní smlouvy před vnitrostátní legislativou nepřísluší do její kompetence. Dodržení tohoto pravidla se tak následně vztahuje na soudy a v řádu oblasti soudů obecných zvláště Kasačnímu soudu* ...(Na tomto soudu je pak, jakým způsobem) *posoudí slučitelnost mezi komunitární normou a pozdější normou vnitrostátního práva, i kdyby se jednalo o normu legislativní povahy* ".

2) „*Článek 55 Ústavy nastoluje princip přednosti mezinárodní normy před normou vnitrostátní, mezinárodní norma má přednost ve všech případech, dokonce i vzhledem k pozdější normě vnitrostátního práva*".

3) „*Jestliže národní soud nemůže deklarovat nezákonnost národní normy, která je v rozporu s komunitárním pravidlem, pak se tato stane nenamítatelnou vzhledem k normě komunitární, i kdyby se jednalo o vnitrostátní normu přijatou později než normu komunitární. Národní norma není tedy zrušena, ale ztrácí svoji účinnost vzhledem k normě komunitární*".

4) „*Kasační soud potvrzuje nenamítatelnost národní normy vůči normě komunitární vzhledem k specifičnosti komunitárního právního řádu*"[48].

Četba rozsudku rozšířeného o závěry státního zástupce Adolpha Touffaita vede k dalším úvahám. Stěžovatelé přinesli šest odůvodňujících návrhů, aby dosáhli zrušení rozsudku Odvolacího soudu v Paříži. První směřoval k prohlášení, že spor náleží do výlučné kompetence správního soudnictví, druhý se týkal problematiky konfliktu právní síly mezi normou mezinárodní a pozdější vnitrostátní úpravou, třetí se vztahoval k absenci reciprocity, tak jak je vyžadována v článku 55 Ústavy a poslední tři byly technického rázu. Státní zástupce Touffait se zaměřil na druhou námitku, o kterou opřel své zdůvodnění ve třech fázích.

Nejprve se zaměřil na otázku týkající se kompetencí soudce provádět kontrolu legality zákonů, ve stručnosti vykonávat určitou formou *judicial review*.

[48] Závěry státního zástupce Adolpha Touffaita, 24. května 1975, Generální ředitelství celní správy a nepřímých daní/ S.A.R.L. Weigel a Société des Cafés Jacques Vabre, Sborník Dalloz (1975) str. 502

Vzhledem k výrokové části rozsudku by bylo logické, kdyby došel k závěru pouze v rámci aplikace komunitárního práva – soudce může udělat výjimku z principu suverenity zákonodárného sboru. Státní zástupce však shrnul své poznatky takto:

„*Zatímco správní soudce je soudce ve věcech kontroly legality správních aktů, pro soudce obecného soudu je zakázáno, na základě čl. 13 zákona z 16. a 24. srpna 1790 a dokonce i pod trestem sankcí dle čl. 127s Trest. zákona, veškeré zasahování do oblasti působnosti vlády nebo parlamentu*“[49].

Státní zástupce potvrzuje, že dojít k jiným závěrům, by odporovalo principu dělby moci. Ale třebaže potvrzuje princip suverenity zákonodárce – dělba moci v kontextu zákona z 16. a 24. srpna 1790 nemůže být vykládána jinak – Touffait usuzuje, že „*takové omezení soudcovské moci*“ vede, „*v případě sporu dvou norem odlišné právní síly,* (…) *k řešení technické povahy, která spočívá v zajištění respektování nadřazené normy – zcela jistě ne zrušením normy nižší právní síly, ale pouze v jejím odložení* (tzn. nepoužití)“[50]. Díky této právní vytáčce bylo možno zmocnit soudce k nepoužívání zákonů odporujících komunitárním normám, aniž by se zpochybnil princip suverenity zákonodárce.

Za druhé, státní zástupce opět potvrdil princip dělby moci, když připomněl, že při kontrole ústavnosti učiněné projevem vůle soudce obecného soudu není ohrožen projev vůle zákonodárce. Jak je uvedeno výše, státní zástupce Touffait vyvodil, že rozsudek Ústavní rady ve věci *I.V.G.* umožnil tuto hypotézu a potvrdil přednost mezinárodních smluv před národními normami.

Za třetí, se státní zástupce vyslovil pro bezpodmínečnou akceptaci doktríny Evropského soudního dvora. Uvedl to ve spojitosti s vývojem mezinárodních vztahů pod vlivem zkušeností s druhou světovou válkou. Následně dovodil:

„*v této době vytváření obtížné a delikátní evropské konstrukce, obtížné, protože naráží často na rozdílné ekonomické zájmy, které je třeba odstranit, delikátní, neboť všechny státní instituce si vzájemně konkurují, Parlament, vláda,*

[49] tamtéž
[50] tamtéž

Ústavní rada, Státní rada, Kasační soud. Je nezbytné, aby všechna rozhodnutí byla slučitelná s úkoly Společenství, stejně tak, aby cíle Smlouvy inspirovaly tvorbu práva ve všech členských zemích“[51].

Pod vlivem rozhodnutí o totožných principech, vydaných v Nizozemí, Belgii, Lucembursku, Spolkové republice Německo a v Itálii, shrnuje na závěr:

„*po několika letech tápání a přešlapování na místě, se vytvořilo, pod vedením Evropského soudního dvora, pozorného strážce naplnění vůle tvůrců Smlouvy a zabraňující úskalí vlády soudců, jednotné evropské právní vědomí mezi jednotlivými národními soudy, které uznaly přednost komunitárního práva. Bez společného právního vědomí by nebylo možno vytvořit jednotný trh, žádaný vládami – signatáři Smlouvy*“[52].

Takto státní zástupce sdělil, že je vhodnější, ve jménu ekonomického pragmatismu, odložit zastaralé principy, jak to udělaly ostatní členské státy Společenství. To vše podtrhl nezbytností být na pozoru, aby nedošlo k znevýhodnění francouzských podniků. Když čteme závěry státního zástupce Touffaita jako ospravedlnění myšlenkového postupu a ne jako právní sylogismus, dá se konstatovat existence dvou hlavních úvah, které se nachází v centru jeho zájmu. Jednak je to snaha o zajištění účinnosti doktríny Evropského soudního dvora ve francouzském právu a dále její uvedení v soulad se základními principy suverenity zákonodárné moci a systému dělby moci. Z pohledu soudce Kasačního soudu se transformovaly základní státní instituce. Jak jinak by se daly vysvětlit zvláštní formulace obsažené ve výše uvedeném *attendu*? Připomeňme, že Kasační soud, pod vlivem závěrů státního zástupce Touffaita, odůvodnil své rozhodnutí použitím čl. 95 Římské smlouvy, aplikované dle čl. 55 Ústavy. Soud se dovolával *specifičnosti* komunitárního právního řádu ve shodě s doktrínou Evropského soudního dvora. Zde ovšem můžeme nalézt závažné právní nedostatky a inkoherence. Kdyby totiž byla přijata na úrovni Evropských společenství komunitární norma, aniž by byla řádně inkorporována podle čl. 55 Ústavy – například kdyby se jednalo o směrnici – měla by být nadřazená a přímo aplikovatelná ve vnitrostátním právu podle doktríny

[51] tamtéž, str. 504
[52] tamtéž, str. 505

Evropského soudního dvora a naopak by neměla být aplikovatelná a nebyla by nadřazená národním normám podle francouzského ústavního pořádku.

Samozřejmě, že se dá tento právní kompromis ospravedlnit politickým záměrem. Při dovolávání se francouzského ústavního práva a zároveň i doktríny Evropského soudního dvora se Kasační soud pokoušel uklidnit kritiky a přesvědčit politické reprezentanty a Státní radu, aby ochránil své nově získané pravomoci.

Podle Jense Plötnera byly reakce ze strany politiků nejprve smíšené:

„Na jedné straně prezident Valéry Giscard d´Estaing, nedávno zvolený, byl zjevným příznivcem evropské myšlenky, na druhé straně, vládní byrokracie (zčásti pod dominancí Státní rady) se stavěla proti jakémukoliv omezení státní suverenity. Také veřejné mínění spatřovalo v závěrech státního zástupce Touffaita, který uvedl, že: „*řízený přenos* (…) *ve prospěch komunitárního právního pořádku* (…) *povede k definitivnímu omezení (našich) suverénních práv*“, rovněž zdání konce suverenity Francie“[53].

Politická reprezentace akceptovala pozici Kasačního soudu v rozsudku ve věci *Société des Cafés Jacques Vabre* jen velmi obtížně. Poslanec Jean Foyer označil rozhodnutí Kasačního soudu za příklad „soudního imperialismu“ a uvedl, že není možné, aby Kasační soud nebral v úvahu „suverenitu zákona“, i když takový princip Ústava samozřejmě nezná. Jeho vystoupení bylo více než cokoliv jiného reminiscencí přemrštěného parlamentarismu III. a IV. republiky[54].

Nicméně obratné kompromisní vyjádření, i když právně nepříliš logické, pomáhalo spolknout hořkou pilulku. Vážnější politické útoky musel Kasační soud podstoupit až po utvrzení své pozice v pozdějším případu, kdy se zřetelněji vyslovil pro přijetí doktríny Evropského soudního dvora. Ve svém rozsudku z 15. prosince 1976[55] Kasační soud potvrdil svůj judikát z případu *Société des Cafés Jacques Vabre*, ale odvolával se nadále jen na doktrínu Evropského soudního dvora, nikoliv

[53] Plötner, Jens: Report on France, in: Slaughter, Anne-Marie, Sweet, Alec Stone, Weiler, J.H.H.: The European Court and National Courts – Doctrine and Jurisprudence, Legal Change in Its Social Context, Portland 1998, Hart Publishing Oxford, str. 61

[54] viz Chaltiel, Florence: La souveraineté de l´Etat et l´Union européenne, l´exemple français, Paris 2000, L.G.D.J., str. 320

[55] Kasační soud, 3. občanskoprávní senát, 15. prosince 1976, Sbírka Dalloz-Sirrey, str. 33

již současně na francouzské ústavní principy. V rozsudku se připomínají principy přednosti a přímého účinku komunitárního práva, navíc rozšířené i na sekundární (odvozené) komunitární právo. Tento judikát je respektován do dnešních dnů.

Během kolokvia o suverenitě francouzského práva, probíhajícího 20. září 1980 v Senátu, při projednávání reorganizace soudního uspořádání v rámci zákona o soudní organizaci, navrhl gaullistický poslanec a soudce Státní rady Michel Aurillac jeho novelu. Ta by stanovila trestní postih pro každého soudce (myšleno zvláště pro soudce Kasačního soudu), který by se podílel přímo či nepřímo na výkonu zákonodárné moci a který by odložil nebo zabránil jeho výkonu podle řádně promulgovaného zákona. Novela byla přijata v prvním čtení v Národním shromáždění, ale poté bylo její schválení zablokováno v Senátu. V roce 1981 pak během rozpravy v Národním shromáždění navrhl Michel Debré, bývalý předseda vlády za prezidentství Charlese de Gaulla, přijetí zákona ochraňujícího francouzskou legislativu před mezinárodními smlouvami. Tento pokus také skončil nezdarem. Podle všech uvedených skutečností se jeví činnost Kasačního soudu zejména jako snaha o obranu a posílení svých vlastních zájmů.

3.3. Odpověď Státní rady

3.3.1. Případ *Semoules*

Jestliže Kasačnímu soudu netrvala odpověď na výzvu Ústavní rady více než několik měsíců, Státní rada však již před osmi lety předjímala události kolem rozsudku ve věci *I.V.G.*. Ve slavném případu *Semoules*[56] Státní rada opřela své rozhodnutí o teorii *loi-écran*[57] (zákon představující clonu proti mezinárodní normě), která byla částí odborné veřejnosti označována za „neoprávněnou a neopodstatněnou vzpouru“[58]. Rozsudkem v této věci Státní rada odmítala akceptovat doktrínu Evropského soudního dvora.

[56] Státní rada, 1.senát, 1. března 1968, Syndicat général des fabricants de semoules (Generální syndikát francouzských výrobců krupice), Actualité juridiques du droit administratif, str. 235

[57] Teorie *loi-écran* je součástí správního práva; správní soudce podle ní nemá právo zrušit nařízení, vydaného na základě zákona, který je v rozporu s Ústavou. Opačný přístup by vedl posuzování souladu zákonů s Ústavou k čemuž není v žádném případě správní soudce oprávněn

[58] Vandersanden, L.: Les Etats membres et la jurisprudence de la Cour, in: Vandersanden, L., Waelbroek, P.: CJCE et Etats membres, journée d´étude du 25 janvier 1980, Brusel 1981, str.74

Kauza *Semoules* nastolovala problematiku řešení sporu mezi zněním Římské smlouvy a pozdější, tj. novější národní legislativou.

Důvodem vzniknuvšího sporu v tomto případu bylo, že Generální syndikát francouzských výrobců krupice protestoval proti tomu, aby krupice, dovážená z Alžírska, byla osvobozena od povinnosti získat dovozní osvědčení (a platit clo), což bylo v přímém rozporu s nařízením EHS č.19 ze 4. dubna 1962 týkajícím se společné zemědělské politiky. Toto nařízení zavádělo společné celní tarify a zřizovalo systém dovozních osvědčení v oblasti dovozu obilovin v souladu s článkem 189 Římské smlouvy. Francie se přizpůsobila nové regulaci 27. a 28. července vydáním dekretu modifikujícího tuto právní materii. Ordonance z 19. září 1962 stanovila zachování režimu osvobození od cla před 3. červencem 1962 pro veškeré zboží pocházející z Alžírska až do vstoupení v účinnost Evianských dohod.

Státní rada měla určit, které právní normě dát přednost. Při řešení sporu vyvstávaly dvě různé možnosti řešení: 1) aplikace ústavní doktríny Evropského soudního dvora nebo 2) označení sporu za konflikt mezi dvěma národními normami, protože právní modifikace nezbytné k tomu, aby legislativa byla uvedena v soulad s nařízením EHS již vstoupily v účinnost. V tomto případě by pak Státní rada mohla spor řešit podle principu hierarchie právních norem nebo dát přednost obecné právní zásadě *lex posteriori*, což znamená upřednostnit nejnovější právní úpravu. Státní rada rozhodla ve prospěch posledně jmenované možnosti. Ve výrokové části rozsudku uvedla: „*ustanovení výše zmíněné ordonance z 19. září 1962 jsou překážkou pro to, aby při dovozu zboží na území metropolitní Francie a na území zámořských departmentů bylo možné vyžadovat osvědčení stanovené č. 8 nařízení ze dne 27. ledna 1962 o dovozu obilovin do francouzského celního území*[59]“.

Zdůvodnění rozsudku Státní rady ve věci *Semoules* najdeme v závěrech vládní komisařky Nicole Questiaux. V první části vysvětluje:

„(Státní rada) *nemohla, věřme, kontrolovat shodu ordonance se Smlouvou* (Římskou) (…). *Zajisté, podle článku 55, každá řádně ratifikovaná smlouva má, již*

[59] Státní rada, 1.senát, 1. března 1968, Syndicat général des fabricants de semoules (Generální syndikát francouzských výrobců krupice), Actualité juridiques du droit administratif, str. 237

od svého uveřejnění, vyšší právní sílu nežli zákon. Ústava takto potvrzuje přednostní postavení mezinárodního práva před právem interním a mnoho hlasů (celá doktrína téměř jednomyslně) se ozývá, aby ustanovení, které dělá z naší Ústavy jednu z nejvíce příznivých k mezinárodnímu právnímu řádu, nezůstalo mrtvou literou. (…) *Ale správní soudce nemůže vyvinout úsilí, které je po něm žádáno, bez toho, aby změnil pouze ze své vůle svou pozici mezi institucemi. Nemůže neuznávat ani přehlížet zákony.*[60]"

Vládní komisařka podpořila toto stanovisko připomenutím principu dělby moci, z kterého vyplývá, že Státní rada byla vždy omezena v kontrole ústavnosti. K dosažení tohoto závěru připustila, že mezinárodní smlouva, stejně jako Ústava, je právní norma nadřazená zákonu[61]. To bylo ovšem v protikladu s postojem Státní rady v rozsudku z 22. prosince 1961 ve věci *S.N.C.F.*[62], kde se uvádí: „*mezinárodní smlouvy* (…) *vzhledem ke znění článku 55* (Ústavy) *nabývají právní sílu zákona a ukládají S.N.C.F. povinnosti za stejných podmínek jako akty francouzských orgánů*".

Ve druhé části závěrů ve věci *Semoules* vládní komisařka potvrdila první část svého zdůvodnění. Záměrem ústavodárce (Ústavy z roku 1958) mělo být zachování kontroly ústavnosti pouze Ústavní radou[63]. Ve třetí části vyvodila, že soudce ve věci samé, který je odpovědný za správnou aplikaci zákonů, není kompetentní k vytváření jejich vzájemné hierarchie.

Státní rada se ztotožnila se závěry vládní komisařky Nicole Questiaux. Odvrátila se od své nedávné judikatury týkající se interpretace článku 55 Ústavy a rozhodla, že napříště doktrína Evropského soudního dvora v oblasti Římské smlouvy[64] nebude přijatelná ve francouzském správním právu, protože se naráží na teorii *loi-écran*. Správní soudce by tak měl mít na zřeteli velkou zdrženlivost a opomíjet veškeré právní zdroje mimo zákonů.

[60] Questiaux, Nicole: Závěry ve věci *Semoules*, str.238
[61] tamtéž
[62] S.N.C.F. Société nationale de chemin de fer (Francouzské státní dráhy)
[63] po vynesení rozsudku *I.V.G.* nebude tento argument do budoucna již platný
[64] později rozšířené i na komunitární nařízení (rozsudek v případu *Daniélou* z 11. prosince 1987, Sb. Lebon, str. 409)

Několik let po tomto rozsudku uveřejnil doyen (nejstarší člen sboru) Státní rady Colliard názor osvětlující stanovisko Státní rady:

„*Státní rada je služebníkem zákona. Tato koncepce má svou velikost a význam. Může být těžké přejít do služeb textu přijatého Evropskou komisí nebo Radou ministrů členských zemí, když je správní soudce ušlechtilým služebníkem zákona.*[65]“

Podle mínění *celé právní doktríny*, dle slov Maria Dehove, byla pozice Státní rady přes dvacet let *neudržitelná*. Zjednodušeně řečeno, Státní rada zaujala postoj, který spočíval v opomíjení jiných zdrojů práva než zákona, včetně Ústavy. Teorii *loi-écran* povýšila na princip určující soudní pravomoc, tím Státní rada ignorovala hierarchii norem[66].

V roce 1979 měla Státní rada příležitost vyjádřit svůj postoj k rozhodnutí Ústavní rady ve věci *I.V.G.* a Kasačního soudu ve věci *Jacques Vabre*. Ve dvou rozsudcích, vydaných v plénu, Státní rada potvrdila svou principiální pozici: *Demokratický svaz práce* a *Volby zástupců do Shromáždění Evropských společenství*[67].

První případ se týkal vyřešení sporu mezi vzájemně si odporujícím zněním zákona ze 7. července 1977 a jeho prováděcí vyhláškou a zněním článku 138 Římské smlouvy. Státní rada dala přednost domácí legislativě a opět potvrdila svůj předchozí postoj: „*Vzhledem k tomu, že správnímu soudci nenáleží hodnotit zákon ze 7. července* (…) *ani hodnotit shodu znění výše uvedeného zákona s Ústavou a výše zmíněnou mezinárodní smlouvou*“[68].

Druhý případ se týkal stanovení pravidel organizace voleb. Výrazy použité Státní radou v enunciátu rozsudku nemohou být jasnější: „*Státní radě nepřísluší*

[65] viz Sabourin, Paul: „Le Conseil d´Etat face au droit communautaire, Méthodes et raisonnement, Revue de droit public et de la science politique en France et à l´étranger, 1993, str. 402

[66] Dehove, Mario: La définition légitime de l´Etat et l´internationalisation de l´espace juridique français, in: Theret, Bruno: L´Etat, la finance et le social, Souveraineté nationale et construction européenne, Paris, Editions Découverte, 1995, str. 179

[67] fr. *Union démocratique du travail* a *Élections des représentant d´Assemblée des Communautés européennes*

[68] Státní rada, v plénu, rozsudky z 22. října 1979, Sb. Lebon, str. 384

rozhodovat ve sporných záležitostech (což je v protikladu s její základní funkcí)*, kde by mohlo dojít ke zpochybnění platnosti* (a účinnosti) *ustanovení zákona*“[69].

I když je s podivem, že rozsudky jsou příkladem dodržení zásady *stare decisis* (běžné zvláště v anglosaském systému práva common law), překvapující jsou ještě více díky zjevnému přehlížení závěrů Ústavní rady v případu *I.V.G.*, kde rada jednoznačně odmítla rozšířit svou pravomoc jakožto instituce garantující aplikaci mezinárodních smluv a delegovala tuto pravomoc na civilní (obecné) a správní soudy. Státní rada a Ústavní rada trvaly na zcela protichůdných pozicích a přehazovaly odpovědnost jedna na druhou.

3.3.2. Případ *Cohn-Bendit*

Státní rada se v rozsudku *Cohn-Bendit*[70], vydaném v roce 1978, vyjádřila i k judikatuře Evropského soudního dvora ve věci *Simmenthal*[71]. Daniel Cohn-Bendit, západoněmecký občan, byl jedním z vůdců studentské revolty v květnu 1968 a později byl z Francie vyhoštěn. Proti tomuto rozhodnutí se odvolal u ministra vnitra, který ovšem odmítl jeho žádost vůbec posuzovat. Cohn-Bendit napadl uvedené rozhodnutí u Správního soudu v Paříži, když namítal nezákonnost ministerského rozhodnutí z 24. května 1968 (které již bylo potvrzeno Státní radou v roce 1970) se zřetelem ke směrnici Rady Evropských společenství přijaté 25. února 1964. Správní soud odložil své rozhodnutí z důvodu položení předběžné otázky Evropskému soudnímu dvoru a vláda se mezitím obrátila na Státní radu za účelem posouzení případu.

Státní rada ve věci Cohn-Bendit rozhodla, že „*jestliže směrnice zavazují členské státy, pokud jde o výsledek, který má být dosažen a jestliže k dosažení stanoveného výsledku musí národní orgán přizpůsobit zákony a nařízení směrnicím, které jsou jim určeny, jsou pouze tyto orgány kompetentní rozhodnout o formě použité k provedení směrnic a určit pod kontrolou národních soudů prostředky k provedení účinku ve vnitrostátním právu a také, ať jsou upřesnění formulací ve prospěch členských států jakékoli, občané těchto států by se neměli dovolávat těchto*

[69] tamtéž
[70] Státní rada, v plénu, 22. prosince 1978, Ministerstvo vnitra vs. Cohn-Bendit, Sb. Lebon, str. 524
[71] Evropský soudní dvůr, *Simmenthal*, rozsudek ze dne 9. března 1978, případ 106/77, Sb. str. 629

směrnic na podporu odvolání proti individuálnímu správnímu aktu (…)*; z toho vyplývá, že pan Cohn-Bendit nemohl dost dobře tvrdit, když požádal Pařížský správní soud, aby zrušil rozhodnutí ministra vnitra z 2. února 1976, že toto rozhodnutí neuznává ustanovení směrnice vydané 25. února 1964 Radou Evropských společenství* (…)*; že napříště při nedostatku jakékoli námitky o legalitě nařízení přijatého francouzskou vládou za účelem souladu se směrnicemi vydanými Radou Evropských společenství řešení žádosti pana Cohn-Bendita nemůže být v žádném případě založeno na výkladu směrnice z 25. února 1964*"[72]. Doslovnou interpretací článku 189 Římské smlouvy Státní rada popřela princip přímého účinku směrnic, jak byl zamýšlen Evropským soudním dvorem v případu *Van Duyn*[73].

Během téměř celých osmdesátých let se Státní rada držela své principiální pozice vyjádřené v případu *Semoules*, jak potvrzují rozsudky *Société anonyme René Moline* (Státní rada, senát, 14. května 1983, Sb. Lebon, str. 191), *Centre de distribution Edouard Leclerc* (8. února 1985, Sb. Lebon, str. 24), *Roujansky* (23. listopadu 1984, Sb. Lebon, str. 383) a *Société Bernard Carant&Compagnie* (27. dubna 1988, Sb. Lebon, str. 171).

V posledně uvedeném rozsudku Státní rada uvedla: „*Státní radě nepřísluší rozhodovat ve sporných záležitostech, kde by mohlo dojít ke zpochybnění souladu ustanovení zákona s obecnými právními principy nebo se zněním dřívějších mezinárodních smluv*".

Nicméně v roce 1985 se v judikatuře Státní rady začínají objevovat první opatrné náznaky možného přehodnocení svého postoje. V roce 1985 v rozsudku *Société Internationale Sales and Import Corporation*[74] a v roce 1986 v rozsudku *Smanor*[75], Státní rada rozhodla, že správní soudy mohou přezkoumávat shodu národních nařízení se zněním mezinárodních smluv, bez ohledu na pozdější protikladný zákon. Zdůvodnění Státní rady k tomuto kroku bylo založeno na odlišení zákonů, které delegovaly na administrativu atribuční pravomoc, a zákonů, které stanovovaly přesná pravidla pro své provádění. V prvním případě správní soudy

[72] tamtéž
[73] Evropský soudní dvůr, *Van Duyn vs. Home Office*, případ 41/74, 1974, ECR 1437
[74] Státní rada, senát, rozsudek z 13. prosince 1985, Sb. Lebon, str. 376
[75] Státní rada, senát, rozsudek z 19. listopadu 1986, Sb. Lebon, str. 260

mohly volně posuzovat shodu zákona s mezinárodní smlouvou, ve druhém případě to zůstávalo nadále nepřípustné. Doktrína odlišného posuzování zákonů, podle výše zmíněných pravidel, byla prvním krokem k završení postupné změny v přístupu Státní rady k principu přednosti evropské legislativy, která se naplno projevila až v rozhodnutí *Nicolo* v roce 1989. Byl to první krok, který zpochybnil princip suverenity tak, jak byl prosazován Státní radou, ovšem prozatím jen velmi okrajově.

Potvrzením směřování Státní rady k postupnému přijetí principu přímého účinku komunitárního práva, vedle již zmíněné problematiky přednosti komunitárního práva, byl rozsudek ve věci *Národní konfederace společností na ochranu zvířat ve Francii a francouzsky mluvících zemích*[76]. Státní rada rozhodla ve prospěch stěžovatelů, kteří se dovolávali zrušení nařízení přijatého vládou k aplikaci komunitární směrnice z důvodu jeho nesouladu s požadovanými výsledky stanovenými směrnicí. Správní soudy mohly napříště přezkoumávat shodu nařízení či jiného obecně závazného správního opatření[77] s komunitárními směrnicemi a jejich požadovanými cíli.

O pouhé tři měsíce později učinila Státní rada další krok k posílení přímého účinku směrnic ve francouzském právním řádu. Bez toho, aniž by vyvolala pochyby o své principiální pozici vyjádřené v rozhodnutí *Cohn-Bendit*, vydala rozsudek v případu *Francouzská federace společností na ochranu přírody a další*[78]:

„*z ustanovení čl. 189 Římské smlouvy vyplývá, že směrnice schválené Radou Evropských společenství zavazují členské státy, pokud jde o výsledky, kterých má být dosaženo; jestliže pro dosažení požadovaných výsledků musí národní orgány přizpůsobit zákony a nařízení směrnicím, které jsou jim určeny, jsou pouze tyto orgány kompetentní rozhodnout o formě použité k provedení směrnic a určit pod kontrolou národních soudů prostředky k provedení účinku ve vnitrostátním právu, tyto orgány nemohou vydávat nařízení, která by byla v rozporu s cíli určenými v daných směrnicích*“[79].

[76] Státní rada, senát, rozsudek z 28. září 1984, Sb.Lebon, str. 512
[77] na rozdíl od individuálního správního aktu, což bylo přesně v souladu s judikátem *Cohn-Bendit*
[78] Státní rada, senát, rozsudek ze 7. prosinec 1984, Actualité juridiques du droit administratif 1985, str. 83
[79] tamtéž

Z výše uvedené citace můžeme dovodit, že úřady francouzské státní správy se nemohou napříště dovolávat vnitrostátních nařízení, která by byla v rozporu s cíli dané směrnice. O rok později pak Státní rada ještě doplnila svou judikaturu vztahující se k principu přímého účinku rozsudkem v případu *Zakine*[80], ve kterém připouští dovolávat se před správními soudy nařízení a dalších právních předpisů implementujících komunitární směrnice.

3.3.3. Případ *Alitalia*

Dalším klíčovým rozhodnutím Státní rady, které se vztahovalo k principu přímého účinku komunitárního práva, byl rozsudek v případu *Alitalia*[81]. Italský národní letecký přepravce Alitalia, respektive jeho francouzská pobočka, se obrátil na Úřad předsedy vlády kvůli rozporu ustanovení komunitárního a francouzského práva v daňové oblasti. Alitalia měla totiž být zproštěna placení daně z přidané hodnoty nebo jejího vrácení v případě odvedení daně vzhledem k cílům stanoveným směrnicí č.6 Rady Evropských společenství přijaté 17. května 1977. Francouzský finanční úřad však odmítl vrátit již zaplacenou daň na základě několika různých ustanovení, která byla obsažena v prováděcích předpisech daňového zákoníku, přijatých podle nařízení ze 3. února 1967. Společnost Alitalia proto žádala zrušení sporných ustanovení daňového zákoníku, svou stížnost opřela o znění vládního nařízení z 28. listopadu 1983. Úřad předsedy vlády se ovšem k věci odmítl vyjádřit a tak o čtyři měsíce později se společnost Alitalia obrátila se dvěmi otázkami na Státní radu. První otázka zněla, jestli je pro tento případ aplikovatelné ustanovení vládního nařízení z 28. listopadu 1983. Druhá se týkala právní síly (tzn. pozice v rámci hierarchie norem) komunitárních směrnic ve francouzském vnitřním řádu a zvláště, jak by se měl řešit nesoulad mezi pozdějším (novějším) vládním nařízením a dalšími podzákonnými právními předpisy a směrnicí Evropských společenství.

Státní rada ve svém rozsudku *Alitalia,* nejen že vyjasnila svou pozici ve svých třech předchozích rozhodnutích *Národní konfederace společností na ochranu zvířat ve Francii a francouzsky mluvících zemích*, *Francouzská federace společností na ochranu přírody a další* a *Zakine*, kde dodala právní účinky komunitárním směrnicím

[80] Státní rada, senát, rozsudek z 15. prosince 1985, Sb. Lebon, str. 515
[81] Státní rada, senát, rozsudek z 3. února 1989, Revue française de Droit administratif, 1989, č. 3, str. 391

ve vnitrostátním právu a taktéž cílům stanoveným ve směrnicích, ale umožnila také jednotlivcům (právnickým a fyzickým osobám) požadovat po správních a ústředních úřadech státu a po správních soudech přijmout nezbytná opatření pro transpozici směrnic a zrušení pozdějších vnitrostátních podzákonných právních norem, které by byly v rozporu se směrnicemi nebo jejich cíli[82].

Základem nově přijaté judikatury Státní rady byla odpověď týkající se první otázky. V souladu s principy dekretu (vládního nařízení) z 28. listopadu 1983, které stanovily povinnost pro úřady státní správy bezodkladně zrušit protiprávní nařízení a právo pro každého jednotlivce požadovat toto zrušení, získaly směrnice právní postavení ve francouzském správním právu. Výchozím judikátem byl případ *Despujol*[83], jehož principy dekret z 28. listopadu 1983 přejímá. Uznání právních účinků i jediné komunitární směrnice může vést ke změně právních okolností. Státní rada odůvodnila své rozhodnutí, které dávalo směrnicím právní účinky srovnatelné s pozicí judikatury Evropského soudního dvora, povýšením tohoto principu na roveň všeobecným právním principům z judikátu *Despujol*.

Státní rada nejprve stanovila, že: „*kompetentní orgán, kterému byla předložena žádost směřující ke zrušení protiprávního nařízení, musí jí vyhovět, buď proto, že toto nařízení bylo protiprávní od data jeho podpisu nebo proto, že protiprávnost vyplývá z právních nebo faktických okolností, které nastaly po tomto datu*“. Formulace postihuje protiprávnost nařízení od počátku (*ab initio*) a posiluje význam změny právních okolností: nejen zamítnutí žádosti bude považováno za protiprávní, ale současně i nařízení samotné a zrušení bude možné požadovat v případě změněných právních okolností dříve, než je dvouměsíční lhůta od uveřejnění nové normy.

Dále v rozsudku *Alitalia*, pokud jde o směrnice, provedla Státní rada toto upřesnění: „*z ustanovení čl. 189 Římské smlouvy vyplývá, že směrnice schválené Radou Evropských společenství zavazují členské státy, pokud jde o výsledky, kterých má být dosaženo;tak jestliže pro dosažení požadovaných výsledků musí národní orgány přizpůsobit zákony a nařízení směrnicím, které jsou jim určeny, jsou pouze*

[82] Sabourin, Paul: „Le Conseil d´Etat face au droit communautaire, Méthodes et raisonnement“, Revue de droit public et de la Science Politique en France et à l´étranger, 1993, str. 426
[83] Státní rada, senát, rozsudek z 10. ledna 1930, Sb. Lebon, str. 30

tyto orgány kompetentní rozhodnout o formě použité k provedení směrnic a určit pod kontrolou národních soudů prostředky k provedení účinku ve vnitrostátním právu, tyto orgány nemohou v souladu s právem po uplynutí povolených lhůt ani ponechat v platnosti ustanovení nařízení, která by nebyla slučitelná s cíli stanovenými dotčenou směrnicí, ani vydat nařízení, která by odporovala těmto cílům“[84]. Bylo rovněž napříště zakázáno zamítnout návrh na zrušení nařízení, když by se jednalo o nařízení vydané později než směrnice. Šíří své formulace pokrývá rovněž hypotézu žaloby směřující proti individuálnímu aktu vydanému na základě nařízení výkonné moci, které se stalo protiprávním po uplynutí lhůty stanovené směrnicí z důvodu jeho neslučitelnosti s komunitární směrnicí.

Z judikátu *Alitalia* nemůžeme ovšem vyčíst úplné uznání doktríny Evropského soudního dvora, Státní rada nadále odmítala přezkoumávat shodu pozdějších zákonů s komunitárními normami:

„(…) *předmětem žádosti společnosti Alitalia není, na rozdíl od stanoviska, které zastává předseda vlády, postoupit správnímu soudci posuzování shody* (vnitrostátního) *zákona s cíli obsaženými ve* (komunitární) *směrnici, ale směřuje pouze ke kontrole shody s rozhodnutími přijatých výkonnou mocí, na základě legislativního zmocnění, k vyvolání právních účinků směrnice ve vnitrostátním právu*“[85].

Rozhodnutí ve věci *Alitalia* bylo mezníkem v dosavadní judikatuře Státní rady v oblasti přejímání principu přímého účinku komunitárního práva ve vnitrostátním právu. Až rozsudkem v případu *Nicolo* však skončilo období, kdy se vycházelo pouze z francouzské legislativy a pominula omezení, která v judikátu *Alitalia* vedlo k odmítnutí Státní rady přezkoumávat shodu pozdějších zákonů s evropskou legislativou.

[84] citace v případu Alitalia podle Rideau, Joël: Účast francouzských státních orgánů na tvorbě, implementaci a aplikaci komunitárního práva, in: Cahiers du CEFRES nº 27, 2001
[85] Státní rada, senát, rozsudek z 3. února 1989, Revue française de Droit administratif, 1989, č. 3, str. 396

3.3.4. Případ *Nicolo*

Rozhodnutí v případu *Nicolo*[86] znamenalo skutečný průlom ve vývoji judikatury Státní rady v oblasti komunitárního práva: odmítlo teorii *loi-écran* a umožnilo správním soudům napříště posuzování souladu zákonů, i později přijatých, s mezinárodními smlouvami. Rozsudek byl vydán v plénu Státní rady, nikoliv pouze v senátu, což upozorňovalo na rozhodnutí zásadního významu.

Jednalo se o další případ, kdy šlo o potenciální rozpor mezi novějším francouzským zákonem a zněním Římské smlouvy. Pan Raoul Nicolo, vystupující jako volič, namítal regulérnost voleb do Evropského parlamentu z 18. června 1989 z důvodů účasti francouzských občanů ze zámořských departementů a zámořských území (DOM-TOM) v těchto volbách. Podle jeho názoru byl zákon č. 77-729 ze 7. července 1977 týkající se voleb francouzských zástupců do Evropského parlamentu v rozporu se ustanovením Římské smlouvy a byl s ní tudíž neslučitelný. Státní rada vydala rozsudek v méně než třiceti řádcích:

„*po shlédnutí Ústavy* (z roku 1958)*, zejména článku 55; Smlouvy z 25. března 1957 zakládající Evropské hospodářské společenství;* (…) *že normy výše zmíněné, stanovené zákonem ze 7. července 1977, nejsou neslučitelná se ustanovením článku 227-1 výše zmíněné Římské smlouvy* (…)“[87].

V tomto rozsudku se nejednalo o to, že by Státní rada dala přednost starší komunitární úpravě před novějším vnitrostátním zákonem, nýbrž Státní rada takto vůbec poprvé akceptovala posuzovat později přijatý zákon, ve světle komunitárního práva, který neshledala v rozporu s mezinárodní (Římskou) smlouvou (o založení ES z 25. března 1957). Zákon č. 77-729 ze 7. července 1977 stanovil, že: „*území republiky tvoří jediný volební obvod*“ při volbách francouzských zástupců do Evropského parlamentu (v té době nazývané Shromáždění evropských společenství). Z článků 2 a 72 Ústavy pak vyplývá, že zámořské departementy a zámořská území (DOM-TOM) jsou integrální součástí Francouzské republiky a tudíž zámořské departementy a zámořská území jsou zahrnuty do jediného volebního obvodu, kde se

[86] Státní rada, v plénu, rozsudek z 20. října 1989, Sb. Dalloz, 1990, str. 136
[87] tamtéž

volí francouzští zástupci do Evropského parlamentu. Článek 227-1 Smlouvy o ES stanoví, že: „*tato smlouva se aplikuje* (…) *na Francouzskou republiku*“. Žádost pana Raoula Nicola byla tedy Státní radou odmítnuta.

Pro bližší pochopení tohoto nového postoje je třeba zmínit i závěry vládního komisaře Patricka Frydmana:

„*Základy rozhodnutí* (*Semoules* a další) *by měly být hledány v principu, podle kterého správním soudcům nepřísluší vykonávat kontrolu platnosti zákonů.* (…) *Náš návrh není v žádném případě podpořit myšlenku, že tato rozhodnutí by měla být podrobena právní kritice. Naopak je nacházíme ve všech ohledech přesně v souladu s tradičními principy. Ale zdá se nám, že i jiná žádoucí a příhodná judikatura* (…) *je zajisté stejně tak právně přípustná*“[88].

Dále připomíná, že „*soudy uprázdněné místo* (vzhledem k rozdílným postojům Státní rady a Ústavní rady) *vedlo ke zbavení se veškeré účinné sankce při porušení článku 55 Ústavy* (…) “ a zmiňuje, že „*bylo paradoxem vidět Státní radu odmítat přijetí této teorie* (kontroly shody zákonodárných aktů s komunitárním právem) *z pokory k zákonodárci, zatímco obecné soudy první instance každodenně přezkoumávaly platnost zákonů, které měly aplikovat*“[89].

Vládní komisař Frydman se také s podivem vyjádřil k tomu, že v jiných členských zemích Evropského společenství byla situace dosti odlišná:

„*je téměř šokující, ve vztahu týkajícím se komunitárního práva, že se* (francouzští) *občané nemohou před správními soudy dovolávat právních předpisů, kterých by se mohli dovolávat v jiných členských státech Evropského společenství, z jediného důvodu a to, že v naší zemi byly tyto právní předpisy odloženy kvůli nesouladu s protichůdným zákonem*.

S ohledem na zahraniční soudy (…) *vše, co bych chtěl sdělit, je, že Vaše shromáždění je nyní posledním, které výslovně odmítá aplikovat komunitární*

[88] Závěry vládního komisaře P.Frydmana, případ *Nicolo*, 20. října 1989, Sb. Lebon, str. 192
[89] tamtéž

opatření, která nejsou v souladu s později přijatými zákony (ovšem i soudy ve Velké Británii měly v této době stále určité připomínky). *Příkladem může být fakt, že Ústavní soud Spolkové republiky Německo nakonec přijal opačný princip* (nežli francouzská Státní rada) *již před 18 lety. Ještě významnější je případ italského Ústavního soudu, který rozhodnutím z roku 1984 došel až k pověření obecných soudů neaplikovat zákony odporující komunitárním normám, ačkoliv byl zatížen dualistickou právní tradicí*"[90].

3.4. Důvody, které vedly Státní radu ke změně své judikatury

Přesto, že jsme se podrobněji seznámili se závěry vládního komisaře, které byly podkladem pro rozhodnutí v plénu Státní rady, není stále zcela jasné, z jakých důvodů a proč právě v tuto chvíli došlo k zásadní změně v judikatuře. Pro zodpovězení předchozích otázek je třeba především učinit některá upřesnění.

Za prvé, Státní rada zmocňovala správní soudy k nepoužití, cestou námitky neplatnosti, veškerých zákonů, které by nebyly v souladu s komunitární či mezinárodní smlouvou a ke zrušení každého správního aktu, ať už obecně platného nebo individuálního, který byl přijat na základě zákona uznaného za neplatný, pro překročení pravomoci[91].

Za druhé, Státní rada při uznání přednosti mezinárodních smluv před všemi zákony, i později přijatými, nezaložila svou argumentaci na dosavadní doktríně Evropského soudního dvora. Na rozdíl od Kasačního soudu, který dal přednost kompromisnímu zdůvodnění, Státní rada postavila princip přednosti mezinárodních smluv na reinterpretaci jediného článku 55 Ústavy, čímž implicitně odmítla judikaturu a z ní vyplývající doktrínu Evropského soudního dvora založenou na principu specifického charakteru komunitárního práva. Nicméně tato pozice Státní rady byla zmírněna pozdějšími rozhodnutími.

Článek 55 Ústavy přiznává přednost mezinárodním smlouvám za podmínky reciprocity, což je významný rozdíl oproti doktríně Evropského soudního dvora

[90] tamtéž, str. 194
[91] Sabourin, Paul: „Le Conseil d´Etat face au droit communautaire, Méthodes et raisonnement", Revue de droit public et de la Science Politique en France et à l´étranger, 1993, str. 415

argumentující specifičností komunitárního právního řádu. I když by podle teoretického zdůvodnění v rozhodnutí *Nicolo* Římská smlouva nemusela být nadřazena domácí legislativě při její současné aplikaci v jiném členském státu, která by nebyla reciproční, v samotném rozsudku o tom není žádná zmínka. Státní rada tak nepřezkoumávala dodržování reciprocity při aplikaci Římské smlouvy, avšak v případu, který se týkal Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tomu tak bylo[92]. Svědčilo to tedy přece jen o určité akceptaci, byť učiněné mlčky, doktríny Evropského soudního dvora o specifičnosti komunitárního práva?

Jak zdůraznil vládní komisař Frydman, všechny nejvyšší soudní orgány členských zemí nakonec uznaly *de iure* nebo *de facto* ústavní doktrínu Evropského soudního dvora o přednosti komunitárního (evropského) práva[93]. Podle některých autorů francouzská Státní rada tak zůstala ve „skvělé izolaci“[94].

Ve francouzském vnitrostátním právu byl postoj Státní rady ve zjevné opozici jak vůči Kasačnímu soudu, tak i vzhledem k Ústavní radě. Před více než patnácti lety přijal Kasační soud doktrínu Evropského soudního dvora a navíc často používal možnost využít řízení o předběžné otázce[95] a hojně posílal otázky k Evropskému soudnímu dvoru. Zjednodušeně řečeno, soustava obecných soudů v čele s Kasačním soudem si fakticky přisvojila provádění *judicial review* čili přezkoumávání platnosti zákona.

Rozhodnutí Ústavní rady v případu *I.V.G.*, které bylo implicitním vyzváním Státní rady a Kasačního soudu k převzetí role arbitra při kontrole zákonů se zněním mezinárodních smluv, je považováno za projev příznivý k přijetí doktríny Evropského soudního dvora. Tyto závěry však nejsou zcela jednoznačné. Kdyby

[92] rozsudek Státní rady z 21. prosince 1990, citováno podle Plötner, Jens: Report on France, in: Slaughter, Anne-Marie, Sweet, Alec Stone, Weiler, J.H.H.: The European Court and National Courts – Doctrine and Jurisprudence, Legal Change in Its Social Context, Portland 1998, Hart Publishing Oxford, str. 47

[93] viz Bribosia, Hervé: Report on Belgium, Kokott, Juliane: Report on Germany, Ruggeri Laderchi, P.: Report on Italy, Claes, Monica, de Witte, Bruno: Report on the Netherlands, Craig, P.P.: Report on the United Kingdom, vše in: Slaughter, Anne-Marie, Sweet, Alec Stone, Weiler, J.H.H.: The European Court and National Courts – Doctrine and Jurisprudence, Legal Change in Its Social Context, Portland 1998, Hart Publishing Oxford

[94] Sabourin, Paul: „Le Conseil d´Etat face au droit communautaire, Méthodes et raisonnement“, Revue du Droit publique et de la Science Politique en France et à l´étranger, 1993, str. 397

[95] prejudiciální řízení

tomu tak skutečně bylo, proč by Ústavní rada vědomě vybízela Státní radu k aktivitě, ačkoliv musela znát její dřívější stanoviska (zvláště rozsudek *Semoules*), která vůbec neakceptovala judikaturu Evropského soudního dvora?

Jestliže došlo k určitému napětí mezi těmito soudními orgány, bylo tomu za zcela jiných okolností. Vláda rozhodla 1. prosince 1986 o vytvoření Rady pro konkurenci, jejímž úkolem bylo přibližovat francouzská pravidla pro konkurenční právo s evropskými normami, nově upravit zásady pro státní intervenci a postihovat nedovolené dohody (jednání ve shodě) nebo zneužití dominantního postavení. Původní návrh vládního nařízení stanovil, že odvolání proti rozhodnutí této instituce bude přijímat Státní rada[96].

Ovšem Parlament přiznal zákonem z 6. července 1987 jurisdikci pro odvolání proti rozhodnutím Rady pro konkurenci Odvolacímu soudu v Paříži namísto Státní rady, přestože se jednalo o nezávislou správní instituci, kde by se dalo předpokládat, že odvolání by mělo spadat do kompetence správních soudů, v jejichž čele stála Státní rada. Tento odmítavý postoj Parlamentu (Národní shromáždění a Senát) byl pokáráním Státní rady za svou izolaci a potvrzením nevyslovené, nicméně zcela zřejmé, kritiky za nechuť přijmout komunitární normy rychleji a jasnějším způsobem v rámci své judikatury[97]. Parlament se při svém rozhodování opřel o rozhodnutí Ústavní rady.

Právě v případu *Rady pro konkurenci*[98] bylo vydáno jedno z nejdůležitějších rozhodnutí Ústavní rady, které se dotýkalo problematiky nové představy o dělbě moci a zvláště vymezovalo ústavní ukotvení pravomocí správního soudnictví:

„*vzhledem k tomu, že články 10 a 13 zákona z 16. a 24. srpna 1790 a dekretu z 16. fructidoru roku III* (tj. 2. září 1795)*, které nastolují všeobecné principy oddělení správního a obecného soudnictví, nejsou ústavní povahy; že nicméně francouzská koncepce dělby moci je uvedena mezi základními principy uznanými zákony*

[96] Dehove, Mario: La définition légitime de l´Etat et l´internationalisation de l´espace juridique français, in: Theret, Bruno: L´Etat, la finance et le social, Souveraineté nationale et construction européenne, Paris, Editions Découverte, 1995, str. 171-172
[97] Sabourin, Paul: „Le Conseil d´Etat face au droit communautaire, Méthodes et raisonnement“, Revue du Droit publique et de la Science Politique en France et à l´étranger, 1993, str. 403
[98] Ústavní rada, *Conseil de concurrence*, rozsudek z 23. ledna 1987, 86-224 DC, Sb. str. 8

Republiky (které mají ústavní povahu)*, podle kterých, až na výjimky vymezené obecnému soudnictví, podléhá pravomoci v posledním stupni kompetence správního soudnictví zrušení nebo změna přijatých rozhodnutí při výkonu veřejné moci orgány zajišťujícími výkonnou moc, jejich úředníky, územními jednotkami* (departementy a regiony) *Republiky nebo veřejnoprávními institucemi pod jejich pravomocí a kontrolou.*

Vzhledem k tomu, že při realizaci tohoto principu, kdy aplikace specifických zákonů či nařízení by mohla vyvolat různé spory, které by se měly rozdělovat, podle běžných kompetenčních pravidel, mezi správní a obecné soudnictví, je zákonodárci dovoleno, v zájmu vhodného řízení soudnictví, sjednotit kompetenční pravidla ve prospěch větve obecného soudnictví, která je více zainteresovaná"[99].

Důsledky tohoto rozhodnutí byly početné a závažné:

Za prvé, šlo o zavržení teorie, která přisuzovala zákonu z 16. a 24. srpna 1790 a dekretu z 16. fructidoru roku III ústavní povahu a závaznost jakožto nutným doplňkům dělby moci v článku 16 Deklarace práv člověka a občana z roku 1789.

Za druhé, rozhodnutí přisuzovalo ústavní povahu existenci a pravomoci soudní větve správního soudnictví, které vyplývají ze základních principů uznaných zákony Republiky.

Za třetí, pravomoci vyhrazené pro Státní radu, jakožto garanta správního soudnictví, byly vymezeny úžeji, než-li tomu bylo v předchozí soudní praxi, protože správní soudnictví bylo kompetentní rozhodovat pouze o zrušení nebo změně přijatých rozhodnutí při výkonu veřejné moci orgány zajišťujícími výkonnou moc, jejich úředníky, územními jednotkami Republiky nebo veřejnoprávními institucemi pod jejich pravomocí a kontrolou, což vylučuje posuzování sporů podle smluvního nebo odpovědnostního práva, stejně tak, jako kontrolu správních aktů vyhotovených soukromoprávními osobami a neveřejnými organizacemi[100].

[99] tamtéž, str. 8-9

[100] Dehove, Mario: La définition légitime de l´Etat et l´internationalisation de l´espace juridique français, in: Theret, Bruno: L´Etat, la finance et le social, Souveraineté nationale et construction européenne, Paris, Editions Découverte, 1995, str. 178

Za čtvrté, zákonodárce měl napříště možnost odebrat části z okruhu působnosti správního soudnictví (mimo jeho vyhrazených oblastí), jako například odvolání proti rozhodnutím Rady pro konkurenci, v zájmu vhodného řízení soudnictví. Vzhledem k tomu, že vyhrazený okruh působnosti správního soudnictví byl vymezen jako jeden ze základních principů uznaných zákony Republiky, Ústavní rada si vyhradila kompetenční pravomoc[101] v oblasti státní správy a správního soudnictví, která byla dosud vykonávána Státní radou, tím, že vypracovávala základní právní principy.

Rozsudek Státní rady v případu *Nicolo* je třeba posuzovat právě v souvislostech zpochybnění dosavadního rozdělení kompetencí mezi správními a obecnými soudy. Podle Maria Dehove byl tento rozsudek:

„kapitulací Státní rady, (…) byl vydán výměnou za závazek Ústavní rady znovu vyložit své rozhodnutí ve věci *Rady pro konkurenci*, což se skutečně stalo v rozsudku *loi Joxe* vydaného 28. července 1989“[102].

Opuštění teorie *loi-écran*, založené na principu dělby moci, bylo symbolickým aktem ukončení neudržitelného postoje Státní rady k procesu evropské integrace v právní oblasti. Pro pochopení obratu Státní rady ve své judikatuře v roce 1989 musíme poukázat na její pohled, který se dá přiblížit díky jejím rozsudkům.

Judikatura Státní rady, pokud jde o problematiku komunitárního práva, potvrzuje, že nelze její postoj posuzovat zjednodušeně. Státní rada v roce 1968 nepřijala doktrínu Evropského soudního dvora kvůli upřednostnění principu dělby moci a suverenity zákonodárce, nikoliv tedy proto, že by odmítala evropskou integraci jako celek. V případu *Semoules* odmítla posuzovat legislativní normu s ohledem na komunitární právo, přesto, že k tomu existovala příznivá judikatura a Ústava přisuzovala mezinárodním smlouvám vyšší právní sílu než zákonům.

[101] pravomoc v poslední instanci rozhodnout o tom, kdo má rozhodovat
[102] Dehove, Mario: La définition légitime de l´Etat et l´internationalisation de l´espace juridique français, in: Theret, Bruno: L´Etat, la finance et le social, Souveraineté nationale et construction européenne, Paris, Editions Découverte, 1995, str. 188

Ani po vynesení sebeomezujícího rozhodnutí Ústavní rady a následného obratu Kasačního soudu k proevropštější judikatuře, Státní rada odmítla zpochybnit svůj principiální postoj a lpěla na požadavku striktní dělby moci. V polovině osmdesátých let se objevují první náznaky postupné změny pozice, kdy Státní rada svými rozsudky (přijatými v senátu) připustila přezkoumávání prováděcích vyhlášek rámcových zákonů a nařízení a kontrolu implementovaných právních předpisů, které byly v nesouladu se zněním implementovaných směrnic. Jednalo se o první rozmělnění dříve striktní pozice, ač se projevilo pouze v okrajových oblastech, kde rigidně nahlížené principy dělby moci a suverenity zákonodárce byly již překonány a tudíž přezkoumávání mělo být prováděno.

Státní rada učinila významný krok rozsudkem *Alitalia*, když uznala, že administrativa může být postihována za nedodržování mezinárodních závazků Francie. Nicméně rozhodnutí bylo vydáno v limitech stále stejného uvažování – bez uznání specifičnosti komunitárního práva (tzn. doktríny Evropského soudního dvora), aby nebyl zpochybněn principiální postoj Státní rady. Rozsudek *Nicolo*, vydaný v plénu, představoval již opuštění dosavadní judikatury, z důvodů vzniku nových skutečností, zvláště změny vztahů mezi ústavními institucemi, kdy princip suverenity zákonodárce již nebyl považován za nejvhodnější prostředek k ochraně zájmů francouzských občanů. Státní rada ovšem postupovala stále jen pozvolna, v rozsudku *Nicolo* nepřipustila více, než striktní minimum: přednost a přímý účinek Římské smlouvy (nikoli však pro odvozené, sekundární právo) na základě ustanovení článku 55 Ústavy. Až pozdější rozsudky *Boisdet*[103] (pro komunitární nařízení) a *Société anonyme Rothmans International France* a *Société anonyme Philip Morris France*[104] a *Société Arizona Tobacco Products Gmbh Export K.G.*[105] (pro směrnice) nakonec rozšířily judikát *Nicolo* o principy přednosti a přímého účinku komunitárních norem ve francouzském vnitrostátním právu. Několik odstavců jinak velmi dlouhých závěrů k rozsudkům *Rothmans - Philip Morris* a *Arizona Tobacco* vládní komisařky Laroque týkajících se komunitárního práva výstižně shrnuje nový způsob myšlení za změněných okolností:

[103] Státní rada, v plénu, rozsudek z 24. září 1990, Sb. Lebon, str. 250
[104] Státní rada, v plénu, sloučené rozsudky z 28. února 1992, Sb. Lebon, str. 80
[105] Státní rada, v plénu, rozsudek z 28. února 1992, Sb. Lebon, str. 78

„(…) *v rozhodnutí Nicolo jste nepoložili základy principu soudního přezkoumávání legality zákonů. Ve skutečnosti jste zrevidovali hierarchii právních norem podle článku 55 Ústavy, kdy při nesouladu mezi mezinárodní normou a normou národní, včetně legislativních, bude mít přednost mezinárodní norma, bez ohledu na to, která norma je novější. Což nevedlo k tomu, abyste se vyjádřili k platnosti novějšího zákona vzhledem k mezinárodní smlouvě, ale k jeho namítatelnosti nebo jeho použití v dané situaci.* (…) *V protikladu k možnému zdání se nejedná o nepodřízení se tohoto orgánu* (Státní rady) *zákonům* (výkonná moc nesmí aplikovat zákon, který by byl v rozporu s prameny práva), *nýbrž naopak, jedná se – ve jménu principu zákonnosti – o respektování ústavního pořádku*.[106]“ Přes poněkud zastřenou poklonu starým principům vládní komisařka dále uvádí, že:

„*třicet pět let po podpisu Římské smlouvy se musí aplikace evropského práva, promiňte mi ten výraz, stát všední záležitostí a rozhodnutí Nicolo, mezi mnohými dalšími, je toho dokladem. V dnešní době se toho může dosáhnout bez velkých převratů i bez zásadnějších změn v obvyklém způsobu zdůvodnění, (...) vaše nová judikatura, ze které vyplývá, že správní instituce musí aplikovat novou hierarchii norem*.“ V roce 1992 již skutečně nebylo možné hájit principy, které odmítal i ten, kdo by z nich měl největší prospěch - zákonodárce.

3.5. Změny institucionálních vztahů mezi nejvyššími soudy

Ve světle toho, co bylo řečeno v předcházejících částech této kapitoly, vyplývá, že Státní rada nebyla nepříznivě nakloněna procesu evropské integrace, ale nemohla se vymanit ze svého institucionálního ukotvení. Nemohla se zpronevěřit principům dělby moci a suverenity zákonodárce, dokonce i její nová judikatura z konce osmdesátých let se snaží co nejméně zpochybnit tyto principy. Institucionální souvislosti tak snižovaly na nejmenší míru možnosti Státní rady k nezávislému vyjádření. Měli bychom se pozastavit nad důvody, které vedly k tomu, aby institucionální souvislosti byly pro Státní radu mnohem závažnější nežli pro Kasační soud a dále pak nad tím, co nakonec vedlo Státní radu k přehodnocení svého postoje.

[106] Závěry vládní komisařky Laroque k případům *Société anonyme Rothmans International France* a *Société anonyme Philip Morris France* a *Société Arizona Tobacco Products Gmbh Export K.G.*, rozsudky Státní rady, v plénu, z 28. února 1992, Sb. Lebon, str. 93

Odpověď na první otázku je složena z několika částí. Za prvé, institucionální pozice obou soudů jsou zcela rozdílné. Státní rada se nachází v samém jádru politických institucí, díky své poradní úloze a širokému poli působnosti[107]. Naproti tomu Kasační soud má malou či téměř žádnou politickou roli v rámci uspořádání francouzských ústavních orgánů, jeho hlavní úloha je vymezena mimo politickou sféru. Blízkost politické moci a oblast těchto aktivit dávají naopak Státní radě jistě mnohem větší vnímavost ke zmiňovaným institucionálním principům Francouzské republiky[108].

Za druhé je třeba poukázat na odlišnosti personální povahy. Soudci Státní rady přicházejí přímo po absolvování školy ENA a pokračují ve svém vzdělávání v rámci své instituce. Není to příliš početný sbor a získávají tak vzdělání vyhrazené pro elity státní správy[109]. Na rozdíl od toho, soudci Kasačního soudu jsou vybíráni z řad soudců obecných soudů po celé Francii a jmenováni do svých funkcí až po absolvování dlouhé kariéry, kterou zasvětili řešení nejrůznějších problémů občanského, obchodního nebo trestního práva. Je pravděpodobné, že tyto rozdíly v soudcovské dráze ovlivňují predispozice soudců k možným institucionálním změnám. Pragmatismus soudce obecného soudu zde kontrastuje s abstraktním a tradicionalistickým odůvodňováním rozsudků soudce Státní rady.

Třetí odlišností je rozdílný historický vývoj obou soudů. Kasační soud se zabývá řešením sporů mezi jednotlivci (soukromoprávními subjekty) a musí interpretovat text zákona starého dvě stě let[110]. Nejen větší vnímavost k zájmům jednotlivců, ale i překonaný *Code civil* ho často přivádí k odhlédnutí od ustanovení zákona ve prospěch vhodnějšího řešení, které by více odpovídalo současným poměrům. Naproti tomu Státní rada vytvořila skoro celé odvětví správního práva na základě své vlastní judikatury, odpovědnost státu a překročení pravomoci správního orgánu jsou posuzovány podle kritérií kontroly zákonnosti správních aktů. Více než dvě století vydávaná judikatura je založena na svrchovanosti zákona. Není pak

[107] např. její významná role v procesu implementace směrnic do vnitrostátního právního řádu, viz 2.část práce
[108] zvláště již mnohokrát zmiňované principy dělby moci a suverenity zákonodárce
[109] viz problematika dřívějšího nedostatečného vzdělání státních úředníků v oblasti komunitárního práva (2.část práce)
[110] *Code civil* – francouzský občanský zákoník, v platnosti již od roku 1804

překvapující, že Státní rada odmítala přijmout doktrínu ESD, která zcela zjevně vybočovala z těchto myšlenkových schémat. Právní principy, které nejvíce narážely na odpor Státní rady – přímý účinek a přednost směrnic[111], byly potvrzením nadřazenosti aktů moci výkonné nad zákonodárnou mocí.

Tři uvedené argumenty mohou vysvětlit, proč Kasační soud nebyl tak příliš svázán s principy dělby moci a suverenity parlamentu jako tomu bylo u Státní rady. Možnosti jeho vyjadřování, díky svému pragmatismu a nesvázanosti s politickými institucemi, byly širší, což vysvětluje, že uskutečnil ve své judikatuře legitimní obrat, pouze ze své vlastní vůle. Není to ani v protikladu s myšlenkou, že za jeho jednáním byl vlastní zájem a racionální kalkulace. Několik poznatků nám naznačuje, že jednání Kasačního soudu bylo zamýšlené a provedené v souladu s tezí o konkurenci mezi soudy[112]. Změna v judikatuře byla pro Kasační soud mnohem snazší nežli pro Státní radu, která nemohla svůj obrat tak snadno ospravedlnit. Zbývá nám vysvětlit, proč a jak ho Státní rada nakonec uskutečnila.

Chování Státní rady se pozvolna obracelo. Již od začátku osmdesátých let začala měnit svou principiální pozici. Uprostřed osmdesátých let přišel další krok, kterým bylo pozměnění teorie *loi-écran* (zákona jako clony proti mezinárodní normě). Následně připustila přednost interpretace právních norem ve shodě s cíli směrnic a akceptovala přednost a přímý účinek smluv zakládajících Evropská společenství (primární právo), i před novějšími vnitrostátními zákony. Později bylo přijetí těchto principů rozšířeno i na komunitární nařízení a také na do určité míry i na směrnice.

Tento postupný vývoj potvrzují i aktivity soudu ve věcech nesporných. Státní rada přidala do své výroční zprávy za rok 1980 malou studii, vypracovanou soudcem Státní rady Bruno Genevois, rekapitulující svou vlastní judikaturu v oblasti komunitárního práva. Bruno Genevois vyzdvihuje dva závěry: (za prvé) „*bylo by žádoucí aby Státní rada užívala častěji, nežli tomu tak doposud bylo, proceduru*

[111] směrnice jsou přijímány Radou ministrů (což vlastně znamená zástupci národních vlád), role Evropského parlamentu nebyla před přijetím Maastrichtské a Amsterdamské smlouvy tak významná

[112] viz Alter, Karen: Explaining National Court Acceptance of European Court Jurisprudence, in: Slaughter, Anne-Marie, Sweet, Alec Stone, Weiler, J.H.H.: The European Court and National Courts – Doctrine and Jurisprudence, Legal Change in Its Social Context, Portland 1998, Hart Publishing Oxford

zasílání předběžných otázek (k Evropskému soudnímu dvoru), *aby byl zřízen výměnný proud* (informací a stanovisek) *mezi těmito soudy a aby se mohla rozptýlit nedorozumění, která stále přetrvávají*“[113]. Za druhé, vzhledem k problematické aplikaci článku 55 Ústavy na novější zákon, se vyslovuje, že „*orgány veřejné moci jsou si vědomy delikátního problému Státní rady a budou se snažit přijmout taková opatření, které by výslovně zmocňovala správní soudy k ověření, jestli je respektována hierarchie norem podle článku 55* (Ústavy)“[114].

V roce 1982 zveřejňuje Státní rada významnou profilovou studii[115], vytvořenou pod vedením Yvese Galmota, která se vztahovala k pronikání komunitárního práva do francouzského práva. Závěry studie upozorňovaly na možné nebezpečí dysfunkce mezi francouzským a komunitárním právním řádem. Studie doporučuje provést mnoho změn ve správním i obecném soudnictví a uskutečnit postupnou transformaci judikatury Státní rady, aby se přiblížila stanoviskům Ústavní rady a Kasačního soudu.

Státní rada ve svých *Všeobecných úvahách*[116] z roku 1987 uvádí rozsah svých zásahů, které hodlá provést kvůli přípravě přijetí Jednotného evropského aktu. Vedle doporučení, která by vedla k lepší informovanosti veřejnosti, lepší výuce na univerzitách a lepší koordinaci mezi správními úřady, je Státní rada „*připravena v rámci svých kompetencí a prostředků přispět k tomuto nezbytnému úsilí.* (Musí být zejména) *znovu přezkoumány problémy vycházející ze spojitostí mezi pozicemi zastávanými francouzskými vyjednavači* (v orgánech ES) *a našimi právními principy a procedurou předběžné konzultace evropských orgánů, co se týče národních zákonů a nařízení*“[117]. Nakonec doporučuje zřízení lepší koordinační struktury s Bruselem s ohledem na vypracovávání zákonů s perspektivou roku 1992.

V další výroční zprávě[118] Státní rada pokračuje ve své reflexi. „Otevření se Evropě“, požadované změny a zvláště zrychlení přijímání evropských norem a

[113] Genevois, Bruno: Le Conseil d´Etat et l´ordre juridique communautaire, v: Notes et Etudes nº31, 1980, str. 73
[114] tamtéž
[115] Státní rada: Droit communautaire et droit français, v: Etudes et documentes nº33, 1982, str. 223-396
[116] fr. „Considérations générales“ – zvláštní část obsažená v každé výroční zprávě Státní rady
[117] Státní rada: Considérations générales, Etudes et documents nº38, 1987, str. 109
[118] Státní rada: Considérations générales, Etudes et documents nº39, 1988, str. 19-21

zvýšení zatížení správních orgánů vedou Státní radu k připomínkám ve třech oblastech: povahy a rozsahu mezinárodních závazků Francie, nedostatky státní správy v oblasti užívání komunitárního práva a potřeba sankcionovat nečinnost státní správy, když nejsou respektovány cíle směrnic, adaptace vnitřních rozhodovacích procesů a především nutnost systematicky posuzovat každý návrh zákona nebo nařízení, které je předloženo Státní radě, se zřetelem na komunitární právo a zřízení konzultačních postupů s Bruselem.

Státní rada podtrhuje, že „*jednotný vnitřní trh ve skutečnosti požaduje mnohem rozhodnější adaptaci národního právního řádu, nežli byla doposud uskutečněna.* (…) *Vnitřní trh je schopen způsobit ve vnitrostátním právním řádu závažná zpochybnění*“[119]. Zpráva také upozorňuje, že státní správa nedostála svým závazkům, když nedostatečně rychle implementuje komunitární směrnice do vnitrostátního práva.

Konečně v roce 1990 Státní rada přikročila k bilancování. Podílela se na vzniku dvou oběžníků, z 1. února 1990 a 17. dubna 1990, které se týkaly procesu implementace směrnic a procesu konzultací s Bruselem[120]. Státní rada také začala, při vykonávání své pravomoci předběžné kontroly zákonů a nařízení, vydávat návrhy na zrušení (díky odmítavým posudkům) nebo změnu zákonných a podzákonných textů, jestliže nebyly v souladu s komunitárním právem.

Postup Státní rady v oblasti komunitárního práva se odrazil i v jejím *modu operandi*. Často tak docházelo k situacím, kdy nejprve vydala studii k významnému problému, podle následujících reakcí při plenárním zasedání pak přijala určitou pozici, která byla nakonec potvrzena rozhodnutím vydaným v plénu ve sporné věci. Ovšem uvedený proces se týkal samozřejmě jen nejdůležitějších otázek.

Dva základní faktory institucionální povahy jsou původci změny postoje Státní rady vzhledem ke komunitárnímu právu. Prvním z nich, který se vztahuje k samotné doktríně Evropského soudního dvora, je fakt, že Evropská společenství vydávala velké množství normativních textů a postupně se rozšiřovalo pole jejich

[119] Státní rada: Considérations générales, Etudes et documents nº40, 1988, str. 19-20
[120] Státní rada: Considérations générales, Etudes et documents nº42, 1990, str. 11-12

působnosti. Nejprve ESD rozšiřovala kompetence Evropských společenství horizontálně, později začala Komise vydávat čím dál více *soft-law* (doporučení a stanoviska), aby se mohla vyjádřit i mimo svou působnost vymezenou v Římské smlouvě[121]. Nakonec splnění všech podmínek, aby mohl být přijat Jednotný evropský akt, přineslo opravdovou „smršť" evropských právních předpisů. Jak dosvědčují *Všeobecné úvahy* výroční zprávy Státní rady, realizace jednotného vnitřního trhu vedla k přehodnocení postavení komunitárního práva ve vnitrostátním právním řádu.

Za druhý faktor můžeme označit probíhající změny institucionálních vztahů ve Francii. Ústavní rada, již od svého založení v roce 1958, přezkoumávala soulad zákonů s Ústavou a Parlament tak napříště nebyl jediným „garantem svobody a republikánských principů". V době vydání rozsudku *I.V.G.* však nebyla Ústavní rada natolik silná a ukotvená ve francouzském ústavním pořádku, což vysvětluje její vyhýbavou pozici vzhledem k problematice aplikace komunitárního práva. Ovšem v 80. letech již byla situace jiná a Ústavní rada, jak potvrzuje její jednoznačný rozsudek ve věci *Rady pro konkurenci*, si dovolila omezit kompetence Státní rady. Další změnou bylo mimořádné posílení exekutivy v V. republice a její pravomoc vydávat autonomní nařízení, což vedlo k relativnímu oslabení principů dělby moci a suverenity zákonodárce v rámci francouzského ústavního pořádku.

[121] viz čl. 235 Římské smlouvy

4. NEJNOVĚJŠÍ JUDIKATURA ÚSTAVNÍ RADY

Ve vztahu mezi evropským a francouzským vnitrostátním právním řádem vyvstávají stále nové otázky a následně i jejich řešení. Mezi nejzásadnější mezníky, které vyjadřují nový postoj v problematice slučitelnosti evropského práva s vnitrostátním právním řádem a překonání judikatury ve věci *I.V.G.*, patří dvě rozhodnutí Ústavní rady, v případu *Loi pour la confiance dans l'économie numérique* (zákona o zabezpečení při elektronickém obchodování) z 10. června 2004, rozhodnutí týkající se Smlouvy o Ústavě pro Evropu z 19. listopadu 2004 a rozhodnutí týkající se Lisabonské smlouvy z 20. prosince 2007.

4.1. Rozhodnutí v případu Loi pour la confiance dans l'économie numérique

Rozhodnutí Ústavní rady v případu *Loi pour la confiance dans l'économie numérique* (zákona o zabezpečení při elektronickém obchodování)[122] vyvolalo značné polemiky a rozepře. Ač je datováno 10. června 2004, bylo rozhodnutí zveřejněno až o pět dní později ve zřejmé snaze žádným způsobem neovlivnit volby do Evropského parlamentu, které proběhly 12. června. Přestože soud původně vysvětloval zpoždění zveřejnění rozhodnutí technickými obtížemi, nakonec generální sekretář Ústavní rady, Jean-Eric Schoettl, připustil, že: „*soud se obával* (několik málo dní před volbami) *možných polemik na téma: Ústavní rada, významná francouzská instituce, se sklání před komunitárním právním řádem* (…) *někteří suverenisté by mohli použít tento argument, což by nebylo dobré*“[123].

Rozhodnutí se týká zákona, přijatého Parlamentem 13. května 2004 po 18 měsících debat, který implementuje do francouzského právního řádu směrnici Rady a Parlamentu 2000/31/EC z 8. června 2000 o elektronickém obchodování. Dvě skupiny poslanců a senátorů se obrátily na Ústavní radu, aby posoudila soulad dvou ustanovení zákona týkajících se odpovědnosti „*hébergeurs*“ (hosté) a „*fournisseurs*

[122] *Loi pour la confiance dans l'économie numérique*, Ústavní rada, rozhodnutí 2004-496 z 10. června 2004

[123] Gattegno, Hervé, Jakubyszyn, Christophe: „*Le droit européen prime désormais sur la Constitution française*“, Le Monde, 17. června 2004

d´accès“ (poskytovatelé přístupu) s Ústavou. Argumentovali tím, že zákon porušuje řadu ústavních principů, zejména svobody projevu a práva na spravedlivý proces, jelikož nepřímo zavazoval poskytovatele přístupu k internetu (*fournisseurs d´accès*) sledovat korespondenci a názory svých hostů (*hébergeurs*). Jejich návrh však neobsahoval žádnou zmínku o samotné směrnici, pouze vládní memorandum upřesňovalo, že zákon používá identické termíny jako směrnice. Ústavní rada se tak mohla vyhnout jakékoliv zmínce o návaznosti na problematiku evropského práva. Ovšem rozhodnutí bere v úvahu právě evropskou dimenzi problému. Pravděpodobně i vzhledem k tehdejší perspektivě přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu, jejíž článek I-6 explicitně stanovoval přednost evropského práva, Ústavní rada považovala za vhodné vyjasnit svou pozici k zákonům implementujícím směrnice. Z rozhodnutí vyvstávají zásadní principy a to zejména nové nahlížení na význam článku 88-1 Ústavy, který vytváří zvláštní ústavní základ pro povinnost implementovat směrnice.

V roce 1992 byla z důvodů ratifikace Maastrichtské smlouvy, která byla prohlášena za neslučitelnou s Ústavou, schválena v Ústavě nová Hlava XIV. o „Evropských společenstvích a Evropské unii“[124], obsahující články 88-1 až 88-4. Článek 88-1 působí jako úvod do specifických ustanovení, která dovolují přenos kompetencí z národní úrovně, což bylo dojednáno ve Smlouvě o Evropské unii (jednotná evropská měna, překračování vnějších hranic členských států a účast evropských občanů na komunálních volbách). Nový význam těchto ustanovení přináší rozhodnutí 2004-496 z 10. června 2004 tím, že Ústavní rada používá článek 88-1 k ospravedlnění rozšíření a limitování své kontroly ústavnosti zákonů implementujících směrnice. V 7. odstavci rozhodnutí je ustanovení článku 88-1 podkladem pro vyjádření, že „*implementace komunitární směrnice do vnitřního právního řádu vychází z ústavních závazků, na které by se nebral zřetel pouze při nesouladu s explicitními ustanoveními Ústavy; jestliže takového ustanovení není, náleží pouze komunitárnímu soudci* (..) *kontrolovat respektování komunitárních směrnic* (v implementačních opatřeních)“.

Až do této doby byl článek 88-1 považován za ustanovení s neutrální právní hodnotou a jeho čistě popisný charakter byl potvrzen, když byla Amsterdamská

[124] v současnosti po přečíslování Hlava XV.

smlouva prohlášena za neslučitelnou s Ústavou, protože nebylo připuštěno jeho použití jako zdůvodnění přenesení pravomocí z národní úrovně (volný pohyb osob) a byla provedena modifikace Ústavy (25. ledna 1999). Nebylo tomu tak ani v případě evropského zatykače, kdy bylo opět přistoupeno k ústavní revizi (17. března 2003). Avšak v rozhodnutí týkajícího se zákona o zabezpečení při elektronickém obchodování Ústavní rada poprvé posoudila smluvní závazek implementovat směrnice do vnitřního právního řádu jako závazek ústavní. Odkaz na článek 88-1 představuje ústavní základy pro akceptování přednosti evropského práva v francouzském právním řádu. Absence kontroly souladu s Ústavou u zákonů, které pouze implementují směrnice, má své meze. Přednost evropského práva je omezena a kontrola ústavnosti Ústavní radou zůstává zachována při nesouladu ustanovení směrnice, respektive zákona, který ji implementuje s explicitními ustanoveními Ústavy. Na nové principy obsažené v rozhodnutí *Loi pour la confiance dans l'économie numérique* (zákon o zabezpečení při elektronickém obchodování) navázala Ústavní rada i v následujících případech[125], které potvrzují nastoupenou linii v judikatuře.

4.2. Rozhodnutí týkající se Smlouvy o Ústavě pro Evropu

Ihned po podepsání Smlouvy o Ústavě pro Evropu evropskými státníky v Římě, se tehdejší francouzský prezident Jacques Chirac obrátil 29. října 2004 na Ústavní radu s požadavkem na posouzení, jestli bude třeba před ratifikací smlouvy přistoupit ke změně Ústavy. Mezi podepsáním a ratifikací smlouvy prezidentem republiky přichází dvojí kontrola[126]. Vedle politické kontroly, provedené schválením zákona, který dává souhlas k ratifikaci (tento zákon je přijat po hlasování na společném zasedání obou komor Parlamentu 3/5 většinou anebo občanů v referendu), existuje na základě článku 54 Ústavy kontrolní mechanismus soudní moci – konkrétně Ústavní rady. Soudní kontrola má pomoci vyhnout se nechtěným situacím, kdy by mohla určitá ustanovení mezinárodní smlouvy zpochybnit ústavní základy francouzského právního řádu.

[125] Ústavní rada, rozhodnutí 2004-497 DC z 1. července 2004 zákon o elektronické komunikaci, 2004-498 DC zákon o bioetice a rozhodnutí 2004-499 DC z 29. července 2004 zákon o osobních údajích
[126] články 52 a 53 Ústavy

Po uplynutí dvaceti dní a přezkoumání 448 článků Smlouvy o Ústavě pro Evropu včetně všech protokolů, dodatků, příloh a deklarací bylo 19. listopadu 2004 vydáno rozhodnutí. Ústavní rada tak ani nevyčerpala lhůtu jednoho měsíce, která jí dle Ústavy náleží pro vydání rozhodnutí. Samozřejmě, že se Ústavní rada a její pomocné služby zabývali Smlouvou o Ústavě pro Evropu již dříve, oficiální žádost prezidenta republiky o její přezkoumání se všeobecně předpokládala. Důkazem, že se jednalo o velmi citlivé politické téma je jistě fakt, že bývalý prezident republiky Valéry Giscard d´Estaing se neúčastnil vydání rozhodnutí v plénu Ústavní rady, ačkoliv by nikdo nemohl jeho účast zpochybnit, podle Ústavy by na to měl plné právo. Ovšem jeho angažovanost ve funkci předsedy Konventu, který vypracovával znění Smlouvy o Ústavě pro Evropu, byla nepochybnou politickou překážkou.

Během postupného vývoje evropské integrace byly dva případy, kdy nebyla Ústavní rada vyzvána k posouzení významných smluv, které měnily primární právo ES/EU; jednak před ratifikací Jednotného evropského aktu podepsaného v roce 1986 a později Smlouvy z Nice podepsané v roce 2001. Ostatní smlouvy modifikující základní Smlouvu o Evropských společenstvích a Smlouvu o Evropské unii byly postoupeny k přezkoumání, které vedlo k pozdějším změnám Ústavy. Bylo tomu tak v případě posouzení Maastrichtské smlouvy rozhodnutím z 9. dubna 1992 a Amsterdamské smlouvy rozhodnutím z 31. prosince 1997[127].

Samotné rozhodnutí Ústavní rady má čtyři hlavní části; první se týká přednosti evropského práva (1), druhá Charty základních práv (2), třetí část se vyjadřuje o ustanoveních o politikách a fungování Evropské unie (3), čtvrtou významnou částí je rozhodnutí o oblasti nových výsad národních parlamentů (4).

(1) Princip přednosti evropského práva

V souvislosti s principem přednosti evropského práva se Ústavní rada vyjadřuje, že Smlouva o Ústavě pro Evropu je mezinárodní smlouva, tudíž pojem „ústava“ se nijak nedotýká významu francouzské Ústavy ani její pozice ve vnitrostátním právním řádu. Dosavadní komunitární právní řád je odlišný od

[127] rozhodnutí Ústavní rady 92-308, Smlouvu o Evropské unii, Sb. str. 55 a 97-394, Amsterdamská smlouva modifikující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o Evropských společenstvích a některé přiložené akty, Sb. str. 344

mezinárodního a je integrován do vnitrostátního právního řádu vzhledem k ustanovení článku 88-1 Ústavy. Smlouva o Ústavě pro Evropu přináší, s ohledem na články I-1 (kompetenční principy), I-5 (vztah mezi Unií a členskými státy), I-6 (kodifikace principu přednosti), spojení již existujících organizací v jednu s mezinárodněprávní subjektivitou. Avšak Smlouva „nemění ani povahu Evropské unie ani princip přednosti jak vyplývá z článku 88-1 Ústavy“[128]. Článek I-6 Smlouvy o Ústavě pro Evropu tak nevyžaduje, aby byla revidována francouzská ústava.

(2) Charta základních práv

Ústavní rada nejprve posuzovala článek II-111 Smlouvy o Ústavě pro Evropu týkající se rozsahu působnosti Charty základních práv a článek II-112 (5), který stanoví výklad pro ustanovení obsahujících „principy“. Následně zdůraznila, že v souladu s článkem II-112 (4), mají být práva uvedená v Chartě interpretována v souznění s ústavními tradicemi členských států a Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Když bude uvedený výklad zachováván, z tohoto ustanovení podle Ústavní rady nevyplývá, že se jedná o konflikt mezi francouzskou Ústavou a udělením kolektivních práv pro jakoukoliv skupinu obyvatel kvůli jejich společnému původu, kultuře, jazyku nebo náboženského vyznání podle Charty.

Dále Ústavní rada přezkoumávala ustanovení článku II-70 Smlouvy o Ústavě pro Evropu (svoboda myšlení, svědomí a vyznání), který byl shledán slučitelným s článkem 1 francouzské ústavy, stanovující mimo další, že Francie je sekulární (laická) republika. Článek II-110 Smlouvy o Ústavě pro Evropu (právo nebýt dvakrát potrestán v téže věci v trestním řízení) je Ústavní radou upřesněn, že je aplikovatelný pouze na trestní řízení a nikoliv na správní či disciplinární projednávání. Nakonec se Ústavní rada také vyjádřila ke článku II-112, který umožňuje omezení výkonu práv a svobod uvedených v Chartě z důvodů veřejného zájmu, zvláště zájem vztahující se k „základním funkcím státu, včetně zachovávání územní integrity státu a udržování veřejného pořádku a ochrany národní bezpečnosti“[129]. Výslovně se jedná o možná omezení pouze na základě rozhodnutí členských zemí EU, spadající do oblasti národní suverenity či přesněji „podstatných podmínek jejího výkonu“, která je v rámci celého

[128] *Traité établissant une Constitution pour l'Europe*, Ústavní rada, rozhodnutí 2004-505 DC ze dne 19.listopadu 2004
[129] podle článku I-5 Ústavní smlouvy

rozhodnutí chápána jako jedna z hlavních ústavních mezí procesu evropské integrace. Z uvedeného však vyplývá, že žádné ustanovení Charty základních práv nevyžaduje revizi francouzské ústavy.

(3) Politiky a fungování Unie

Třetím důležitým tématem v rozhodnutí bylo přezkoumávání ustanovení, která se týkaly evropských politik a fungování Evropské unie. Jednalo se hlavně o možný přesun kompetencí z národní na nadnárodní evropskou úroveň. Analýza se dělila na čtyři části. Nejprve Ústavní rada vymezila oblasti kompetencí, které považuje za inherentní k výkonu národní suverenity, ale které budou přeneseny na úroveň Unie a stanou se předmětem řádného legislativního procesu; jde o článek III-265 (hraniční kontroly), článek III-269 (soudní spolupráce v civilním právu), články III-270 a III-271 (soudní spolupráce v trestních věcech) a článek III-274 (o zřízení úřadu evropského veřejného žalobce). Za druhé rozhodnutí Ústavní rady označuje kompetence, které již byly přeneseny, ale kde se mění rozhodovací proces v Radě z jednomyslného hlasování na hlasování kvalifikovanou většinou, kde Evropský parlament získá podíl v rozhodovacím procesu a kde Francie ztratí svou zákonodárnou iniciativu. Jedná se například o články III-191 (legislativní opatření spojená pro užívaní eura), III-273 (Eurojust) nebo III-275 až 277 (policejní spolupráce). Za třetí se Ústavní rada zaobírá specifickými *clauses passerelles*, které dovolují revizi Smlouvy o Ústavě pro Evropu s cílem rozšířit hlasování kvalifikovanou většinou a běžný legislativní proces, aniž by došlo k ratifikaci všemi členskými státy. Tyto klauzule jsou obsaženy například v oblasti rodinného práva, spolupráce v trestních věcech nebo společné zahraniční a bezpečnostní politice[130]. Za čtvrté Ústavní rada ve svém rozhodnutí zmiňuje obecnou *clause passerelle*, obsaženou ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu v článku IV-444, která zmocňuje Evropskou radu nebo Radu ministrů nahradit v určitých oblastech jednomyslné hlasování v rámci Rady ministrů, aniž by došlo „k aktu ratifikace nebo schválení na národní úrovni dovolující kontrolu ústavnosti podle článků 54 nebo 61 odstavec 2 Ústavy“. Ústavní rada shledala, že tyto ustanovení jdou za hranice ustanovení článku 88-2 francouzské Ústavy, na kterém je dosavadní přenos kompetencí postaven a proto je třeba přikročit k doplnění Ústavy.

[130] podle článků III-269(3), III-270(2)(d) a III-271(1), I-40(7) a III-300(3) Smlouvy o Ústavě pro Evropu

(4) Nové výsady národních parlamentů

Čtvrtá část rozhodnutí Ústavní rady se týká nových výsad národních parlamentů. Podle článku IV-444(3) Smlouvy o Ústavě pro Evropu mohou národní parlamenty zablokovat iniciativu Evropské rady směřující ke změně hlasování v Radě. Dále se parlamenty členských zemí budou podílet na zachovávání principu subsidiarity. Budou moci vydat námitky k legislativnímu návrhu, který by nedodržoval princip subsidiarity a mohou se dovolávat v rámci ochrany tohoto principu k Evropskému soudnímu dvoru. Ústavní rada rozhodla, že pro schválení těchto výsad je třeba ústavní revize.

U žádného z ostatních ustanovení obsažených ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu neshledala Ústavní rada důvody, aby se přikročilo k úpravám francouzské Ústavy. Ovšem z důvodů zcela jednoznačně politických byl k ústavnímu zákonu, který měl odstranit částečnou neslučitelnost Ústavy se Smlouvou o Ústavě pro Evropu, přidán ještě článek 88-5. Ten výslovně stanoví, že každé další rozšíření EU musí být schváleno v referendu. Nepochybně zde šlo o pokus o uklidnění diskuze týkající se budoucího členství Turecka v Unii, které je ve Francii považováno za značně kontroverzní otázku a potencionální překážku akceptace budoucího prohlubování evropské integrace francouzskými voliči.

Význam rozhodnutí Ústavní rady ve věci Smlouvy o Ústavě pro Evropu spočívá zejména v definici ústavních limitů pro stále se prohlubující proces evropské integrace. Napříště bude Ústavní rada posuzovat, zda závazky Francie vyplývající z účasti na evropské integraci: „neobsahují ustanovení odporující Ústavě, nezpochybňují ústavně garantovaná práva a svobody nebo neohrožují podstatné podmínky výkonu národní suverenity“[131]. Nejdůležitější mezí je zde nepochybně pojem národní suverenity, respektive „podstatné podmínky jejího výkonu“, které se v uvedeném rozhodnutí týkají takových ustanovení Smlouvy o Ústavě pro Evropu, které „přenáší na EU pravomoci ovlivňující podstatné podmínky výkonu národní suverenity v jiných oblastech nebo za jiných podmínek, než jsou stanoveny ve smlouvách dle článku 88-2“[132]. Dále se jedná o ustanovení, která „v oblasti vlastního

[131] *Traité établissant une Constitution pour l'Europe*, Ústavní rada, rozhodnutí 2004-505 DC ze dne 19.listopadu 2004, bod 7 nálezu
[132] tamtéž, bod 24 nálezu

výkonu národní suverenity, ale již spadající do pravomoci Unie nebo Společenství, mění platná pravidla rozhodování, buď tím, že nahrazují pravidlo o jednomyslném rozhodování v Radě pravidlem o rozhodování kvalifikovanou většinou, čímž tak Francii zbavují pravomoci nesouhlasit, nebo tím, že rozhodovací pravomoc přenášejí na Evropský parlament, který není vyjádřením národní suverenity, nebo tím, že zbavují Francii vlastní pravomoci iniciativy“[133]. A nakonec ustanovení „označovaná negociátory za *clause passarelle*, která v oblasti vlastního výkonu národní suverenity umožňují, i když za podmínky jednomyslného souhlasu v Evropské radě nebo v Radě ministrů, nahradit princip jednomyslného rozhodování v Radě ministrů principem rozhodování kvalifikovanou většinou“[134].

Ústavní zákon byl Parlamentem schválen 28. února 2005 a Francie by se tak mohla podílet na činnosti Evropské unie podle podmínek Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Ústavní překážky byly odstraněny a mohlo se přistoupit k ratifikaci, která však skončila odmítnutím v referendu 29. května 2005. V souvislosti s odmítnutím Smlouvy o Ústavě pro Evropu taktéž v Nizozemsku nedlouho po francouzském hlasováním byla ukončena ratifikace této smlouvy i v dalších zemích.

4.3. Rozhodnutí týkající se Lisabonské smlouvy

Po nezdaru s ratifikací Smlouvy o Ústavě pro Evropu byla následně vypracována smlouva nová, která vychází z textu Smlouvy o Ústavě pro Evropu, podepsaná byla 13. prosince 2007 v Lisabonu a ve Francii byla ratifikována Parlamentem 8. února loňského roku. I když se ve Francii jako ostatně ve všech dalších členských zemích Evropské unie (s výjimkou Irska) nepřistoupilo ke schválení Lisabonské smlouvy v referendu, obrátil se současný prezident Nicolas Sarkozy na Ústavní radu s požadavkem na posouzení slučitelnosti této smlouvy s Ústavou[135]. Nepochybně tomu tak učinil také vzhledem k dosavadní tradici předkládat zásadní revizní smlouvy Evropské unie k posouzení Ústavní radě.

[133] tamtéž, bod 29 nálezu
[134] tamtéž, bod 33 nálezu
[135] *Traité de Lisbonne*, Ústavní rada, rozhodnutí 2007-560 DC z 20. prosince 2007

Rozhodnutí ohledně slučitelnosti Lisabonské smlouvy s Ústavou bylo pro Ústavní radu zatím poslední příležitostí vyjádřit se k poměru evropské integrace a francouzského ústavního pořádku. Ovšem ve skutečnosti toto rozhodnutí pouze přebírá závěry již vyjádřené v předchozím přezkumu Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Je to samozřejmě dáno především velkou materiální shodou obou smluv, jak již bylo výše uvedeno. Ústavní rada tak znovu přichází s vymezením ústavních limitů evropské integrace ve spojitosti se třemi základními oblastmi, mezi které patří: explicitní ustanovení Ústavy, ústavně garantována základní lidská práva a svobody a zvláště „podstatné podmínky výkonu národní suverenity". Stejně jako tomu bylo u rozhodnutí týkající se Smlouvy o Ústavě pro Evropu, nachází Ústavní rada některé překážky pro slučitelnost Lisabonské smlouvy s Ústavou. Bylo tedy nezbytné provést opět další revizi Ústavy[136], která byla vypracována podle principů předcházejících novel. Její velká část se týká nových pravomocí Parlamentu při kontrole činností orgánů Evropské unie. Také v souvislosti se vstoupením v platnost Lisabonské smlouvy (po ratifikaci ve všech členských zemích) bude novelizován článek 88-1 Ústavy, který podobně jako tomu bylo u předcházející ústavní revize vyvolané přezkumem Smlouvy o Ústavě pro Evropu, bude výslovně umožňovat účast Francie na činnosti Evropské unie za podmínek tak, jak jsou stanoveny v Lisabonské smlouvě.

[136] Ústavní zákon 2008-103 ze dne 4. února 2008, článek 1

5. ZÁVĚR

Hlavní pozornost byla v této diplomové práci upřena na vývoj přijímání ústavní doktríny Evropského soudního dvora francouzskými soudy a obecně aplikaci *acquis communautaire*. Právě principy přednosti a přímého účinku evropské legislativy, obsažené v ústavní doktríně ESD, vedly k vytvoření koherentní a integrované právní a politické struktury EU. V první části práce byla objasněna hlavní specifika francouzského soudního a právního systému, mezi která můžeme zařadit velký vliv tradičních principů dělby moci a suverenity zákonodárce, neobyčejně silnou roli výkonné moci při legislativním procesu a v neposlední řadě i odlišný vznik, úlohu a prestiž všech tří nejvyšších soudních orgánů, tj. Ústavní rady, Státní rady a Kasačního soudu. Z předešlého vyplývá, že doktrína ESD se nemohla prosadit jen díky své vlastní přesvědčovací síle. Skutečně odporovala francouzské soudní praxi a nastolovala mnoho otázek, na které měly francouzské nejvyšší soudy odpovědět. Učinily tak ovšem rozdílně.

Státní rada, vzhledem ke svým rozsáhlým pravomocím a velké vážnosti, se stavěla proti doktríně Evropského soudního dvora a odporovala jí po pětadvacet let, zatímco Kasační soud ji přijal bez velkého váhání, což by odpovídalo zmiňované tezi o konkurenci mezi soudy, poněvadž soud se slabší pozicí a menší prestiží ji přijal rychleji nežli druhý soud. Ale problematika odlišného přístupu obou soudů vůči doktríně ESD je ještě komplikovanější. Můžeme tak dále zdůraznit, že oba soudy nahlížely na problémy spjaté s přijetím doktríny ESD vzhledem ke stejným principům, ale řešení našli rozdílné. Principy dělby moci a suverenity parlamentu byly základními postuláty pro oba soudy. Státní rada z uvedených principů vyvodila, že vnitrostátní zákon tvoří „clonu“ pro aplikaci evropské normy, avšak Kasační soud pokládal za vhodné přistoupit k revizi své dosavadní judikatury, aby byl podpořen projekt evropská integrace. Nejprve tak umožnil přijetí principů evropského práva, obsažených v doktríně ESD, pomocí kompromisu se zavedenou praxí Matterovy doktríny, stanovující právní režim vztahů mezi mezinárodní smlouvou a vnitrostátní legislativou, později přijal doktrínu Evropského soudního dvora bezpodmínečně. V této době tak docházelo k paradoxním situacím při aplikaci komunitárního práva,

kdy záleželo jen na tom, jestli spor patří pod pravomoc obecného či správního soudnictví, podle toho se použily, respektive nepoužily principy přednosti a přímého účinku.

Naopak Státní rada se sice na konci osmdesátých let dostala na podobnou pozici jako Kasační soud, ovšem argumentace byla založena na principu hierarchie národních norem (reinterpretace článku 55 Ústavy), nikoliv na přijetí principů podle doktríny ESD. Pro Státní radu bylo mnohem složitější učinit obrat ve své judikatuře. Byla totiž s politickými institucemi svázána mnohem více nežli Kasační soud, ať už z důvodů svého personálního složení nebo vzhledem k odlišnému historickému vývoji a z něho vyplývající nejen soudní funkci. Její pozice se však postupně stávala neúnosnou, ke konci 80. let byla skutečně poslední evropskou soudní institucí, která plně neuznávala principy přednosti a přímého účinku evropských právních předpisů podle doktríny Evropského soudního dvora. Její postoj se však pomalu vyvíjel, nejprve okrajově a v roce 1989 nastal úplný obrat. Rozsudky z roku 1989 obsahují nadále principy, které Státní rada vždy hájila, avšak uznávají potřebu jednat jiným způsobem. Nakonec se Státní rada dobrala k podobným závěrům, které Kasační soud obhajoval o patnáct let dříve.

K obratu došlo za pomoci vnitřních i vnějších faktorů. Jednak to byla určitá změna v přístupu vzhledem ke komunitárnímu právu, k níž došlo pod vlivem generační obměny, zvýšeným kontaktům s ESD a přehodnocení vlivu komunitárního práva na vnitrostátní právní řád samotnými soudci Státní rady ve světle příprav na zavedení jednotného vnitřního trhu. Snad ještě závažnější však byly vnější faktory, Státní rada se dostala v této době do opozice nejen vůči Kasačnímu soudu, ale i vůči Parlamentu, jehož zájmy se snažila svým postojem ke komunitárnímu právu hájit. Ve spojitosti s rozsudkem *Rada pro konkurenci* byla i pod tlakem Ústavní rady, která již měla mnohem silnější institucionální postavení nežli tomu bylo v době vynesení rozsudku *I.V.G.* Následný vývoj judikatury utvrdil téměř shodné pozice Státní rady a Kasačního soudu vzhledem k přednosti komunitárních norem i mezinárodních smluv (případy *Sarran et Levacher* – rozhodnutí Státní rady z roku 1998 a *Fraisse* – rozhodnutí Kasačního soudu z roku 2000) před francouzským zákonem, stále se

ovšem nejedná i o supremaci před ústavními nebo organickými[137] zákony, což je v rozporu se stanoviskem Evropského soudního dvora (např. viz rozsudek *Simmenthal* z roku 1978).

Nejnovější vývoj judikatury Ústavní rady přinesl zásadní změny ve vztahu mezi francouzským vnitrostátním právním řádem a právním řádem Evropských společenství a Evropské unie. Série rozhodnutí z léta 2004 se dá označit za významný posun ve vývoji judikatury *I.V.G.* a naznačuje nový postoj Ústavní rady ke kontrole sekundárního evropského práva. Důležité je zejména rozhodnutí Ústavní rady v případu *Loi pour la confiance dans l'économie numérique* (zákona o zabezpečení při elektronickém obchodování) z 10. června 2004 přinášející novou definici významu článku 88-1 Ústavy, který vytváří zvláštní ústavní základ pro povinnost implementovat směrnice. Evropské právo představuje podle Ústavní rady integrální součást vnitrostátního právního řádu a není považováno za totožnou kategorii s právem mezinárodním (jehož režim ve vnitrostátním právním řádu podléhá ustanovení čl. 55 Ústavy). Ústavní rada tak bude moci při kontrole ústavnosti pravděpodobně přezkoumávat slučitelnost francouzských zákonů s evropským právem, tj. provádět kontrolu smluvnosti, k čemuž ve vztahu k mezinárodněprávním normám nedocházelo.

Dalším zásadním nálezem Ústavní rady, je rozhodnutí týkající se Smlouvy o Ústavě pro Evropu z 19. listopadu 2004, které nově definuje meze účasti Francie na procesu evropské integrace. Ústavní rada považuje za nepřípustné, aby Francie vstupovala do takových závazků, které by ohrožovaly podstatné podmínky výkonu národní suverenity, což se jeví jako nejdůležitější limit účasti na evropské spolupráci. Za neslučitelný s Ústavou bude dále považován jakýkoliv závazek, který by byl v rozporu s výslovnými ustanoveními Ústavy nebo který by zpochybňoval ústavně garantovaná práva a svobody.

Diplomová práce naznačuje, že problematika aplikace evropského práva, hlavně přijetí jeho systémových vlastností, podstoupila ve Francii (přestože se jedná o jednu ze šesti původních zakladatelských zemí Společenství) komplikovaný vývoj.

[137] organické zákony rozvádí obecné články ústavy

Francie si i v současné době, v rámci pokročilého stadia evropské integrace, uchovává své vlastní prostředky a přístupy. Taktéž je třeba zdůraznit snahu o pragmatický přístup, kdy Francie upřednostňuje vyhovět požadavkům vyplývajícím ze své účasti na evropské integraci tak, aby byly nadále respektovány tradiční principy dělby moci a suverenity zákonodárce podle vlastní historické zkušenosti.

Ve světle uvedeného se zdá, že také v České republice, přes rozdílnou soudní organizaci i úlohu Ústavního soudu, odlišné historické souvislosti a zejména nesrovnatelně kratší délku členství v Evropské unii, nebude mít vývoj vztahu evropského práva vůči vnitrostátnímu právnímu řádu zcela hladký průběh. Svědčí o tom například hned několik nálezů Ústavního soudu[138], které již vyvolaly výraznou debatu[139]. Rovněž zcela aktuální problematika ratifikace Lisabonské smlouvy respektive její slučitelnosti s českým ústavním pořádkem skýtá mnohá úskalí. Ovšem jiný vývoj, než-li komplikovaný, je v rámci této komplexní problematiky v reálném světě jen stěží představitelný.

[138] Usnesení ÚS ČR ze dne 21. února 2006, sp. zn. Pl. ÚS 19/04 („Zlaté akcie"), dále Nález ÚS ČR ze dne 8. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 50/04 („Cukerné kvóty II"), č. 154/2006 Sb.; nebo Nález ÚS ČR ze dne 16. ledna 2007, sp. zn. Pl. ÚS 36/05 („úhrada léčiv z veřejného zdravotního pojištění"), č. 57/2007 Sb.

[139] např. viz. Zemánek, Jiří: „*Otevření ústavního pořádku komunitárnímu právu potvrzeno, nikoli však nekontrolovatelně*" Jurisprudence, 5/2006; Král, Richard: „*Uznání i rozpaky nad „komunitárním" nálezem Ústavního soudu ve věci cukerných kvót*" Právní rozhledy 11/2006; Bobek, Michal: „*Ústavní soud ČR a přezkum vnitrostátní implementace komunitárního práva*", Soudní rozhledy 5/2007; Komárek, Jan: „*Vztah práva EU a právního řádu ČR očima tří rozhodnutí Ústavního soudu*", Soudní rozhledy 10/2008

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ:

Prameny:

- Dokumenty Evropské unie (Římská smlouva, Maastrichtská smlouva, Amsterdamská smlouva, Smlouva z Nice, Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu, Lisabonská smlouva)
- Dokumenty francouzské Státní rady:
  - „Le Conseil d´Etat et l´ordre juridique communautaire“, 1980
  - „Droit communautaire et droit français“, 1982
  - „L′adaptation du droit français au droit communautaire“, 1992
  - „Considérations générales“, 1987, 1988, 1990
  - „La norme internationale en droit français“, 2000
- Sbírky rozsudků Evropského soudního dvora
- Sbírky rozsudků Ústavní rady, Kasačního soudu a Státní rady (Sbírky Dalloz, Lebon, Actualité juridiques du droit administratif, Revue française de Droit administratif, www.legifrance.gouv.fr)
- Studie Evropského parlamentu: „l´Union européenne – Relations entre le droit international publique, le droit communautaire et le droit constitutionnel national des Etats membres, 1995, Luxembourg
- Ústava francouzské V. republiky z roku 1958
- Závěry:
  - státního zástupce Kasačního soudu A. Touffaita, případ *Société des Cafés Jacques Vabre*, 24. května 1975, Sb. Dalloz
  - vládního komisaře Státní rady P.Frydmana, případ *Nicolo*, 20. října 1989, Sb. Lebon
  - vládní komisařky Státní rady N. Questiaux, případ *Semoules*, 1. března 1968, Actualité juridiques du droit administratif
  - vládní komisařky Státní rady M. Laroque, případy *Rothmans - Philip Morris* a *Arizona Tobacco*, 28. února 1992, Sb. Lebon

Použitá literatura:

- Boulois, Jean: Contentieux communautaire, Paris 2001, Dalloz
- Boulois, Jean: Les grands arrêts de la Cour de justice des communautés européennes, Paris 1994, Dalloz
- Cartou, Louis: L′Union européenne, Paris 2002, Dalloz
- Cavallini, Joël: Le juge national du provisoire face au droit communautaire, Bruxelles 1999, Bruylant
- Chaltiel, Florence: La souveraineté de l´Etat et l´Union européenne, l´exemple français, Paris 2000, L.G.D.J.
- Chapus, René: Droit administratif général, 9. vydání, Paris 1996, Monchrestien
- Clergerie, Jean-Louis: Le pouvoir judiciaire communautaire, Paris 1999, Pulim
- Comte, Pierre: Procédure civile, droit judiciaire privé, Paris 1993, Dalloz
- Debard, Thierry, Le Baut-Ferrarèse, Bernadette, Nourissat, Cyril: Dictionnaire du droit de l´Union européenne, Paris 2002, Ellipses (heslo: „*Juge national et droit communautaire*“)
- Dubouis, Louis, Gueydan, Claude: Les grandes textes du droit de l´Union européenne, 2.díl, Paris 2003, Dalloz
- Favert, Jean-Marie: Droit et pratique de l´Union européenne, Paris 2001, Gualino
- Favoreau, Louis, Philip, Loïc: Les grandes décisions du Conseil Constitutionnel, Paris 1997, Dalloz
- Fiala, Petr, Pitrová, Markéta: Evropská unie, Brno 2003, CDK
- Gautron, Jean-Claude: Droit européen, Paris 2002, Dalloz
- Jacqué, Jean-Paul: Droit institutionnel de l´Union européenne, Paris 2001, Dalloz
- Haguenau, Catherine: L´application effective du droit communautaire en droit interne, Bruxelles 1995, Bruylant
- Lequesne, Christian: Paris – Bruxelles: comment se fait la politique européenne de la France, Paris 1993, FNSP
- Noguellou, Rozen: Problèmes actuels de droit commuautaire, Paris 1998, Editions Panthéon Assas
- Pécheul, Armel: Droit communautaire général, Paris 2002, Ellipses

- Perottino, Michel: Francouzský politický systém, Praha 2005, Sociologické nakladatelství (Slon)
- Rideau, Joël: Droit institutionnel de l´Union et des Communautés européennes, Paris 2002, L.G.D.J.
- Rideau, Joël: Les Etats membres de l´Union européenne: adaptations, mutations, résistences, Paris 1997, L.G.D.J.
- Sauron, Jean-Louis: Droit et pratique du contentieux communautaire, Paris 2000, La Documentation française
- Sauron, Jean-Louis: L´application du droit de l´Union européenne en France, Paris 2000, La Documentation française
- Simon, Denys: Le système juridique communautaire, Paris 2001, Presses universitaires de France
- Slaughter, Anne-Marie, Sweet, Alec Stone, Weiler, J.H.H.: The European Court and National Courts – Doctrine and Jurisprudence, Legal Change in Its Social Context, Portland 1998, Hart Publishing Oxford
- Šlosarčík, Ivo: Právní rámec evropské integrace, Praha 2003, Europeum
- Theret, Bruno: L´Etat, la finance et le social, Souveraineté nationale et construction européenne, Paris 1995, Editions Découverte
- Tichý, Luboš, Arnold, Rainer, Svoboda, Pavel, Zemánek, Jiří, Král, Richard: Evropské právo, Praha 2006, C.H. Beck

Články a studie:

- Agerbeek, Felix Ronkes, Azoulai, Loïc: „*National Courts: Conseil Constitutionnel, Decision No. 2004-505 of 19 November 2004, on the Treaty establishing a Constitution for Europe*“, Common Market Law Revue, 2005, str. 871-886
- Aurillac, Michel: „*Le dernier verrou de la souveraineté*“, Le Monde, 3. listopadu 1989
- Bobek, Michal: „*Ústavní soud ČR a přezkum vnitrostátní implementace komunitárního práva*“, Soudní rozhledy 5/2007

- Dutheil de la Rochère, Jacqueline: „*National Courts: Conseil Constitutionnel, Decision No. 2004-496 of 10 June 2004, Loi pour la confiance dans l'économie numérique (e-commerce)*“, Common Market Law Revue, 2005, str. 859-869
- Enfert, Carole: „*La France et la transposition des directives*“, Revue trimestrielle de Droit européen, 2005, str. 671-686
- Favoreau, Louis, Philip, Loïc: „*Chronique constitutionnelle et parlementaire française*“, Revue de Droit administratif, 1975, str. 190-197
- Gattegno, Hervé, Jakubyszyn, Christophe: „*Le droit européen prime désormais sur la Constitution française*“, Le Monde, 17. června 2004
- Huglo, Jean-Guy: „*L´application du droit communautaire par le juge national*“, sborník Francouzské ambasády v ČR: Colloques et Conférences juridiques et judiciaires franco-tchèque, 1999/2000
- Champeil-Desplats, Véronique: „*Commentaire de la décision du Conseil Constitutionnel n°2004-505 DC du 19 novembre 2004 relative au Traité établissant une Constitution pour l´Europe*“, Revue trimestrielle de Droit européen, 2005, str.557-580
- Komárek, Jan: „*Vztah práva EU a právního řádu ČR očima tří rozhodnutí Ústavního soudu*“, Soudní rozhledy 10/2008
- Král, Richard: „*Uznání i rozpaky nad „komunitárním“ nálezem Ústavního soudu ve věci cukerných kvót*“ Právní rozhledy 11/2006
- Rideau, Joël: „*Účast francouzských státních orgánů na tvorbě, implementaci a aplikaci komunitárního práva*“, Cahiers du CEFRES nº 27, 2001
- Rossi, Lucia Serena: „*En cas de non-ratification…Le destin périlleux du „Traité-Constitution“*“, Revue trimestrielle de Droit européen, 2005, str.621-637
- Sabourin, Paul: „*Le Conseil d´Etat face au droit communautaire, Méthodes et raisonnement*“, Revue de droit public et de la Science Politique en France et à l´étranger, 1993
- Sales, Eric: „*La transposition des directives communautaires: une exigence de valeur constitutionelle sous réserve de constitutionnalité*“, Revue trimestrielle de Droit européen, 2005, str.597-621
- Vandersanden, Georges: „*Les Etats membres et la jurisprudence de la Cour*“, in: Vandersanden, Georges, Waelbroek, Pierre: CJCE et Etats membres, journée d´étude du 25 janvier 1980, Brusel 1981

- Van Eeckhout, Laetitia: „*Le traité européen impose une révision de la Constitution*“, Le Monde, 21. listopadu 2004
- Zemánek, Jiří: „*Otevření ústavního pořádku komunitárnímu právu potvrzeno, nikoli však nekontrolovatelně*“ Jurisprudence, 5/2006

7. PŘÍLOHY

Rozsudek Ústavní rady v případu *I.V.G.* (zákona o umělém přerušení těhotenství)

zdroj:
http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/depuis-1958/decisions-par-date/1975/74-54-dc/decision-n-74-54-dc-du-15-janvier-1975.7423.html

Décision n° 74-54 du 15 janvier 1975

Loi relative à l'interruption volontaire de la grossesse

Le Conseil constitutionnel,

Saisi le 20 décembre 1974 par MM Jean FOYER, Marc LAURIOL, Hervé LAUDRIN, Emmanuel HAMEL, Paul CAILLAUD, Charles BIGNON, Joseph-Henri, MAUJOUAN DU CASSET, Jean CHAMBON, Henri de GASTINES, Lucien RICHARD, Albert LIOGIER, Léon DARNIS, Alexandre BOLO, Mme Yvonne STEPHAN, MM Pierre BAS, Maurice LIGOT, Pierre de BENOUVILLE, Julien SCHWARTZ, Mme Nicole de HAUTECLOCQUE, MM Robert WAGNER, Gérard DELIAUNE, Gabriel de POULPIQUET, Gaston GIRARD, Augustin CHAUVET, Henri GUILLERMIN, Paul RIVIERE, Gérard CHASSEGUET, Marcel HOFFER, René QUENTIER, René RADIUS, Pierre NOAL, Claude GERBET, Jacques FOUCHIER, Bertrand DENIS, Charles DEPREZ, André PICQUOT, Jean GRIMAUD, Jean BICHAT, Romain BUFFET, Edouard FREDERIC-DUPONT, Jean CHASSAGNE, Michel JACQUET, Albert BROCHARD, Isidore RENOUARD, Emile DURAND, André BRUGEROLLE, Xavier HAMELIN, Jean SEITLINGER, Louis JOANNE, Henri DUVILLARD, Pierre CORNET, Marcel PUJOL, Auguste DAMETTE, Roland BOUDET, Jean-Marie DAILLET, Jacques MEDECIN, Henri BLARY, Charles CEYRAC, Maurice CORNETTE, Roger CORREZE, René BLAS, André GLON, Pierre BURON, Paul BOUDON, Paul VAUCLAIR, Jean-Paul PALEWSKI, Maurice SCHNEBELEN, Albert EHM, Maurice DOUSSET, Maurice PAPON, Pierre GODEFROY, Frédéric DUGOUJON, Emile BIZET, Pierre MAUGER, Pierre-Charles KRIEG, Yves LE CABELLEC, Jean CRENN, Pierre WEBER, Rémy MONTAGNE, Loïc BOUVARD et, le 30 décembre 1974, par M Raymond RETHORE, députés à l'Assemblée nationale, dans les conditions prévues à l'article 61 de la Constitution, du texte de la loi relative à l'interruption volontaire de la grossesse, telle qu'elle a été adoptée par le Parlement ;

Vu les observations produites à l'appui de cette saisine ;

Vu la Constitution, et notamment son préambule ;

Vu l'ordonnance du 7 novembre 1958 portant loi organique sur le Conseil constitutionnel, notamment le chapitre II du titre II de ladite ordonnance ;

Ouï le rapporteur en son rapport ;

Considérant que l'article 61 de la Constitution ne confère pas au Conseil constitutionnel un pouvoir général d'appréciation et de décision identique à celui du Parlement, mais lui donne seulement compétence pour se prononcer sur la conformité à la Constitution des lois déférées à son examen ;

Considérant, en premier lieu, qu'aux termes de l'article 55 de la Constitution : "Les traités ou accords régulièrement ratifiés ou approuvés ont, dès leur publication, une autorité supérieure à celle des lois, sous réserve, pour chaque accord ou traité, de son application par l'autre partie.";

Considérant que, si ces dispositions confèrent aux traités, dans les conditions qu'elles définissent, une autorité supérieure à celle des lois, elles ne prescrivent ni n'impliquent que le respect de ce principe doive être assuré dans le cadre du contrôle de la conformité des lois à la Constitution prévu à l'article de celle-ci ;

Considérant, en effet, que les décisions prises en application de l'article 61 de la Constitution revêtent un caractère absolu et définitif, ainsi qu'il résulte de l'article 62 qui fait obstacle à la promulgation et à la mise en application de toute disposition déclarée inconstitutionnelle ; qu'au contraire, la supériorité des traités sur les lois, dont le principe est posé à l'article 55 précité, présente un caractère à la fois relatif et contingent, tenant, d'une part, à ce qu'elle est limitée au champ d'application du traité et, d'autre part, à ce qu'elle est subordonnée à une condition de réciprocité dont la réalisation peut varier selon le comportement du ou des Etats signataires du traité et le moment où doit s'apprécier le respect de cette condition ;

Considérant qu'une loi contraire à un traité ne serait pas, pour autant, contraire à la Constitution ;

Considérant qu'ainsi le contrôle du respect du principe énoncé à l'article 55 de la Constitution ne saurait s'exercer dans le cadre de l'examen prévu à l'article 61, en raison de la différence de nature de ces deux contrôles ;

Considérant que, dans ces conditions, il n'appartient pas au Conseil constitutionnel, lorsqu'il est saisi en application de l'article 61 de la Constitution, d'examiner la conformité d'une loi aux stipulations d'un traité ou d'un accord international ; Considérant, en second lieu, que la loi relative à l'interruption volontaire de la grossesse respecte la liberté des personnes appelées à recourir ou à participer à une interruption de grossesse, qu'il s'agisse d'une situation de détresse ou d'un motif thérapeutique ; que, dès lors, elle ne porte pas atteinte au principe de liberté posé à l'article 2 de la Déclaration des droits de l'homme et du citoyen ;

Considérant que la loi déférée au Conseil constitutionnel n'admet qu'il soit porté atteinte au principe du respect de tout être humain dès le commencement de la vie, rappelé dans son article 1er, qu'en cas de nécessité et selon les conditions et limitations qu'elles définit ;

Considérant qu'aucune des dérogations prévues par cette loi n'est, en l'état, contraire à l'un des principes fondamentaux reconnus par les lois de la République ni ne

méconnaît le principe énoncé dans le préambule de la Constitution du 27 octobre 1946, selon lequel la nation garantit à l'enfant la protection de la santé, non plus qu'aucune des autres dispositions ayant valeur constitutionnelle édictées par le même texte ;

Considérant, en conséquence, que la loi relative à l'interruption volontaire de la grossesse ne contredit pas les textes auxquels la Constitution du 4 octobre 1958 fait référence dans son préambule non plus qu'aucun des articles de la Constitution ;

Décide :

ARTICLE PREMIER - Les dispositions de la loi relative à l'interruption volontaire de la grossesse, déférée au Conseil constitutionnel, ne sont pas contraires à la Constitution.

ARTICLE 2 - La présente décision sera publiée au Journal officiel de la République française.

Journal officiel du 16 janvier 1975, p. 671
Recueil, p. 19

Rozsudek Kasačního soudu *Société des Cafés Jacques Vabre*

zdroj:
http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000006994625&fastReqId=1343636695&fastPos=1

Cour de Cassation
Chambre MIXTE

Audience publique du 24 mai 1975 REJET

N° de pourvoi : 73-13556
Publié au bulletin

P.PDT M. AYDALOT
RPR M. VIENNE
PROC.GEN. M. TOUFFAIT, AV.GEN. M. GRANJON
Demandeur AV. MM. BORE
Défenseur RICHE

REPUBLIQUE FRANCAISE

AU NOM DU PEUPLE FRANCAIS

SUR LE PREMIER MOYEN PRIS EN SES DEUX BRANCHES :
ATTENDU QU'IL RESULTE DES ENONCIATIONS DE L'ARRET DEFERE (PARIS, 7 JUILLET 1973) QUE, DU 5 JANVIER 1967 AU 5 JUILLET 1971, LA

SOCIETE CAFES JACQUES VABRE (SOCIETE VABRE) A IMPORTE DES PAYS-BAS, ETAT MEMBRE DE LA COMMUNAUTE ECONOMIQUE EUROPEENNE, CERTAINES QUANTITES DE CAFE SOLUBLE EN VUE DE LEUR MISE A LA CONSOMMATION EN FRANCE; QUE LE DEDOUANEMENT DE CES MARCHANDISES A ETE OPERE PAR LA SOCIETE J. WIEGEL ET C. (SOCIETE WEIGEL), COMMISSIONNAIRE EN DOUANE; QU'A L'OCCASION DE CHACUNE DE CES IMPORTATIONS, LA SOCIETE WEIGEL A PAYE A L'ADMINISTRATION DES DOUANES LA TAXE INTERIEURE DE CONSOMMATION PREVUE, POUR CES MARCHANDISES, PAR LA POSITION EX 21-02 DU TABLEAU A DE L'ARTICLE 265 DU CODE DES DOUANES; QUE, PRETENDANT QU'EN VIOLATION DE L'ARTICLE 95 DU TRAITE DU 25 MARS 1957 INSTITUANT LA COMMUNAUTE ECONOMIQUE EUROPEENNE, LESDITES MARCHANDISES AVAIENT AINSI SUBI UNE IMPOSITION SUPERIEURE A CELLE QUI ETAIT APPLIQUEE AUX CAFES SOLUBLES FABRIQUES EN FRANCE A PARTIR DU CAFE VERT EN VUE DE LEUR CONSOMMATION DANS CE PAYS, LES DEUX SOCIETES ONT ASSIGNE L'ADMINISTRATION EN VUE D'OBTENIR, POUR LA SOCIETE WIEGEL, LA RESTITUTION DU MONTANT DES TAXES PERCUES ET, POUR LA SOCIETE VABRE, L'INDEMNISATION DU PREJUDICE QU'ELLE PRETENDAIT AVOIR SUBI DU FAIT DE LA PRIVATION DES FONDS VERSES AU TITRE DE LADITE TAXE;

ATTENDU QU'IL EST REPROCHE A LA COUR D'APPEL D'AVOIR ACCUEILLI CES DEMANDES EN LEUR PRINCIPE ALORS, SELON LE POURVOI, D'UNE PART, QUE LA COMPETENCE JUDICIAIRE EN MATIERE DE DROITS DE DOUANES EST LIMITEE AUX LITIGES CONCERNANT L'EXISTENCE LEGALE, LA DETERMINATION DE L'ASSIETTE ET LE RECOUVREMENT DE L'IMPOT; QU'ELLE NE PEUT ETRE ETENDUE AUX CONTESTATIONS CONCERNANT LE PRETENDU CARACTERE PROTECTIONNISTE DE L'IMPOT QUI SUPPOSENT UNE APPRECIATION DE L'IMPOSITION DU POINT DE VUE DE LA REGLEMENTATION DU COMMERCE EXTERIEUR, QUI RESSORTIT A LA COMPETENCE EXCLUSIVE DU JUGE ADMINISTRATIF; ET ALORS, D'AUTRE PART, QUE L'ARTICLE 95 DU TRAITE DU 25 MARS 1957, INVOQUE PAR LES DEMANDEURS A L'ACTION, NE VISE PAS UNE IMPOSITION DETERMINEE, MAIS CARACTERISE LE REGIME DISCRIMINATOIRE EN FONCTION DE L'ENSEMBLE DES "IMPOSITIONS INTERIEURES DE QUELQUE NATURE QU'ELLES SOIENT ", EN POSTULANT, PAR LA MEME, UNE APPRECIATION DE L'INCIDENCE ECONOMIQUE DE LA TOTALITE DES CHARGES FISCALES ET PARAFISCALES SUSCEPTIBLES DE GREVER LE PRODUIT LITIGIEUX, QUI EXCEDE MANIFESTEMENT LES LIMITES DU CONTENTIEUX DOUANIER ET DONC LA COMPETENCE DU JUGE CIVIL;

MAIS ATTENDU QUE L'INCOMPETENCE DES TRIBUNAUX JUDICIAIRES, AU PROFIT DU JUGE ADMINISTRATIF, N'A PAS ETE INVOQUEE DEVANT LES JUGES DU FOND; QU'AUX TERMES DE L'ARTICLE 14 DU DECRET DU 20 JUILLET 1972, LES PARTIES NE PEUVENT SOULEVER LES EXCEPTIONS D'INCOMPETENCE QU'AVANT TOUTES AUTRES EXCEPTIONS ET DEFENSES; QU'IL EN EST AINSI ALORS MEME QUE LES REGLES DE

COMPETENCE SERAIENT D'ORDRE PUBLIC; D'OU IL SUIT QUE LE MOYEN EST IRRECEVABLE EN L'UNE ET L'AUTRE DE SES BRANCHES;

SUR LE DEUXIEME MOYEN :
ATTENDU QU'IL EST DE PLUS FAIT GRIEF A L'ARRET D'AVOIR DECLARE ILLEGALE LA TAXE INTERIEURE DE CONSOMMATION PREVUE PAR L'ARTICLE 265 DU CODE DES DOUANES PAR SUITE DE SON INCOMPATIBILITE AVEC LES DISPOSITIONS DE L'ARTICLE 95 DU TRAITE DU 24 MARS 1957, AU MOTIF QUE CELUI-CI, EN VERTU DE L'ARTICLE 55 DE LA CONSTITUTION, A UNE AUTORITE SUPERIEURE A CELLE DE LA LOI INTERNE, MEME POSTERIEURE, ALORS, SELON LE POURVOI, QUE S'IL APPARTIENT AU JUGE FISCAL.D'APPRECIER LA LEGALITE DES TEXTES REGLEMENTAIRES INSTITUANT UN IMPOT LITIGIEUX, IL NE SAURAIT CEPENDANT, SANS EXCEDER SES POUVOIRS, ECARTER L'APPLICATION D'UNE LOI INTERNE SOUS PRETEXTE QU'ELLE REVETIRAIT UN CARACTERE INCONSTITUTIONNEL; QUE L'ENSEMBLE DES DISPOSITIONS DE L'ARTICLE 265 DU CODE DES DOUANES A ETE EDICTE PAR LA LOI DU 14 DECEMBRE 1966 QUI LEUR A CONFERE L'AUTORITE ABSOLUE QUI S'ATTACHE AUX DISPOSITIONS LEGISLATIVES ET QUI S'IMPOSE A TOUTE JURIDICTION FRANCAISE;

MAIS ATTENDU QUE LE TRAITE DU 25 MARS 1957, QUI, EN VERTU DE L'ARTICLE SUSVISE DE LA CONSTITUTION, A UNE AUTORITE SUPERIEURE A CELLE DES LOIS, INSTITUE UN ORDRE JURIDIQUE PROPRE INTEGRE A CELUI DES ETATS MEMBRES; QU'EN RAISON DE CETTE SPECIFICITE, L'ORDRE JURIDIQUE QU'IL A CREE EST DIRECTEMENT APPLICABLE AUX RESSORTISSANTS DE CES ETATS ET S'IMPOSE A LEURS JURIDICTIONS; QUE, DES LORS, C'EST A BON DROIT, ET SANS EXCEDER SES POUVOIRS, QUE LA COUR D'APPEL A DECIDE QUE L'ARTICLE 95 DU TRAITE DEVAIT ETRE APPLIQUE EN L'ESPECE, A L'EXCLUSION DE L'ARTICLE 265 DU CODE DES DOUANES, BIEN QUE CE DERNIER TEXTE FUT POSTERIEUR; D'OU IL SUIT QUE LE MOYEN EST MAL.FONDE;

SUR LE TROISIEME MOYEN :
ATTENDU QU'IL EST AU SURPLUS REPROCHE A L'ARRET D'AVOIR FAIT APPLICATION DE L'ARTICLE 95 DU TRAITE DU 25 MARS 1957, ALORS, SELON LE POURVOI, QUE L'ARTICLE 55 DE LA CONSTITUTION SUBORDONNE EXPRESSEMENT L'AUTORITE QU'IL CONFERE AUX TRAITES RATIFIES PAR LA FRANCE A LA CONDITION EXIGEANT LEUR APPLICATION PAR L'AUTRE PARTIE; QUE LE JUGE DU FOND N'A PU, DES LORS, VALABLEMENT APPLIQUER CE TEXTE CONSTITUTIONNEL SANS RECHERCHER SI L'ETAT (PAYS-BAS) D'OU A ETE IMPORTE LE PRODUIT LITIGIEUX A SATISFAIT A LA CONDITION DE RECIPROCITE;

MAIS ATTENDU QUE, DANS L'ORDRE JURIDIQUE COMMUNAUTAIRE, LES MANQUEMENTS D'UN ETAT MEMBRE DE LA COMMUNAUTE ECONOMIQUE EUROPEENNE AUX OBLIGATIONS QUI LUI INCOMBENT EN VERTU DU TRAITE DU 25 MARS 1957 ETANT SOUMIS AU RECOURS PREVU PAR L'ARTICLE 170 DUDIT TRAITE, L'EXCEPTION TIREE DU

DEFAUT DE RECIPROCITE NE PEUT ETRE INVOQUEE DEVANT LES JURIDICTIONS NATIONALES; D'OU IL SUIT QUE LE MOYEN NE PEUT ETRE ACCUEILLI;

SUR LE QUATRIEME MOYEN :
ATTENDU QU'IL EST ENCORE REPROCHE A L'ARRET D'AVOIR DECLARE LA TAXE LITIGIEUSE ENTACHEE D'UN CARACTERE DISCRIMINATOIRE AU REGARD DE L'ARTICLE 95 DU TRAITE DU 25 MARS 1957, ALORS, SELON LE POURVOI, QUE D'APRES LA COUR DE JUSTICE DES COMMUNAUTES EUROPEENNES, LE RAPPORT DE SIMILITUDE EXIGE PAR L'ARTICLE 95 DUDIT TRAITE N'EXISTE QU'AUTANT QUE LES PRODUITS EN QUESTION RELEVENT DE LA "MEME CLASSIFICATION FISCALE, DOUANIERE OU STATISTIQUE" (ARRET DU 4 AVRIL 1968); QUE LE PRODUIT FINI IMPORTE (EXTRAITS SOLUBLES DE CAFE) ET LA MATIERE PREMIERE, RETENUE PAR L'ARRET A TITRE DE REFERENCE (CAFE VERT), RELEVENT DE DEUX POSITIONS TARIFAIRES DISTINCTES; QUE LA PROPORTION SELON LAQUELLE CES DEUX MARCHANDISES ETAIENT RESPECTIVEMENT TAXEES - QUI A D'AILLEURS ETE SUPPRIMEE A UNE DATE (1964) ANTERIEURE A LA PERIODE NON COUVERTE PAR LA PRESCRIPTION (CF JUGEMENT CONFIRME) - N'IMPLIQUE NULLEMENT QUE LES FABRICANTS FRANCAIS D'EXTRAITS SOLUBLES EMPLOIERAIENT REELLEMENT 3,600 KILOS DE CAFE VERT POUR PREPARER UN KILO DE CAFE SOLUBLE, LA TENEUR EN CAFE DE CETTE PREPARATION ETANT EXTREMEMENT VARIABLE, NON SEULEMENT A L'INTERIEUR DU MARCHE COMMUN, MAIS, EN OUTRE, A L'INTERIEUR DU TERRITOIRE FRANCAIS; QU'EN OUTRE, LA REGLEMENTATION NATIONALE, ISSUE DU DECRET DU 3 SEPTEMBRE 1965, IMPOSE AUX FABRICANTS FRANCAIS DE NOMBREUSES SUJETIONS, CONCERNANT NOTAMMENT LA QUALITE DU CAFE VERT, QUI EN DIMINUENT SENSIBLEMENT LE RENDEMENT ET, PAR CONSEQUENT, MODIFIENT LA TENEUR DES COMPOSANTES DU PRODUIT FINI; D'OU IL SUIT QUE L'ARRET ATTAQUE NE JUSTIFIE PAS VALABLEMENT DE LA SIMILITUDE ENTRE LES PRODUITS EN QUESTION, DONT LA PREUVE INCOMBAIT AUX SOCIETES WEIGEL ET VABRE;

MAIS ATTENDU QUE SI L'ARRET INVOQUE DE LA COUR DE JUSTICE DES COMMUNAUTES EUROPEENNES, RENDU A TITRE PREJUDICIEL PAR APPLICATION DE L'ARTICLE 177 DU TRAITE, DISPOSE QUE "LE RAPPORT DE SIMILITUDE VISE A L'ARTICLE 94, ALINEA 1., EXISTE LORSQUE LES PRODUITS EN QUESTION SONT NORMALEMENT A CONSIDERER COMME TOMBANT SOUS LA MEME CLASSIFICATION, FISCALE, DOUANIERE OU STATISTIQUE SUIVANT LE CAS", IL AJOUTE QUE "L'ALINEA 2 DE L'ARTICLE 95 PROHIBE LA PERCEPTION DE TOUTE IMPOSITION INTERIEURE QUI... FRAPPE UN PRODUIT IMPORTE PLUS LOURDEMENT QU'UN PRODUIT NATIONAL.QUI, SANS ETRE SIMILAIRE AU SENS DE L'ARTICLE 95, ALINEA 1., SE TROUVE CEPENDANT EN CONCURRENCE AVEC LUI..."; QUE C'EST DONC A JUSTE TITRE QU'AYANT CONSTATE QUE, BIEN QUE L'EXTRAIT DE CAFE IMPORTE DES PAYS-BAS ET LE CAFE VERT SERVANT EN FRANCE A LA FABRICATION D'UNE TELLE

MARCHANDISE NE FIGURENT PAS A LA MEME CLASSIFICATION DOUANIERE, CES PRODUITS SE TROUVENT NEANMOINS EN CONCURRENCE ET QU'AYANT, EN RETENANT LES ELEMENTS DE FAIT PAR ELLE ESTIMES PERTINENTS, APPRECIE SOUVERAINEMENT LA PROPORTION DE CAFE VERT NECESSAIRE A LA PRODUCTION D'UNE QUANTITE DONNEE D'EXTRAIT SOLUBLE DE CAFE, LA COUR D'APPEL A FAIT APPLICATION EN LA CAUSE DE L'ARTICLE SUSVISE DU TRAITE; D'OU IL SUIT QUE LE MOYEN EST MAL.FONDE;

SUR LE CINQUIEME MOYEN PRIS EN SES DEUX BRANCHES :
ATTENDU QU'IL EST DE PLUS REPROCHE A LA COUR D'APPEL D'AVOIR RETENU LE CARACTERE DISCRIMINATOIRE SUSVISE DE LA TAXE EN CAUSE, ALORS, SELON LE POURVOI, QU'EN VERTU DES DISPOSITIONS DE L'ARTICLE 95 DU TRAITE DU 25 MARS 1957, LE CARACTERE DISCRIMINATOIRE D'UN REGIME FISCAL.DOIT ETRE APPRECIE EN FONCTION DE L'ENSEMBLE DES IMPOSITIONS, DE QUELQUE NATURE QU'ELLES SOIENT, SUSCEPTIBLES DE GREVER DIRECTEMENT OU INDIRECTEMENT LE PRODUIT EN QUESTION; QU'AINSI QUE L'ADMINISTRATION L'A RAPPELE DANS SES CONCLUSIONS LAISSEES SANS REPONSE, LE PRODUIT FRANCAIS SUPPORTAIT, OUTRE LA TAXE A L'IMPORTATION SUR LE CAFE VERT, LA TAXE SUR LA VALEUR AJOUTEE GREVANT LE PRODUIT A TOUS LES STADES DE SA FABRICATION ET COMMERCIALISATION; QU'EN OUTRE, LES CHARGES RESULTANT DE CETTE TAXE INTERNE SONT D'AUTANT PLUS LOURDES QUE LE COUT DE REVIENT DU PRODUIT EST PLUS ELEVE, QUE LE PRODUIT FRANCAIS EST SOUMIS A UNE REGLEMENTATION PARTICULIEREMENT RIGOUREUSE EDICTEE PAR LE DECRET DU 3 SEPTEMBRE 1965, QUI INTERDIT NOTAMMENT L'EMPLOI, DANS LA FABRICATION DU CAFE SOLUBLE, DE GRAINS BRISES OU PRESENTANT UNE DEFECTUOSITE QUELCONQUE; QU'EN OMETTANT D'EXAMINER L'ENSEMBLE DES IMPOSITIONS DE TOUTE NATURE AINSI QUE LA REGLEMENTATION INTERNE AYANT POUR EFFET D'AUGMENTER LE MONTANT DES CHARGES FISCALES QUI GREVAIENT LE PRODUIT NATIONAL, ET DONT LE PRODUIT IMPORTE ETAIT EXEMPTE, LE JUGE DU FOND A MANQUE DE DONNER A SA DECISION UNE BASE LEGALE;

MAIS ATTENDU QU'AUX CALCULS EFFECTUES PAR LE PREMIER JUGE DES CHARGES FISCALES AUXQUELLES ETAIENT SOUMIS, D'UN COTE LES EXTRAITS DE CAFE FABRIQUES EN FRANCE ET D'UN AUTRE COTE LES EXTRAITS IMPORTES, L'ADMINISTRATION DES DOUANES S'EST BORNEE, DEVANT LA COUR D'APPEL, A OPPOSER, DE FACON IMPRECISE, QUE LES COMPOSANTS DES PRODUITS NATIONAUX, "AUX DIVERS STADES DES OPERATIONS DONT ILS FONT L'OBJET SONT SOUMIS A LA FISCALITE INTERNE, ESSENTIELLEMENT REPRESENTEE PAR LA TAXE SUR LA VALEUR AJOUTEE", SANS FAIRE VALOIR EN QUOI L'INCIDENCE DE CETTE TAXE PESAIT D'AUTANT PLUS LOURDEMENT SUR LE PRIX DE REVIENT DU PRODUIT FRANCAIS QUE LA MATIERE PREMIERE D'OU IL ETAIT ISSU, ETAIT SOUMISE A DE STRICTES REGLES DE QUALITE ET SANS EXPLICITER EN QUOI CETTE INCIDENCE POUVAIT AMENER UNE EGALITE FISCALE ENTRE LES DEUX CATEGORIES DE

PRODUITS; QU'EN S'APPROPRIANT, EN CET ETAT, LES ELEMENTS DE CALCUL DU TRIBUNAL, LA COUR D'APPEL A REPONDU AUX CONCLUSIONS INVOQUEES ET DONNE AINSI UNE BASE LEGALE A SA DECISION; D'OU IL SUIT QUE LE MOYEN N'EST PAS MIEUX FONDE QUE LES PRECEDENTS;

SUR LE SIXIEME MOYEN :
ATTENDU QUE L'ARRET EST ENFIN ATTAQUE EN CE QU'IL A DECIDE QUE LES SOMMES PERCUES PAR L'ADMINISTRATION DES DOUANES DEVAIENT ETRE RESTITUEES DANS LEUR INTEGRALITE, AU MOTIF QUE L'ARTICLE 369 DU CODE DES DOUANES INTERDIT AU JUGE DE MODERER LES DROITS, ALORS, SELON LE POURVOI, QUE LA REPETITION DU MONTANT DE L'IMPOT NE PEUT ETRE ORDONNEE QUE DANS LA MESURE OU CELUI-CI REVETIRAIT UN CARACTERE DISCRIMINATOIRE ET NON PAS POUR SA TOTALITE, QU'EN OUTRE, L'ARTICLE 369 DU CODE DES DOUANES DEFEND AU JUGE DU FOND DE MODERER LES DROITS, LES CONFISCATIONS ET AMENDES, AINSI QUE D'EN ORDONNER L'EMPLOI AU PREJUDICE DE L'ADMINISTRATION DES DOUANES; QUE L'ARRET MECONNAIT CES DISPOSITIONS EN ACCORDANT AU CONTRIBUABLE LA RESTITUTION DU MONTANT DE L'IMPOT QUI ETAIT DU DES LORS QU'IL N'EST PAS ETABLI PAR L'ARRET QUE LA TAXE LITIGIEUSE SERAIT, POUR LA TOTALITE DE SON MONTANT, DISCRIMINATOIRE AU REGARD DES DISPOSITIONS DE L'ARTICLE 95 DU TRAITE DU 25 MARS 1957;

MAIS ATTENDU QUE, NOUVEAU ET MELANGE DE FAIT ET DE DROIT, LE MOYEN EST IRRECEVABLE;

PAR CES MOTIFS :
REJETTE LE POURVOI FORME CONTRE L'ARRET RENDU LE 7 JUILLET 1973 PAR LA COUR D'APPEL DE PARIS (1. CHAMBRE).

Rozsudek Státní rady v případu *Semoules*

zdroj:
http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriAdmin.do?oldAction=rechJuriAdmin&idTexte=CETATEXT000007633957&fastReqId=1950873740&fastPos=1

Conseil d'Etat
statuant
au contentieux
N° 62814
Publié au Recueil Lebon

Section

M. Morisot, Rapporteur
Mme Questiaux, Commissaire du gouvernement

Lecture du 1 mars 1968

REPUBLIQUE FRANCAISE

AU NOM DU PEUPLE FRANCAIS

REQUETE DU SYNDICAT GENERAL DES FABRICANTS DE SEMOULES DE FRANCE, TENDANT A L'ANNULATION POUR EXCES DE POUVOIR, DES DECISIONS DU MINISTRE DE L'AGRICULTURE AUTORISANT EN FRANCHISE DU PRELEVEMENT PREVU PAR LE REGLEMENT N° 19 DE LA COMMUNAUTE ECONOMIQUE EUROPEENNE, L'IMPORTATION EN FRANCE DE 400 000 QUINTAUX DE SEMOULES EN PROVENANCE D'ALGERIE ENTRE LE 1ER NOVEMBRE 1963 ET LE 31 OCTOBRE 1964 ;

VU LE REGLEMENT N° 19 DU CONSEIL DE LA COMMUNAUTE ECONOMIQUE EUROPEENNE EN DATE DU 4 AVRIL 1962 ; LA LOI DU 13 AVRIL 1962 ENSEMBLE L'ARTICLE 50 DE LA LOI DU 15 JANVIER 1963 ; L'ORDONNANCE DU 19 SEPTEMBRE 1962 ; LE DECRET DU 27 JANVIER 1962 ; LE DECRET DU 28 JUILLET 1962 ; L'ORDONNANCE DU 31 JUILLET 1945 ET LE DECRET DU 30 SEPTEMBRE 1953 ; LE CODE GENERAL DES IMPOTS ;

CONSIDERANT QUE LA REQUETE SUSVISEE DU SYNDICAT GENERAL DES FABRICANTS DE SEMOULES DE FRANCE DOIT ETRE REGARDEE COMME DIRIGEE NON SEULEMENT CONTRE LA DECISION EN DATE DU 20 DECEMBRE 1963 PAR LAQUELLE LE MINISTRE DE L'AGRICULTURE A AUTORISE L'IMPORTATION EN FRANCE DE 400 000 QUINTAUX DE SEMOULES DE BLE EN PROVENANCE D'ALGERIE, MAIS AUSSI CONTRE LA DECISION DU MEME MINISTRE QUI PRECISE, LE 23 JANVIER 1964, QUE CETTE IMPORTATION N'EST PAS SOUMISE AU PRELEVEMENT PREVU PAR LE REGLEMENT N° 19 DE LA COMMUNAUTE ECONOMIQUE EUROPEENNE ;

SANS QU'IL SOIT BESOIN DE STATUER SUR LA FIN DE NON-RECEVOIR OPPOSEE PAR LE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES ET LE MINISTRE DE L'AGRICULTURE : - CONS. QUE L'ARTICLE 1ER DE L'ORDONNANCE DU 19 SEPTEMBRE 1962 RELATIVE AU REGIME DOUANIER DES ECHANGES ENTRE L'ALGERIE ET LA FRANCE, LAQUELLE A ETE PRISE EN VERTU DES POUVOIRS CONFERES AU PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE PAR LA LOI DU 13 AVRIL 1962, DISPOSE : "JUSQU'A LA DATE DE MISE EN APPLICATION DU STATUT PREVU PAR LE TITRE II DE LA DECLARATION DE PRINCIPES RELATIVE A LA COOPERATION ECONOMIQUE ET FINANCIERE DU 19 MARS 1962, LES MARCHANDISES EN PROVENANCE D'ALGERIE DEMEURENT SOUMISES, DANS LES CONDITIONS PRECEDEMMENT FIXEES, AU REGIME DOUANIER QUI LEUR ETAIT APPLICABLE AVANT LE 3 JUILLET 1962 EN VERTU DES ARTICLES 1ER, 303 ET 304 DU CODE DES DOUANES" ;

QUE CES DISPOSITIONS, QUI ONT VALEUR LEGISLATIVE AUX TERMES DE L'ARTICLE 50 DE LA LOI DU 15 JANVIER 1963, ONT MAINTENU, A

TITRE TRANSITOIRE, EN CE QUI CONCERNE L'ENTREE EN FRANCE DE MARCHANDISES EN PROVENANCE D'ALGERIE, LE REGIME DOUANIER EN VIGUEUR AVANT L'ACCESSION DE L'ALGERIE A L'INDEPENDANCE ; QUE, SOUS CE REGIME, L'ENTREE EN FRANCE DE PRODUITS CEREALIERS EN PROVENANCE DE L'ALGERIE, QUI ETAIT ALORS INCLUSE DANS LE TERRITOIRE DOUANIER FRANCAIS, N'ETAIT PAS SOUMISE NI AUX DROITS DE DOUANE, ET NE L'AURAIT PAS ETE AU PRELEVEMENT QUE LE DECRET DU 28 JUILLET 1962 A SUBSTITUE A CES DROITS EN APPLICATION DU REGLEMENT N° 19 DE LA COMMUNAUTE ECONOMIQUE EUROPEENNE ;

QUE, PAR SUITE, LES DISPOSITIONS PRECITEES DE L'ORDONNANCE DU 19 SEPTEMBRE 1962 FONT OBSTACLE A CE QUE CE PRELEVEMENT SOIT OPERE ET A CE QUE LA POSSESSION DU CERTIFICAT PREVU A L'ARTICLE 8 DU DECRET DU 27 JANVIER 1962, POUR L'IMPORTATION DES CEREALES SUR LE TERRITOIRE DOUANIER FRANCAIS, PUISSE ETRE EXIGEE A L'OCCASION DE L'ENTREE DE CES MARCHANDISES SUR LE TERRITOIRE METROPOLITAIN DE LA FRANCE ET SUR CELUI DES DEPARTEMENTS D'OUTRE-MER ; QUE, DES LORS, LE SYNDICAT REQUERANT N'EST PAS FONDE A SOUTENIR QU'EN PRENANT LES DECISIONS ATTAQUEES, LE MINISTRE DE L'AGRICULTURE A EXCEDE SES POUVOIRS ;

DECIDE :

REJET AVEC DEPENS.

Rozsudek Státní rady v případu *Nicolo*

zdroj:
http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriAdmin.do?oldAction=rechJuriAdmin&idTexte=CETATEXT000007742504&fastReqId=1803918059&fastPos=1

Conseil d'Etat
statuant
au contentieux
N° 108243
Publié au Recueil Lebon

Assemblée

M. de Montgolfier, Rapporteur
M. Frydman, Commissaire du gouvernement

M. Long, Président
S.C.P. de Chaisemartin, Avocat

Lecture du 20 octobre 1989

REPUBLIQUE FRANCAISE

AU NOM DU PEUPLE FRANCAIS

Vu la requête, enregistrée le 27 juin 1989 au secrétariat du Contentieux du Conseil d'Etat, présentée par M. Raoul Georges Nicolo, demeurant 26, avenue de Joinville à Nogent-sur-Marne (94130), et tendant à l'annulation des opérations électorales qui se sont déroulées le 18 juin 1989 en vue de l'élection des représentants au Parlement européen,
Vu les autres pièces du dossier ;
Vu la Constitution, notamment son article 55 ;
Vu le Traité en date du 25 mars 1957, instituant la communauté économique européenne ;
Vu la loi n° 77-729 du 7 juillet 1977 ;
Vu le code électoral ;
Vu l'ordonnance n° 45-1708 du 31 juillet 1945, le décret n° 53-934 du 30 septembre 1953 et la loi n° 87-1127 du 31 décembre 1987 ;
Après avoir entendu :
- le rapport de M. de Montgolfier, Auditeur,
- les observations de la S.C.P. de Chaisemartin, avocat de M. Hervé de Charette,
- les conclusions de M. Frydman, Commissaire du gouvernement ;
Sur les conclusions de la requête de M. Nicolo :
Considérant qu'aux termes de l'article 4 de la loi n° 77-729 du 7 juillet 1977 relative à l'élection des représentants à l'Assemblée des communautés européennes "le territoire de la République forme une circonscription unique" pour l'élection des représentants français au Parlement européen ; qu'en vertu de cette disposition législative, combinée avec celles des articles 2 et 72 de la Constitution du 4 octobre 1958, desquelles il résulte que les départements et territoires d'outre-mer font partie intégrante de la République française, lesdits départements et territoires sont nécessairement inclus dans la circonscription unique à l'intérieur de laquelle il est procédé à l'élection des représentants au Parlement européen ;
Considérant qu'aux termes de l'article 227-1 du traité en date du 25 mars 1957 instituant la Communauté Economique Européenne : "Le présent traité s'applique ... à la République française" ; que les règles ci-dessus rappelées, définies par la loi du 7 juillet 1977, ne sont pas incompatibles avec les stipulations claires de l'article 227-1 précité du traité de Rome ;
Considérant qu'il résulte de ce qui précède que les personnes ayant, en vertu des dispositions du chapitre 1er du titre 1er du livre 1er du code électoral, la qualité d'électeur dans les départements et territoires d'outre-mer ont aussi cette qualité pour l'élection des représentants au Parlement européen ; qu'elles sont également éligibles, en vertu des dispositions de l'article L.O. 127 du code électoral, rendu applicable à l'élection au Parlement européen par l'article 5 de la loi susvisée du 7 juillet 1977 ; que, par suite, M. Nicolo n'est fondé à soutenir ni que la participation des citoyens français des départements et territoires d'outre-mer à l'élection des représentants au Parlement européen, ni que la présence de certains d'entre-eux sur

des listes de candidats auraient vicié ladite élection ; que, dès lors, sa requête doit être rejetée ;
Sur les conclusions du ministre des départements et territoires d'outre-mer tendant à ce que le Conseil d'Etat inflige une amende pour recours abusif à M. Nicolo :
Considérant que des conclusions ayant un tel objet ne sont pas recevables ;
DECIDE :

Article 1er : La requête de M. Nicolo et les conclusions du ministre des départements et des territoires d'outre-mer tendant à ce qu'une amende pour recours abusif lui soit infligée sont rejetées.

Article 2 : La présente décision sera notifiée à M. Nicolo, à M. de Charette, mandataire de la liste l'Union U.D.F.-R.P.R., aux mandataires de la liste de rassemblement présentée par le Parti Communiste Français, de la liste du Centre pour l'Europe, de la liste Majorité de Progrès pour l'Europe, de la liste Les Verts Europe-Ecologie et de la liste Europe et Patrie et au ministre de l'intérieur.

Vybrané články Ústavy z roku 1958
zdroj:
http://www.legifrance.gouv.fr/html/constitution/constitution2.htm

Le peuple français proclame solennellement son attachement aux Droits de l'homme et aux principes de la souveraineté nationale tels qu'ils ont été définis par la Déclaration de 1789, confirmée et complétée par le préambule de la Constitution de 1946, ainsi qu'aux droits et devoirs définis dans la Charte de l'environnement de 2004.

En vertu de ces principes et de celui de la libre détermination des peuples, la République offre aux territoires d'Outre-Mer qui manifestent la volonté d'y adhérer des institutions nouvelles fondées sur l'idéal commun de liberté, d'égalité et de fraternité et conçues en vue de leur évolution démocratique.

Art. 1. - La France est une République indivisible, laïque, démocratique et sociale. Elle assure l'égalité devant la loi de tous les citoyens sans distinction d'origine, de race ou de religion. Elle respecte toutes les croyances. Son organisation est décentralisée.

La loi favorise l'égal accès des femmes et des hommes aux mandats électoraux et fonctions électives, ainsi qu'aux responsabilités professionnelles et sociales.

Art. 2. - La langue de la République est le français

L'emblème national est le drapeau tricolore, bleu, blanc, rouge.

L'hymne national est la Marseillaise.

La devise de la République est Liberté, Égalité, Fraternité.

Son principe est : gouvernement du peuple, par le peuple et pour le peuple.

Art. 3. - La souveraineté nationale appartient au peuple qui l'exerce par ses représentants et par la voie du référendum.

Aucune section du peuple ni aucun individu ne peut s'en attribuer l'exercice.

Le suffrage peut être direct ou indirect dans les conditions prévues par la Constitution. Il est toujours universel, égal et secret.

Sont électeurs, dans les conditions déterminées par la loi, tous les nationaux français majeurs des deux sexes, jouissant de leurs droits civils et politiques.

Art. 21. - Le Premier Ministre dirige l'action du Gouvernement. Il est responsable de la Défense Nationale. Il assure l'exécution des lois. Sous réserve des dispositions de l'article 13, il exerce le pouvoir réglementaire et nomme aux emplois civils et militaires.

Il peut déléguer certains de ses pouvoirs aux ministres.

Il supplée, le cas échéant, le Président de la République dans la présidence des conseils et comités prévus à l'article 15.

Il peut, à titre exceptionnel, le suppléer pour la présidence d'un Conseil des Ministres en vertu d'une délégation expresse et pour un ordre du jour déterminé.

Art. 34. - La loi fixe les règles concernant :

- les droits civiques et les garanties fondamentales accordées aux citoyens pour l'exercice des libertés publiques; la liberté, le pluralisme et l'indépendance des médias; les sujétions imposées par la Défense Nationale aux citoyens en leur personne et en leurs biens ;
- la nationalité, l'état et la capacité des personnes, les régimes matrimoniaux, les successions et libéralités ;
- la détermination des crimes et délits ainsi que les peines qui leur sont applicables ; la procédure pénale ; l'amnistie ; la création de nouveaux ordres de juridiction et le statut des magistrats ;
- l'assiette, le taux et les modalités de recouvrement des impositions de toutes natures ; le régime d'émission de la monnaie.

La loi fixe également les règles concernant :

- le régime électoral des assemblées parlementaires, des assemblées locales et des instances représentatives des Français établis hors de France ainsi que les conditions d'exercice des mandats électoraux et des fonctions électives des membres des assemblées délibérantes des collectivités territoriales ;
- la création de catégories d'établissements publics ;
- les garanties fondamentales accordées aux fonctionnaires civils et militaires de l'Etat ;

- les nationalisations d'entreprises et les transferts de propriété d'entreprises du secteur public au secteur privé.

La loi détermine les principes fondamentaux :

- de l'organisation générale de la Défense Nationale ;
- de la libre administration des collectivités territoriales, de leurs compétences et de leurs ressources ;
- de l'enseignement ;
- de la préservation de l'environnement ;
- du régime de la propriété, des droits réels et des obligations civiles et commerciales ;
- du droit du travail, du droit syndical et de la sécurité sociale.

Les lois de finances déterminent les ressources et les charges de l'Etat dans les conditions et sous les réserves prévues par une loi organique.

Les lois de financement de la sécurité sociale déterminent les conditions générales de son équilibre financier et, compte tenu de leurs prévisions de recettes, fixent ses objectifs de dépenses, dans les conditions et sous les réserves prévues par une loi organique.

Des lois de programmation déterminent les objectifs de l'action de l'État.

Les orientations pluriannuelles des finances publiques sont définies par des lois de programmation. Elles s'inscrivent dans l'objectif d'équilibre des comptes des administrations publiques.

Les dispositions du présent article pourront être précisées et complétées par une loi organique.

[*Entrée en vigueur dans les conditions fixées par les lois et lois organiques nécessaires à leur application (article 46-I de la loi constitutionnelle n° 2008-724 du 23 juillet 2008)*

Art. 34-1. - Les assemblées peuvent voter des résolutions dans les conditions fixées par la loi organique.

Sont irrecevables et ne peuvent être inscrites à l'ordre du jour les propositions de résolution dont le Gouvernement estime que leur adoption ou leur rejet serait de nature à mettre en cause sa responsabilité ou qu'elles contiennent des injonctions à son égard.**]**

Art. 37. - Les matières autres que celles qui sont du domaine de la loi ont un caractère réglementaire.

Les textes de forme législative intervenus en ces matières peuvent être modifiés par décrets pris après avis du Conseil d'Etat. Ceux de ces textes qui interviendraient après l'entrée en vigueur de la présente Constitution ne pourront être modifiés par

décret que si le Conseil Constitutionnel a déclaré qu'ils ont un caractère réglementaire en vertu de l'alinéa précédent.

Art. 37-1. - La loi et le règlement peuvent comporter, pour un objet et une durée limités, des dispositions à caractère expérimental.

Art. 38. - Le Gouvernement peut, pour l'exécution de son programme, demander au Parlement l'autorisation de prendre par ordonnances, pendant un délai limité, des mesures qui sont normalement du domaine de la loi.

Les ordonnances sont prises en Conseil des Ministres après avis du Conseil d'Etat. Elles entrent en vigueur dès leur publication mais deviennent caduques si le projet de loi de ratification n'est pas déposé devant le Parlement avant la date fixée par la loi d'habilitation.

A l'expiration du délai mentionné au premier alinéa du présent article, les ordonnances ne peuvent plus être modifiées que par la loi dans les matières qui sont du domaine législatif.

Art. 39. - L'initiative des lois appartient concurremment au Premier Ministre et aux membres du Parlement.

Les projets de loi sont délibérés en Conseil des Ministres après avis du Conseil d'Etat et déposés sur le bureau de l'une des deux assemblées. Les projets de loi de finances et de loi de financement de la sécurité sociale sont soumis en premier lieu à l'Assemblée nationale. Sans préjudice du premier alinéa de l'article 44, les projets de loi ayant pour principal objet l'organisation des collectivités territoriales sont soumis en premier lieu au Sénat.

[*Entrée en vigueur dans les conditions fixées par les lois et lois organiques nécessaires à leur application (article 46-I de la loi constitutionnelle n° 2008-724 du 23 juillet 2008)*

La présentation des projets de loi déposés devant l'Assemblée nationale ou le Sénat répond aux conditions fixées par une loi organique.

Les projets de loi ne peuvent être inscrits à l'ordre du jour si la Conférence des présidents de la première assemblée saisie constate que les règles fixées par la loi organique sont méconnues. En cas de désaccord entre la Conférence des présidents et le Gouvernement, le président de l'assemblée intéressée ou le Premier ministre peut saisir le Conseil constitutionnel qui statue dans un délai de huit jours.

Dans les conditions prévues par la loi, le président d'une assemblée peut soumettre pour avis au Conseil d'État, avant son examen en commission, une proposition de loi déposée par l'un des membres de cette assemblée, sauf si ce dernier s'y oppose.**]**

Art. 55. - Les traités ou accords régulièrement ratifiés ou approuvés ont, dès leur publication, une autorité supérieure à celle des lois, sous réserve, pour chaque accord ou traité, de son application par l'autre partie.

Art. 56. - Le Conseil Constitutionnel comprend neuf membres, dont le mandat dure neuf ans et n'est pas renouvelable. Le Conseil Constitutionnel se renouvelle par tiers tous les trois ans. Trois des membres sont nommés par le Président de la République, trois par le Président de l'Assemblée Nationale, trois par le Président du Sénat.

La procédure prévue au dernier alinéa de l'article 13 est applicable à ces nominations. Les nominations effectuées par le président de chaque assemblée sont soumises au seul avis de la commission permanente compétente de l'assemblée concernée. [Entrée en vigueur dans les conditions fixées par les lois et lois organiques nécessaires à leur application (article 46-I de la loi constitutionnelle n° 2008-724 du 23 juillet 2008)]

En sus des neuf membres prévus ci-dessus, font de droit partie à vie du Conseil Constitutionnel les anciens Présidents de la République.

Le Président est nommé par le Président de la République. Il a voix prépondérante en cas de partage.

Art. 61. - Les lois organiques, avant leur promulgation, les propositions de loi mentionnées à l'article 11 avant qu'elles ne soient soumises au référendum, et les règlements des assemblées parlementaires, avant leur mise en application, doivent être soumis au Conseil Constitutionnel qui se prononce sur leur conformité à la Constitution.

Aux mêmes fins, les lois peuvent être déférées au Conseil Constitutionnel, avant leur promulgation, par le Président de la République, le Premier Ministre, le Président de l'Assemblée Nationale, le Président du Sénat ou soixante députés ou soixante sénateurs.

Dans les cas prévus aux deux alinéas précédents, le Conseil Constitutionnel doit statuer dans le délai d'un mois. Toutefois, à la demande du Gouvernement, s'il y a urgence, ce délai est ramené à huit jours.

Dans ces mêmes cas, la saisine du Conseil Constitutionnel suspend le délai de promulgation.

Art. 61-1.- *[Entrée en vigueur dans les conditions fixées par les lois et lois organiques nécessaires à leur application (article 46-I de la loi constitutionnelle n° 2008-724 du 23 juillet 2008)]* Lorsque, à l'occasion d'une instance en cours devant une juridiction, il est soutenu qu'une disposition législative porte atteinte aux droits et libertés que la Constitution garantit, le Conseil constitutionnel peut être saisi de cette question sur renvoi du Conseil d'État ou de la Cour de cassation qui se prononce dans un délai déterminé.

Une loi organique détermine les conditions d'application du présent article.

Art. 72. - Les collectivités territoriales de la République sont les communes, les départements, les régions, les collectivités à statut particulier et les collectivités d'outre-mer régies par l'article 74. Toute autre collectivité territoriale est créée par la

loi, le cas échéant en lieu et place d'une ou de plusieurs collectivités mentionnées au présent alinéa.

Les collectivités territoriales ont vocation à prendre les décisions pour l'ensemble des compétences qui peuvent le mieux être mises en oeuvre à leur échelon.

Dans les conditions prévues par la loi, ces collectivités s'administrent librement par des conseils élus et disposent d'un pouvoir réglementaire pour l'exercice de leurs compétences.

Dans les conditions prévues par la loi organique, et sauf lorsque sont en cause les conditions essentielles d'exercice d'une liberté publique ou d'un droit constitutionnellement garanti, les collectivités territoriales ou leurs groupements peuvent, lorsque, selon le cas, la loi ou le règlement l'a prévu, déroger, à titre expérimental et pour un objet et une durée limités, aux dispositions législatives ou réglementaires qui régissent l'exercice de leurs compétences.

Aucune collectivité territoriale ne peut exercer une tutelle sur une autre. Cependant, lorsque l'exercice d'une compétence nécessite le concours de plusieurs collectivités territoriales, la loi peut autoriser l'une d'entre elles ou un de leurs groupements à organiser les modalités de leur action commune.

Dans les collectivités territoriales de la République, le représentant de l'Etat, représentant de chacun des membres du Gouvernement, a la charge des intérêts nationaux, du contrôle administratif et du respect des lois.

Art. 72-1. - La loi fixe les conditions dans lesquelles les électeurs de chaque collectivité territoriale peuvent, par l'exercice du droit de pétition, demander l'inscription à l'ordre du jour de l'assemblée délibérante de cette collectivité d'une question relevant de sa compétence.

Dans les conditions prévues par la loi organique, les projets de délibération ou d'acte relevant de la compétence d'une collectivité territoriale peuvent, à son initiative, être soumis, par la voie du référendum, à la décision des électeurs de cette collectivité.

Lorsqu'il est envisagé de créer une collectivité territoriale dotée d'un statut particulier ou de modifier son organisation, il peut être décidé par la loi de consulter les électeurs inscrits dans les collectivités intéressées. La modification des limites des collectivités territoriales peut également donner lieu à la consultation des électeurs dans les conditions prévues par la loi.

Art. 72-2. - Les collectivités territoriales bénéficient de ressources dont elles peuvent disposer librement dans les conditions fixées par la loi.

Elles peuvent recevoir tout ou partie du produit des impositions de toutes natures. La loi peut les autoriser à en fixer l'assiette et le taux dans les limites qu'elle détermine.

Les recettes fiscales et les autres ressources propres des collectivités territoriales représentent, pour chaque catégorie de collectivités, une part déterminante de

l'ensemble de leurs ressources. La loi organique fixe les conditions dans lesquelles cette règle est mise en oeuvre.

Tout transfert de compétences entre l'Etat et les collectivités territoriales s'accompagne de l'attribution de ressources équivalentes à celles qui étaient consacrées à leur exercice. Toute création ou extension de compétences ayant pour conséquence d'augmenter les dépenses des collectivités territoriales est accompagnée de ressources déterminées par la loi.

La loi prévoit des dispositifs de péréquation destinés à favoriser l'égalité entre les collectivités territoriales.

Art. 72-3. - La République reconnaît, au sein du peuple français, les populations d'outre-mer, dans un idéal commun de liberté, d'égalité et de fraternité.

La Guadeloupe, la Guyane, la Martinique, La Réunion, Mayotte, Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Saint-Pierre-et-Miquelon, les îles Wallis et Futuna et la Polynésie française sont régis par l'article 73 pour les départements et les régions d'outre-mer et pour les collectivités territoriales créées en application du dernier alinéa de l'article 73, et par l'article 74 pour les autres collectivités.

Le statut de la Nouvelle-Calédonie est régi par le titre XIII.

La loi détermine le régime législatif et l'organisation particulière des Terres australes et antarctiques françaises et de Clipperton.

Art. 87.- La République participe au développement de la solidarité et de la coopération entre les États et les peuples ayant le français en partage.

Art. 88. - La République peut conclure des accords avec des États qui désirent s'associer à elle pour développer leurs civilisations.

(dispositions actuelles) (1)

Art. 88-1. *(Modifié par la Loi constitutionnelle n° 2008-103 du 4 février 2008, article 1)* - La République participe aux Communautés européennes et à l'Union européenne, constituées d'Etats qui ont choisi librement, en vertu des traités qui les ont instituées, d'exercer en commun certaines de leurs compétences.

Elle peut participer à l'Union européenne dans les conditions prévues par le traité de Lisbonne modifiant le traité sur l'Union européenne et le traité instituant la Communauté européenne, signé le 13 décembre 2007.

Art. 88-2. - Sous réserve de réciprocité et selon les modalités prévues par le Traité sur l'Union européenne signé le 7 février 1992, la France consent aux transferts de compétences nécessaires à l'établissement de l'union économique et monétaire européenne.

Sous la même réserve et selon les modalités prévues par le Traité instituant la Communauté européenne, dans sa rédaction résultant du traité signé le 2 octobre

1997, peuvent être consentis les transferts de compétence nécessaires à la détermination des règles relatives à la libre circulation des personnes et aux domaines qui lui sont liés.

La loi fixe les règles relatives au mandat d'arrêt européen en application des actes pris sur le fondement du Traité sur l'Union européenne.

Art. 88-3. - Sous réserve de réciprocité et selon les modalités prévues par le Traité sur l'Union européenne signé le 7 février 1992, le droit de vote et d'éligibilité aux élections municipales peut être accordé aux seuls citoyens de l'Union résidant en France. Ces citoyens ne peuvent exercer les fonctions de maire ou d'adjoint ni participer à la désignation des électeurs sénatoriaux et à l'élection des sénateurs. Une loi organique votée dans les mêmes termes par les deux assemblées détermine les conditions d'application du présent article.

Art. 88-4. - Le Gouvernement soumet à l'Assemblée nationale et au Sénat, dès leur transmission au Conseil de l'Union européenne, les projets ou propositions d'actes des Communautés européennes et de l'Union européenne.

Selon des modalités fixées par le règlement de chaque assemblée, des résolutions européennes peuvent être adoptées, le cas échéant en dehors des sessions, sur les projets ou propositions mentionnés au premier alinéa, ainsi que sur tout document émanant d'une institution de l'Union européenne.

Au sein de chaque assemblée parlementaire est instituée une commission chargée des affaires européennes.

Art. 88-5. - Tout projet de loi autorisant la ratification d'un traité relatif à l'adhésion d'un État à l'Union européenne et aux Communautés européennes est soumis au référendum par le Président de la République.

Toutefois, par le vote d'une motion adoptée en termes identiques par chaque assemblée à la majorité des trois cinquièmes, le Parlement peut autoriser l'adoption du projet de loi selon la procédure prévue au troisième alinéa de l'article 89.

[l'article 88-5, dans sa rédaction en vigueur jusqu'à l'entrée en vigueur du traité établissant une Constitution pour l'Europe, n'est pas applicable aux adhésions faisant suite à une conférence intergouvernementale dont la convocation a été décidée par le Conseil européen avant le 1er juillet 2004]

(1) *A compter de l'entrée en vigueur du traité* ***de Lisbonne modifiant le traité sur l'Union européenne et le traité instituant la Communauté européenne, signé le 13 décembre 2007*** *, le titre XV de la Constitution est ainsi rédigé :*

TITRE XV - DE L'UNION EUROPÉENNE

Art. 88-1.- *La République participe à l'Union européenne constituée d'États qui ont choisi librement d'exercer en commun certaines de leurs compétences en vertu du traité sur l'Union européenne et du traité sur le fonctionnement de l'Union européenne, tels qu'ils résultent du traité signé à Lisbonne le 13 décembre 2007.*

Art.88-2.- *La loi fixe les règles relatives au mandat d'arrêt européen en application des actes pris par les institutions de l'Union européenne.*

Art.88-3.- *Sous réserve de réciprocité et selon les modalités prévues par le Traité sur l'Union européenne signé le 7 février 1992, le droit de vote et d'éligibilité aux élections municipales peut être accordé aux seuls citoyens de l'Union résidant en France. Ces citoyens ne peuvent exercer les fonctions de maire ou d'adjoint ni participer à la désignation des électeurs sénatoriaux et à l'élection des sénateurs. Une loi organique votée dans les mêmes termes par les deux assemblées détermine les conditions d'application du présent article.*

Art. 88-4.- *Le Gouvernement soumet à l'Assemblée nationale et au Sénat, dès leur transmission au Conseil de l'Union européenne, les projets d'actes législatifs européens et les autres projets ou propositions d'actes de l'Union européenne.*

Selon des modalités fixées par le règlement de chaque assemblée, des résolutions européennes peuvent être adoptées, le cas échéant en dehors des sessions, sur les projets ou propositions mentionnés au premier alinéa, ainsi que sur tout document émanant d'une institution de l'Union européenne.

Au sein de chaque assemblée parlementaire est instituée une commission chargée des affaires européennes.

Art. 88-5.- *Tout projet de loi autorisant la ratification d'un traité relatif à l'adhésion d'un État à l'Union européenne est soumis au référendum par le Président de la République.*

Toutefois, par le vote d'une motion adoptée en termes identiques par chaque assemblée à la majorité des trois cinquièmes, le Parlement peut autoriser l'adoption du projet de loi selon la procédure prévue au troisième alinéa de l'article 89.

[cet article n'est pas applicable aux adhésions faisant suite à une conférence intergouvernementale dont la convocation a été décidée par le Conseil européen avant le 1er juillet 2004]

Art. 88-6.- *L' Assemblée nationale ou le Sénat peuvent émettre un avis motivé sur la conformité d'un projet d'acte législatif européen au principe de subsidiarité. L'avis est adressé par le président de l'assemblée concernée aux présidents du Parlement européen, du Conseil et de la Commission européenne. Le Gouvernement en est informé.*

Chaque assemblée peut former un recours devant la Cour de justice de l'Union européenne contre un acte législatif européen pour violation du principe de subsidiarité. Ce recours est transmis à la Cour de justice de l'Union européenne par le Gouvernement.

À cette fin, des résolutions peuvent être adoptées, le cas échéant en dehors des sessions, selon des modalités d'initiative et de discussion fixées par le règlement de chaque assemblée. À la demande de soixante députés ou de soixante sénateurs, le recours est de droit.

Art. 88-7.- *Par le vote d'une motion adoptée en termes identiques par l' Assemblée nationale et le Sénat, le Parlement peut s'opposer à une modification des règles d'adoption d'actes de l'Union européenne dans les cas prévus, au titre de la révision simplifiée des traités ou de la coopération judiciaire civile, par le traité sur l'Union européenne et le traité sur le fonctionnement de l'Union européenne, tels qu'ils résultent du traité signé à Lisbonne le 13 décembre 2007.* ***]***

8. RESUMÉ EN FRANÇAIS

Le présent travail de mémoire s´appelle „L´européisation des jurisprudences françaises“. La CJCE de Luxembourg impose la primauté du droit communautaire, dit qu´est illégale une loi contraire aux traités internationaux – cela implique des conséquences considérables et offre aux juges les moyens de se refuser à appliquer une loi qu´ils estiment non-conforme au droit international (arrêt *Simmenthal*).

La doctrine en France accepte le système moniste d´après l´article 55 de la Constitution. L'article 55 de la Constitution du 4 octobre 1958 dispose que "*Les traités et accords régulièrement ratifiés ou approuvés ont, dès leur publication, une autorité supérieure à celle des lois, sous réserve, pour chaque accord ou traité, de son application par l'autre partie*." Ces dispositions accordent très clairement une suprématie aux traités et accords internationaux sur les lois.

Depuis la loi des 16 et 24 août 1790, défense est faite aux tribunaux de se prononcer sur la validité de la loi, expression de la volonté générale. La tradition juridique issue de la Révolution française a fait de la loi, votée par les représentants de la Nation, expression de la volonté générale, dont les tribunaux devaient se limiter à faire une stricte application, sans pouvoir de se prononcer sur la validité. De même qu'il avait refusé d'examiner la conformité d'une loi à la Constitution, le Conseil d'État s'était donc refusé à examiner la compatibilité d'une loi à un traité (*Syndicat général des fabricants de semoules*, 1968). Le Conseil d'État considérait qu'il appartenait au Conseil Constitutionnel et seulement à lui d'assurer le respect, par le législateur, de l'article 55 de la Constitution.

Mais le Conseil Constitutionnel a pris une position différente en décidant qu'il ne lui appartenait pas de contrôler la conformité d'une loi avec un traité, en considérant que la supériorité des traités sur les lois posée par l'article 55 de la Constitution "*présente un caractère à la fois relatif et contingent*", contrairement à la supériorité de la Constitution qui est absolue et permanente (décision *I.V.G.*, 1975). La Cour de cassation a accepté de tirer les conséquences de la décision du Conseil Constitutionnel en contrôlant la compatibilité d'une loi postérieure à un traité.

Le Conseil d'État, qui est juge de la légalité des actes du pouvoir administratif, a refusé pour l´instant abandonner la théorie de *la loi-écran*. Le Conseil d'État n'avait jamais accepté, au contentieux, de faire prévaloir les stipulations d'un traité ou d'un accord sur les dispositions d'une loi, dès lors que la loi venait s'interposer entre la norme internationale et le juge, selon la théorie dite de "*la loi écran*". La loi qui viole le traité, viole également l´article 55 de la Constitution, en envisageant un ordre juridique nouveau, la Cour de Cassation se déclare compétente d´appliquer le droit européen et de contrôler les lois sur leur conformité à la Constitution – il s´agit alors d´une rupture radicale car le juge judiciaire peut écarter la loi contraire au traité, cette solution entre en collision avec la conception française – pour un juge français la loi était toujours intouchable.

Par l'arrêt *Nicolo*, le Conseil d'État a accepté de contrôler la compatibilité d'une loi avec les stipulations d'un traité, même lorsque la loi est postérieure à l'acte international en cause, en application de l'article 55 de la Constitution, abandonnant ainsi la théorie de *la loi écran*. Le Conseil d'État a résolu à abandonner cette théorie en faisant prévaloir les traités et accords sur les lois, mêmes postérieures. Cela a amené le Conseil d'État à étendre progressivement le bénéfice du régime de l'article 55 de la Constitution à l'ensemble des actes de droit communautaire qu'il acceptait de faire prévaloir sur les lois: les règlements (*Boisdet*, 1990) et les directives (*S.A. Rothmans International France et S.A. Philip Morris France*, 1992). Enfin, il a eu l'occasion d'affirmer la suprématie, en droit interne, de la Constitution sur les traités internationaux (*Sarran et Levacher*, 1998).

Název práce v češtině:

Evropeizace francouzských judikatur

Klíčová slova diplomové práce v češtině:

Evropské právo, Francie, Nejvyšší soudy členských států EU

Název práce v angličtině:

Europeanisation of French Case Law

Klíčová slova diplomové práce v angličtině:

European law, France, EU Member States´ highest courts